

R. L. STEVENSON

JOHN NICHOLSON VISZONTAGSÁGAI

**ANGOLBÓL FORDÍTOTTA
KIRÁLY GYÖRGY**

**BUDAPEST
AZ ATHENAEUM IRODALMI ÉS NYOMDAI R.-T. KIADÁSA
1921**

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest : Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2013
Készült az Internet Szolgáltatók Tanácsa támogatásával.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-615-5292-18-7 (online)
MEK-11480

TARTALOM

JOHN NICHOLSON VISZONTAGSÁGAI.

I. FEJEZET,
amelyben John szelet vet.

II. FEJEZET,
amelyben John vihart arat.

III. FEJEZET,
amelyben John betakarítja a termést.

IV. FEJEZET,
amelyben John ismét szelet vet.

V. FEJEZET,
amelyben a tékozló fiú hazatér.

VI. FEJEZET,
amelyben megismerkedünk a murrayfieldi házzal.

VII. FEJEZET,
amely leírja a bérkocsiban lejátszódott tragikomédiát.

VIII. FEJEZET,
amelyből kitűnik, hogy milyen hasznos jószág a kapukulcs.

IX. FEJEZET,
amelyben Nicholson úr elfogadja az apanázs elvét.

A TETEMRABLÓ.

JOHN NICHOLSON VISZONTAGSÁGAI.

I. FEJEZET, amelyben John szelet vet.

John Varey Nicholson buta ember volt, az bizonyos; de el kell ismerni, hogy vannak nála butábbak, akik most a parlamentben terpeszkednek és nagy hangon kérkednek a saját kiválóságukkal. Jó húsból levő fiú volt és már gyermekkorától hízással hajlott; az életet is a könnyű és kellemes oldaláról szerette venni. Talán éppen ez a jó természete volt az eredendő oka minden balszerencséjének. Egyébként korai pályájáról hallgat a krónika és csak a babonás pletyka suttogja, hogy John barátunkat gyűlölték az istenek.

Az atyja - ez a vasakarátú férfiú - régóta ott trónolt a diszrupciós elvek magaslatán. Hogy mik ezek az elvek (mellesleg elárulom, hogy zordon hangzásuk ellenére egészen ártalmatlanok), azt nehezen lehetne megértetni közönséges angol vagy európai elmével; de Nicholson úr skót ember volt és a skótoknak a legszárazabb elvek is kenetes táplálékul szolgálnak; kivált Nicholson úr úgy szította ezeket magába, mint az oroszlántejet. Olyankor, mikor a skót egyházak évi gyűlésüket tartják Edinburghben, gyakran lehetett látni Nicholson urat egy csomó vöröshajú lelkész társaságában; de míg ezekből csak úgy ömlött a szó, addig ő meglegedett néhány szónoki bölintással, rövid tiltakozással, vagy csupán szigorúan fölbiggyesztette az ajkát. Aki nem volt tagja ennek a skótszági szűk kis vallásos körnek, az hiába hallgatott oda megfeszült figyelemmel, egy kukkot sem értett az egész vitatkozásból. És Nicholson úr (aki nem volt korlátolt ember) jól tudta ezt és nagyon haragudott miatta. Tudta, hogy az ő kis birodalmán kívül egy tágas, rengeteg világ terült el, amelyet a diszrupciós elvek annyira érdekeltek, mint a vándort a szajkók csörgése a fák tetején. Ha a lapokat olvasta, néha végigfutott a hideg a hátán, és ha találkozott angolokkal, akik könnyelműen azt kérdezték tőle; vajjon a hivatalos skót egyházhoz tartozik-e, akkor néha majdnem abba a kísértésbe esett, hogy megmagyarázza neki ezt a fölötte érdekes kérdést. Valóban gonosz, vad és forrongó világ volt ez, amely bűnei lázas álmában hánykolódott, mert csak ezzel a kifejezéssel lehetne visszaadni Nicholson úr érzelmeit, valahányszor erre gondolt. De ha átlépte saját házának a küszöbét a Randolph-köröndön (a déli oldalon) és becsukta maga mögött az ajtót, akkor a szívét a biztonság érzése duzzasztotta. Itt legalább egy olyan várta talált, amelyet nem tudott megostromolni semmiféle szélsőség, sem a jobboldali maradiság, sem a baloldali túlzás. Itt volt az ő családja, ahol a rendes órákban elmondták az imádságokat, ahol hűségesen elolvasták a helyesen kiválasztott vasárnapi biblia-fejezeteket, ahol egy olyan vendéget, aki bármiféle hamis vélemény felé hajlott, rögtön rendreutasítottak és ahol az egész héten keresztül, de főképpen vásár- és ünnepnapokon, mély csönd uralkodott, amely kellemes volt Nicholson úr fülének és amelynek komorságában kedvét lelte.

A felesége, Mrs. Nicholson, harmincéves korában elhunyt és három gyermeket hagyott maga után: egy kétesztendő kis lányt, egy fiút, aki nyolc évvel volt fiatalabb mint John és végül magát Johnt, aki olyan szégyenletes nevet szerzett magának az angol történetben. A huga, Mária, jó kis leány volt - kötelességtudó, istenfélő, ostoba s amellet olyan könnyen megbotránkozott a legártatlanabb tréfán, hogy veszélyes volt vele szóba állani.

- Nem szeretem, ha ilyen dolgokról beszélnek, - rögtön ezzel állott elő és olyan fájdalmas arcot vágott hozzá, hogy a legbátrabb embernek is torkán akadt a szó.

Ez volt az állandó visszhang, bármilyen tárgyra terelődött a beszélgetés - ruházkodásra, szórakozásra, erkölcsökre, politikára; az utóbbinál legfeljebb ennyit változtatott a szavajárásán:

- Az én papámnak egészen más a véleménye.

Sőt a vallásról is csak akkor lehetett vele beszélgetni, ha egy különös siránkozó hangnemet választott az ember.

Alexander, John öccse, beteges, okos fiú volt, aki szerette a könyveket és a rajzot és mindenre tudott valami gúnyos megjegyzést. Tessék ebbe a családba beleképzelni a mi John barátunkat, ezt a romlatlan természetű, ügyefogyott, ostoba és jókedvű csacsit, aki megállta volna ugyan a helyét más fiatal emberekkel szemben, de a Randolph-köröndi háznak sehogy sem tudta elérni a színvonalát. Mit használt a meleg szíve, esetlen ragaszkodása, ha csak hidegséggel tudták viszonzni? Mit a hangos, kacagó jókedve, mely úgy csendült meg a néma házban, mintha istenkáromlás lett volna. Maga Nicholson úr jó adag humorral rendelkezett, de azzal az intellektuális skót humorral, mely az emberek hibáinak megfigyelésén alapszik. A saját egyénisége például, ha más emberben láthatta volna, rendkívül mulatságos megjegyzésekre adott volna neki alkalmat; de a fiának üres vihogásai, valahányszor egy tányér eltörött, vagy egyéb sületlen és könnyelmű szavai csak fájdalommal érintették, mert a gyengeelméjűségnek jeleit látta benne.

A családján kívül John leginkább egy bizonyos Alan Houstonhoz ragaszkodott, akihez gyermekkori barátság fűzte és akit olyan hűségesen követett, mint egy kutya a grófi gazdáját. Alan körülbelül egy évvel lehetett idősebb nála, lusta és kissé rakoncátlan fiú volt, de nagy örökség nézett rá, amelyet azonban egy szigorú gyám tartott a kezei között; különben olyan hercegi módon volt megelégedve önmagával, hogy John önfeláldozó barátságát egészen természetesnek találta. Ez a meghitt viszony azonban sehogy sem volt az ínyére Nicholson apának, mert attól félt, hogy elszoktatja a fiút a háztól, pedig ő szerette a féltékeny szülőt játszani; aztán a hivatalát is könnyedén vette a fiú, pedig az apja szigorú előljárónak mutatkozott, végül és főként Nicholson úr nagyon féltette a családját (hiszen egyedül ennek élt és a diszrupciós elveknek) és nem tűrhette, hogy a fia egy naplopó társaságában töltse szabad óráit. Némi habozás után meghagyta a fiúnak, hogy szakítson pajtásával - ami nagyon igazságtalan parancs volt, bár úgy látszik az apát a látnoki szellem ihlette. John azonban hallgatott és titokban tovább szötte a cimboraságot az apai rendelkezés ellenére.

John közeljárt a tizenkilencedik évéhez, amikor egy nap az atyja korábban elküldte a hivatalból, ahol akkor a joggyakorlatot tanulta. Szombaton történt és nem számítva azt, hogy négyszáz fontnyi összeg volt a zsebében, amit még a délelőtti folyamán be kellett szolgáltatni az Angol Iparbank pénztárába, az egész délutánjával szabadon rendelkezhetett. Vígán lépkedett a Princess Streeten, élvezve az enyhe verőfényt és a könnyű keleti szellőt, amely meglobogtatta a zászlókat a paloták terraszain és megborzongatta a zöld lombokat a kertekben. Lent a völgyben, a várkastély tövében katonazene játszott s mikor a skót dudásokra került a sor, a riadó, vad hangok fölkorbácsolták a vérét. Úgy érezte, mintha friss harci kedv lobbanna föl benne és Miss Mackenziere gondolt, aki aznap este náluk fog vacsorálni.

Szó ami szó, nem lehet tagadni, az lett volna a kötelessége, hogy egyenesen a bankba menjen, de épen útjába esett az a szálló, melynek biliárdszobájában ilyenkor - amint egészen biztosra vette - Alan barátja szokott tanyázni. John a kísértésnek nem tudott ellenállani. Belépett a biliárdterembe, ahol pajtása dákóval a kezében fogadta.

- Nicholson, - szólt Alan - adj kölcsön egy fontot vagy kettőt hétfőig!

- No hiszen jó helyre fordulsz, az igaz, - viszonzta John. - Két garas nem sok, de annyim sincsen.

- Butaság, - felelt Alan. - Nincs könnyebb, mint pénzt keríteni. Menj a szabódhoz és kérj attól; az minden bizonynyal megadja. Vagy tudod mit: csapd be az órát!

- Oh persze, még az kellene, - szólt John. - És mit szól majd hozzá az apám?

- Miért kell ezt megtudnia az apádnak? Csak nem ő húzza föl neked esténként az órát? - kérdezte fürkésző pillantással Alan, mire John nagyot vihogott. - De nem, komolyan mondom, megszorultam pénz dolgában, - folytatta a kísértő. - Kártyáztam valakivel és elvesztettem a pénzem. De még az éjjel megadom neked, aztán megint kiválthatod az apai örökségedet hétfőn. No, tedd meg nekem, ennyi szívességet csak elvárhatok tőled. Én bizony nagyobb áldozatra is kész volnék érted.

John nem tudott ellenállani és elzálogosította az óráját, ezen a néven: John Froggs, lakik Pleasance, 85. szám alatt. De olyan idegesség fogta el a dicstelen tett színhelyén - a zálogházban -, hogy nem kis erőlködésbe és idejébe került, míg ki tudta gondolni ezt az álnevet (mert ezt nem engedte volna el a világért sem). De mire zsákmányával visszatért a biliárdszobába, a bankok már régen bezártak.

Ez nem kis csapást jelentett John barátunknak. Szinte hallotta apjának metsző szavait: »Egy fontos kötelességedet elhanyagoltad!« John összerendezte és szeretne volna lerázni magáról ezt a gondolatot. Elvégre is, nem kell senkinek tudomást szereznie róla! Magánál kell tartania ezt a négyszáz fontot hétfőig, amikor a hanyagságát észrevétlenül helyrehozhatja. Azalatt azonban szabadon rendelkezhetik a délutánjával, leheveredhetik a biliárdszoba kördívánjára, szívhatja a kurta pipáját, hörpintgethet a söröspoharából és átadhatja magát a bámulás mennyei gyönyöreinek.

Senki sem tud úgy bámulni, mint egy fiatalember. Az ifjúság összes örömei között ez a legártatlanabb és ebbe vegyül a legkevesebb üresség. Alan fekete szemének minden villanását, göndör hajának minden rezdülését, elegáns lökéseit, könnyed és feszten testtartását, szóval minden tagját és ruhadarabját, le az ingujjáig és csuklójáig, túlaradó kéjjel szemlélte John barátunk. A saját értéke is nőtt a szemében, hogy ilyen királyi barátja lehetett, szerencsét kívánt magának hozzá és sütkérezett a dicsőség meleg verőfényében. A saját hibáiról és tökéletlenségeiről teljesen megfeledkezett. Csak akkor borult lelkére a sajnálkozás árnyéka, ha Miss Mackenziere gondolt; ez a fiatal hölgy valóban jobb sorsot érdemelt, mint hogy a felesége legyen egy ilyen közönséges John Nicholsonnak, akit az iskolatársai a kövérsége miatt »Döndi«-nek csúfoltak. John meg volt győződve róla, ha úgy tudná megkrétázni a dákóját vagy úgy tudna a biliárdszobára föl hajolni, mint Alan, olyan hanyag és kecses mozdulattal, akkor valóban az alsóbbrendűség megalázó gondolata nélkül merhetne érzelmei tárgyához közeledni.

Mielőtt elváltak volna, Alan egy indítvánnyal állott elő, mely rendkívül meglepettette John barátunkat. Azt mondta neki, hogy éjfélkor ott lesz Colettenél és kérte, hogy jöjjön ő is oda s akkor még aznap megkaphatja a pénzét. John tudta, hogy Colettenél nagyvilági életet lehet látni, de viszont helytelen dolog lett volna odamenni, törvénytelen volt és az ember könnyen csúnya kalandba keveredhetett. Ha az ilyesmi kitudódik, akkor a komoly emberek szemében vége egy fiatalember jó hírének; egyenesen a lumpok közé sorozzák. Pedig Colette még nem volt maga a pokol, semmiféle túlzással sem lehetett bűnbarnagnak nevezni, és ha nem is illett odajárni, ez csak olyan kisebbrendű, helyi érdekű bűnnek számított. Colette egyszerűen zugkocsmáros volt, akinél tizenegy órán túl is lehetett vacsorát kapni, bár nem volt rá engedélye; tizenegy tudniillik a záróra Edinburghben. Ha az ember valamelyik klub tagja volt, akkor ugyanabban az órában sokkal különb vacsorához juthatott, anélkül, hogy a jó hírének a legcsekélyebb mértékben is kockáztatta volna. De ha az embernek nem volt meg ez a kvalifikációja s amellet korgott a gyomra és zárórán túl is szeretett volna valamit falatozni, akkor Colette volt az egyetlen menedékhely. A kiszolgálás rossz volt s bár a társaság nem állott politikusokból és lelkészekből, - az italokkal meg volt elégedve még e sorok írója is, mikor egy alkalommal hazája törvényeit lábbal taposva és jóhírének kockára téve bement a hírhedt éjjeli vendéglőbe. És Colette vendégei, akik megboroztak arra a gondolatra, hogy

rosszat tesznek és talán »a törvény pallosa« (a rendőr) ott állhat az ajtó előtt, néha talán kaphatók voltak arra, hogy a kelletténél jobban kirúgjanak a hámból. Egyébként igen ártatlan helyiségnek bizonyult és ma már senki sem bírná megérteni, hogyan keveredhetett ilyen veszélyes hírbe.

De van-e olyan ember, aki ellen tudna állni annak az indítványnak, hogy meg kellene mászni a Mont-Blanc-t vagy átvágni a legsötétebb Afrikán? John is ilyen hangulatban volt, mikor Alan meghívta Colettehez és egy vakmerő elhatározással megígérte, hogy el fog menni. Mikor hazafelé tartott, az a gondolat, hogy el fogja hagyni az élet biztos kikötőjét és kimerészkedik a vad és viharos tengerre, ez a gondolat fölkavarta egész képzeletét és kemény tusára kelt Miss Mackenzie képével - össze nem illő és mégis rokon gondolatok voltak, mert mindegyik egy bátor és férfias elhatározást jelentett, mindegyik kiragadta őt nyugodt életmódjából és mégis visszavonzotta önmagához.

E gondolatok között hánykódott a lelke, amikor hazaért a Randolph-köröndi házba, rég elfelejtve a négyszáz fontot, amelyet felső kabátja belső zsebébe tett. Fölakasztotta a felöltőt gazdag terhével a fogasnak arra a kampójára, amely az övé volt. És ezzel a tétével megpecsételte a sorsát.

II. FEJEZET, amelyben John vihart arat.

Féltizenegy óra tájban az a kitüntető szerencse érte John barátunkat, hogy följánlhatta karját Miss Mackenzie-nek és hazakísérhette. Az éj hűvös volt és csillagok ragyogtak az égen. Az út keleti részén a különböző kertek fái suttogva bólogatták sötét lombjaikat. Mikor elértek a Leith-sétány sziklás szakadékhöz, egy szélroham meglobogtatta az utcai lámpák lángjait, és mikor végre följutottak a Király-bástyára, ahol Mackenzie kapitány lakott, a tenger friss, sós lehellete az arcukba csapott. Az útnak ezek a részletei mélyen bevésődtek John emlékezetébe, de mindenekfölött annak a könnyű, kis kéznek az érintése, amely a karjába kapaszkodott; s az éjbeborult város mind e képei mögött ott derengett lelki szemei előtt az apai ház megvilágított szalonja, ahol beszélgetésbe merülve ült Flóra mellett, míg a szoba túlsó végéről az édesatyja föl-föltekintett rájuk jóakaró, irónikus mosolyával. John tisztán látta ennek a mosolynak a jelentését, amely talán elkerülte volna egy idegen szemnek a figyelmét. Az öreg Nicholson humorral vegyes elégtétellel vette tudomásul fiának szerelmét és a mosolyában, ha volt is egy csepp megvetés, mégis ott ragyogott benne a drága szülői beleegyezés.

A kapitány házának kapuja előtt a leány kezét nyújtotta Johnnak, elég jelentőséges pillantással; és John megragadta, kissé hosszasan megszorította és azt mondta: »Jóéjtszákát, Flóra, kedves!« - de rögtön meg is ijedt szörnyen ettől a bizalmas hangnemtől. A leány azonban csak kacagott rajta, fölrohant a tornác lépcsőin és megrázta a csengetyűt; és amíg várta, hogy ajtót nyissanak neki, odasímult az egyik oszlophoz és onnan, mint egy erősség mögül beszélt Johnhoz. Kötött kendő borította a fejét és világoskék, skót szeme megvillant a szomszédos utcai lámpa fényében és szikrákat szórt. Aztán kinyílt az ajtó és bezárult a leány mögött. John pedig úgy érezte, mintha szívébe markolt volna a keserves egyedüllét.

Lassan visszafelé ballagott a bástya mentében, míg a szívében gyöngéd érzelmek parázslottak; mikor a Greenside-templomhoz ért, megállt és nem tudta, mitévő legyen. Balra, a Calton-domb tetején keresztül vezetett az út Colettehez, ahol Alan nemsokára türelmetlenül fogja várni az érkezését; de John most éppoly kevés kedvet érzett ehhez a kiruccanáshoz, mint ahhoz, hogy például belefeküdjön a sárba. A leányka kezének az érintése a karján és a kedves mosoly atyjának a szemeiben, parancsoló erővel hazavonzották. Jobbra tőle vitt az út az otthonába, ahol várt rá a nyugalmas ágy, de mit jelentett ez annak, akinek különben lanyha szívében most a szerelem viharja tombolt és lelkének minden húrján a legtisztább líra zengett. A dombtető, a hűs éjjeli levegő, a nagy történelmi emlékek, a lábai alatt elterülő kilátás, a város, dombjaival és völgyeivel és egymást keresztező lámpasoraival - mindez fölkelte benne a költői érzelmeket s azért arra vette útját; és ez a kis eltérés az igaz ösvényről hirtelen megérlelte bocsánandó bűneinek vetését a végzet kaszája elé.

A dombtetőn, a Greenside fölött, vagy egy félórát elüldögélt egy padon, elnézte a lába alatt Edinburgh lámpáit és fönn az ég lámpáit a feje fölött. Csodálatos elhatározások fogantak meg a lelkében; jövő életéből gyönyörű és kedves panorámák tárultak föl a szemei előtt. Annyiszor ejtette ki magában Flóra nevét, annyi megható és drámai hangnemben, hogy szinte olvadozott az elérzékenyüléstől és majd hogy hangosan énekelni nem kezdett. E pillanatban egy kis roppanást hallott a felöltője zsebében. Odakapott a kezével és kihúzta belőle a borítékot, amelyben a bankók voltak. Szívében elhűlt a vér. A Calton-dombnak ebben az időben igen rossz híre volt; éjjelenként nem volt ajánlatos arra járni, s kivált négyszáz fonttal a kabátzsebben egy elhagyatott padra telepedni. John fölnézett. Egy ember állott előtte, ütötköpött kalappal a fején és érdeklődéssel nézte a jelenetet. Az út túlsó oldaláról egy másik

éjjeli alak jött nyugodtan feléje. John fölugrott. A boríték kiesett a kezéből; lehajolt, hogy fölvegye, de ebben a pillanatban a két gazember rávetette magát és leteperre a földre.

Néhány perccel később John föltápáskodott és nagyon kellemetlenül érezte magát; szegényebb volt egy tárcával, amely azonban nem tartalmazott többet egyetlen tízfilléres bélyegnél, aztán meg hiányzott a batisztzsebkendője és ami a legfontosabb volt, a pénzes boríték.

Tessék elképzelni egy fiatalembert, akit a szerelmi elragadtatás tetőpontján egy ilyen súlyos csapás ér! Ezt nem lehet magányosan elviselni. És nem messzi tőle, egypár száz lépésre ott ült a legjobb pajtása a vacsorája mellett, sőt éppen őreá várakozott. Csak nincs annál természetesebb valami, hogy az ember egyenesen oda rohanjon? Rokonzásra volt szüksége - arra a furcsa jószágra, amely nélkül nem tudunk ellenni; ha bajba kerülünk és ha baráti tanácsra szorulunk. De meg az is ott motoszkált a fejében, hogy hátha Alan segíteni tud rajta. Hiszen gazdag fiú volt, vagy legalább is nagy vagyon várt rá, ha eléri a nagykorúságát. Egyetlen tollvonással kihúzhatná őt a csávából és elhárítja azt a borzalmas vallomást, mellyel Nicholson apa elé kellene állania. John úgy riadt vissza képzeletében ettől a jelenettől, mint aki ijedten kapja el a kezét a tűztől.

A Calton-domb oldalában egy keskeny fasor húzódik, amely felerészben utca, felerészben átjáró. A teteje éppen a börtön kapui elé torkollik, míg az alja elvész az Alsóváros sötét sikátorai között. Jobbfelől a domb szirtjei szegélyezik, míg balfelől egy öreg temető. A kettő között az út olyan, mintha árokban volna, rosszul van megvilágítva éjszaka és nappal is kevesen járnak arra. A sírkert kövein túl piszkos és kéteshírű házak között halad el az ember. Ezek egyikében van Colette vendéglője és ennek a kapuján zörgetett be a mi rossz csillagzat alatt született John barátunk. Gonosz volt az óra, mikor megfelelt a zugkocsmáros bizalmatlan kérdéseire, és gonosz az óra, amikor belépett a dohos ebédlőbe. Az igaz, hogy Alan ott ült a piszkos terítővel leborított asztalnál s míg a gázcsapok hangosan dudorásztak, elköltötte a hitvány vacsorát egy csomó becsipett fiatalember társaságában, akik valamennyien jogászok és ügyvédbojtárok voltak. Alan sem volt józan; ezer fontot veszített a lóversenyen és éppen az imént hozták neki a hírt. Így hát nem állott a módjában, hogy kihúzza pajtását a bajból, hiszen maga is azért fojtotta borba a bánatát. Hogy ő segítsen John barátján! Az tisztára lehetetlen, mikor magamagán sem tud segíteni!

- Ha neked olyan komisz apád van, - mondotta Alan - annál cudarabb gyám ül az én nyakamon.

- Légy szíves és ne nevezd komisznak az apámat! - kiáltott föl John dobogó szívvel, bár érezte, hogy ezzel talán elengedi az utolsó ép láncszemet, amely még az élethez kapcsolja. De Alan jókedélyű fiú volt, aki nem vette szívére a dolgot.

- Jól van, jól, öregem, - csitította John - nagyon derék fiú az édesapád!

És azzal úgy mutatta be pajtását a társaságnak, mint »Nicholson, annak az öreg izének a fia«.

John néma kétségbeeséssel ült az asztalnál. Colette éttermének piszkos falai, a foltos asztalkendő, a hitvány étkek - mind úgy tűntek föl előtte, mintha lidérces álomban látta volna. És most jön még a java: zörgetni, dörömbölni kezdenek az ajtón és megjelenik a rendőrség, amelynek inkább a Calton-domb tetején kellett volna lennie, amikor elrabolták a pénzét. A társaságot *flagrante delicto* érték a borospoharak mellett, közrefogták őket és elvitték a kapitányságra, ahol igazoltatás után beidézték valamennyiüket tanunak, ha majd tárgyalásra kerül annak a lebuji-tulajdonos Colettenek az ügye.

Szomorúan és alaposan kijózanodva hagyták el a rendőrség épületét. Mindnyájuk lelkét lenyűgözte a rémület, hogy ügyük a nyilvánosság elé kerülhet, azonkívül mindenkinek megvoltak a magánbajai és egyéb sajátos okai a bánkódásra. Alan borzalommal gondolt a szigorú

gyámjára, kinek már nagyon a begyébe került. A társaság egyik tagjának apja vidéki lelkész volt, a másiké bíró. De John érezte magát a legszerencsétlenebbnek valamennyi között, hiszen az ő apja David Nicholson, s rossz volt csak elgondolni is, hogy be kell majd vallani neki ezt a szörnyű skandalumot. Egy darabig ott tárgyaltak a Saint-Gilles pillérei alatt, majd áttették tanácskozásuk székhelyét egyik társuk lakására a North Castle Streeten, ahol (mellesleg legyen mondva) legalább is olyan jó vacsorát és sokkal különb italokat kaphattak volna, mint abban a veszedelmes paradicsomban, ahonnan ép az imént kiűzték őket. Itt meghánytákvetették szorult helyzetüket, mialatt könnyeik belecsordultak poharaikba. Mindegyik kifejtette, hogy számára elveszett a világ, ha tanuként kellene megjelennie egy ilyen nyilvános tárgyaláson. Feltűnő, hogy éppen akkor vették észre, milyen fényes pálya állott a kis társaság minden egyes tagja előtt, és valóban megható volt, mennyire tiszteletben tartották egyszerre családi érzéseiket. Egyébként mindegyik rendkívül megszorult pénz dolgában. Egyik sem tudta volna kifizetni a Colettere kirótt bírságot s mindegyik (sorban egymásután) azzal kecsegtette magát, hogy éppen a szomszédja lesz az, aki meg fogja helyette fizetni a kívánt összeget. Az egyik kereken kijelentette, hogy ő nem tudja megfizetni a bírságot, és ha tárgyalásra kerül a sor, egyszerűen meg fog szökni. Elmegy Angliába, mert úgy érzi, hogy csak Londonban boldogulhat a jó ügyvéd. Egy másik megindító részleteket mondott el családi életéből, bár senki sem hallgatott rá. S míg ezek versenyre keltek egymással szegénységük és nyomorúságuk elpanaszolásában, John ott ült közöttük, kövé meredten, mert nem talált olyan szót, amely a föléje tornyosuló szerencsétlenséget le tudta volna festeni.

Végre megegyeztek abban, hogy mindegyik nyílt őszinteséggel fogja bevallani ballépését családjának, s azzal feloszlott a boldogtalan fiatal csacsik gyülekezete. A tornácnál elbúcsúztak egymástól s mindegyik megindult a maga útján a tavaszi reggel szürkületében, az elhagyott, üres utcákon, hol a lámpák fénye már sápadtan égett az egyre erősödő napvilágban és a városi parkok bokrai közül fölhangzott a madarak intő fütyje. Lehajtott fővel, visszhangzó léptekkel sietett kiki hazafelé.

A varjak már ébren voltak a Randolph-köröndön, de a szülői ház ablakai a gondosan lehúzott függönyökkel szemrehányó pillantással fogadták a tékozló fiú visszatérését. John előkotorta zsebéből az új kapukulcsot, ma volt az első alkalom, hogy használhatta. És jaj! méltatlanságának tudatában micsoda csömörrel illesztette be a jól megolajozott zárba és lépett be a polgári erkölcsök szent várába! Minden aludt még; az előcsarnokban még halványan égett a lecsavart gáz és várta az ő érkezését; félelmes csönd uralkodott, csak a falióra tompa ketyegése hallatszott. John leoltotta a lángot és leült egy székre az előcsarnokban, várva és számlálva a perceket, hogy majd csak eléje kerül valami emberi ábrázat. De mikor végre meghallotta az ébresztőóra zakatolását az alsó lakosztályban és nemsokára rá a cselédség mozgolódását, elvesztette bátorságát és elmenekült a saját szobájába, ahol ruhástul az ágyra vetette magát.

III. FEJEZET, amelyben John betakarítja a termést.

John fölötté tragikus arccal ült a reggelihez, aztán sietett fölkeresni atyját, akit a vasárnapi délelőttől méltón ájtatos elmélkedésben elmélyedve talált. Az öreg úr fölneézett a fiára azzal a kesernyős, fürkésző arckifejezéssel, amely annyira megközelítette a mosolyt s mégis valójában annyira távol esett tőle.

- Nem szeretem, ha ilyenkor zavarnak, jól tudod, - szólt rá az öreg a fiára.

- Tudom, édesapám, - válaszolt John - de nekem... szeretném... jaj, borzasztó bajba kerültem - tört ki végül belőle a vallomás és zavarában az ablak felé fordult.

Nicholson úr sokáig nem szólt egy szót sem, mialatt a boldogtalan fiú nézte, nézte a hátsó kert zöldelő lombjait és a sárga macskát, mely a falon gunnyasztott. Kétségbeesés öntötte el az arcát és szinte megőrült arra a gondolatra, hogy micsoda szörnyű vétkek terhelik a lelkiismeretét, holott alapjában egészen ártatlanul keveredett a dologba.

- Nos, - szólt az apa, látható erőlködéssel, bár igen nyugodt hangon - mi baj?

- Maclean rám bízott négyszáz fontot azzal az utasítással, hogy tegyem be a bankba, apám, - kezdte John - de legnagyobb szerencsétlenségemre a pénzt elrabolták tőlem!

- Elrabolták? - kiáltott föl az öreg Nicholson, félelmesen emelkedő hangon. - Elrabolták? Vigyázz fiú arra, amit mondasz!

- Nem mondhatok egyebet, apám; úgy történt, ahogy mondom, elrabolták! - ismételte John csökönyös kétségbeeséssel.

- És hol és mikor történt ez a különös esemény? - faggatta tovább az apa.

- A Calton-dombon, tegnap, éjfélkor.

- A Calton-dombon? - kérdezte Nicholson úr. - És mit kerestél te éjfélkor azon a helyen?

- Semmit, apám - mondja John.

Nicholson nagyot sóhajtott.

- És hogy került hozzád az a pénz épen éjfélkor? - kérdezte szigorú hangon.

- Elhanyagoltam egy fontos kötelességet, - bökte ki John, ráhibázva az apja szavajárására, majd hozzátette a maga tájszólásán: - Egészen megfeledkeztem róla.

- Hát ez nagyon különös történet, - állapította meg az apa. - Bejelentetted a rendőrségen?

- Bejelentettem - felelt John és az arcába szökött a vér. - Azzal biztattak, hogy hamar a nyomára fognak jutni a tettesnek, sőt talán a pénz is előkerül, ha csak ennyi volna az egész, - szólt John reménytelen közönnyel, mit az apja azonban könnyelműségnek minősített, nem sejtve, hogy a java még csak ezután következik.

- Az édesanyád óráját is elvitték? - kérdezte a fiútól.

- Oh, az óra jó helyen van! - kiáltott föl John. - Legalább is remélem, hogy vele nem lesz semmi baj... mert tudniillik... szégyellem bevallani, én... én már előbb elzalogosítottam az órát. Itt a cédula, ezt nem találták meg nálam a rablók, s így az órát kiválthatom; nem kell attól félni, hogy eladják.

A fiúból olyan vad kétségbeeséssel tört elő a szó, mintha egy gépfegyver indult volna meg; az utolsó szavak úgy hangzottak a szoba ünnepies csendjében, mint egy istenkáromlás. Johnnak megint inába szállt a bátorsága és félelmes némaság borult apára és fiúra.

A hallgatást Nicholson úr törte meg. Fölvette a zálogcédulát: »John Froggs, lakik Pleasance, 85. szám« - olvasta le róla, aztán egy pillanatra fölcillant szemében a harag és utálat.

- Ki az a John Froggs? - kiáltotta.

- Senki, - felelt John. - Ez csak olyan név.

- Álnév tehát, - állapította meg az apja.

- Oh, nincs abban semmi rossz, - szólt a bűnös - ez olyan szokás, amit mindenki követ; a zálogos is elérte, láttam, hogy jót mulatott, mikor leírta a nevet...

Félbeszakította a szavait, mert észrevette, hogy az apja összerezdült, mint aki fájdalmas nyilalást érez. Megint hallgattak mind a ketten.

- Nem hinném, - szólalt meg végül Nicholson úr - hogy zsugori apa volnék. Sohasem tagadtam meg tőled semmi pénzt, bármilyen tisztességes célra kellett. Csak be kellett hozzám jönni és szólni. És most íme meg kell állapítanom, hogy kihalt belőled minden illendőség és természetes érzés. Elzálogosítottad... igen elzálogosítottad... az édesanyád óráját. Úgy látszik valami kísértésbe kerültél, olyan kísértésbe, amelynek nem tudtál ellenállni - ezt még enyhítő körülménynek lehetne beszámítani. Mire kellett neked az a pénz?

- Jaj, azt ne kérdezd tőlem, apám, - felelte John. - Csak még jobban megharagudnál érte.

- Elég legyen már ebből a kertelésből, - kiáltott föl az apa. - Teljesen őszinte választ kívánok. Mire kellett neked az a pénz?

- Kölcsön adtam Houstonnak, apám, - mondja John.

- Úgy emlékszem, megtiltottam neked, hogy azzal a fiatalemberrel érintkezzél! - szólt szigorú hangon az apa.

- Igen, apám, de véletlenül találkoztam vele, - füllentette John.

- Hol? - hangzott rögtön a borzasztó kérdés.

- Egy biliárdteremben, - volt a lesujtó válasz.

S így az egyetlen kis hazugság rögtön magával hozta a büntetést. Mert hiszen John csak azért lépett be a biliárdterembe, hogy találkozzék Alan barátjával, egyébként sohasem jutott volna az eszébe. De épen azért, hogy engedetlenségének a tényét némiképp enyhítse, sikerült úgy föltüntetnie a dolgot, mintha saját jószántából járna ilyen kétes helyekre.

Nicholson apa megint nagyot nyelt erre a kellemetlen hírre és hallgatott. És mikor John lopva az apja arcába pillantott, lehetetlen volt észre nem vennie, mennyire lesujtotta az öreget a fájdalom.

- Nos, - szólalt meg végre Nicholson úr - nem tagadhatom, hogy a dolog rendkívül lesujtott. Úgy keltem föl ma reggel, mint egy boldog halandó, mint akit a világ legalább annak nevez - boldog voltam azért, mert azt hittem, hogy van egy fiam, akire büszke lehetek...

De ez már több volt, mint amennyit ember el tud viselni, John félbeszakította olyan hangon, mely sikolynak is beillett.

- Istenem! - kiáltotta - hiszen ez még semmi, a legnagyobb bajt még el sem mondtam, ez semmi! De hogy is tudhattam, hogy te büszke voltál rám? Oh, ha csak sejtettem volna; de te mindig azt mondtad, hogy milyen szerencsétlen gyermeked van. És ami a legszörnyűbb, az így történt: mindnyájunkat rajtakaptak kocsmázáson tegnap éjjel, zárórán túl és vagy mi hatan

fizetjük ki a Colettere rótt bírságát, vagy beidéznek tanunak a nyilvános tárgyalásra. Meg kellett ígérnem, hogy mindent elmondok neked, - kiáltott John könnyekre fakadva - de bár sohasem éltem volna meg ezt a napot.

S azzal térdre vetette magát a karosszék előtt s kezébe rejtette az arcát.

Vajjon szólt-e még hozzá az apja, hosszabb ideig maradt-e a szobában vagy rögtön eltávozott, minderről nem tud a történelem. Rettentő testi-lelki fölindulás, fel-feltörő zokogás, futó gondolatfoslányok, méltatlankodás és lelkifurdalás, - közben-közben magához tért kétségbeeséséből és érezte a lószőr szagát a karosszék alján, hallotta a templomi harangok zúgását, amelyek borzasztó zajjal töltötték be az egész várost, a térde megfájdult a kemény padlótól, a könnyei belefolytak a szájába - ennyi volt az egész, amire John Nicholson emlékezett, de hogy mennyi ideig tartott ez a szörnyű lelki tusa, azt nem lehet tudni.

Végre mintha egy rúgó pattant volna föl benne, ismét eszméletre tért, sőt némiképpen össze is szedte magát; a harangzúgás épen véget ért és az ünnepi csöndet nem zavarta meg más, mint az elkésett lépések zaja. Mindebből azt sejthette, ha nem is látta volna a kandalló párkányán levő órát, hogy az istentisztelet már megkezdődött. És ha az édesapja valóban a templomba ment, akkor a szerencsétlen bűnösnek legalább két nyugodt órája maradt; azalatt csak elviseli valahogy a boldogtalanságát. De mihelyt az atyja visszatér, mi lesz akkor vele? Még a pusztá gondolatot sem tudta elviselni, megrezdült benne minden idegszál és a feje elkezdett vele forogni. Még másfél óra, talán annál is több, ha a pap elhúzza a prédikációt, s aztán újra megkezdődik a kínos kihallgatás, amelytől még mostani, fájdalomtól eltompult lelkiállapotában is úgy rettegett, mint a pokol égető tüzétől. Maga előtt látta a templomban a családi padot, az álmos vankosokat, a bibliákat, zsoltáros könyveket, Mária hugát a szagos sóval, atyját, amint pápaszemével szigorúan a papra figyel - és John úgy érezte, hogy rajta nagy sérelem esett. Joggal, mert embertelenség volt, így elmenni a templomba s ott hagyni a kétségek közt vergődő bűnöst, büntetés és megbocsátás nélkül. És erre a gondolatra nagyot sülyedt John előtt az apai tekintély, bár a tőle való félelem egyre növekedett. S mindkét érzélem árja egy irányba sodorta a fiút.

Hirtelen vad rémület fogta el, hátha az atyja rázárta az ajtót? Ennek az ijedségnek ugyan nem volt semmi alapja s talán csak egy bizonytalan gyermekkori emlék sugallta neki, amikor valami hasonló bajba került. Az apai szoba volt mindenkor az inkvizíció és a büntetés színhelye. S ez a gondolat annyira erőt vett rajta, hogy odarohant az ajtóhoz s meggyőződött róla, hogy a félelme alaptalan. Közben azonban a szemébe ötlött, hogy az íróasztalnak egyik fiókja nyitva maradt. Az a fiók, amelyben az apja a pénzt tartotta, s épen ez volt nyitva, jelölve annak, hogy milyen zavarban hagyta el az öreg a szobáját. A pénzes fiók - mi volt ez más, mint a gondviselés ujjmutatása! Mert ki dönthetné el a dolgot, mikor maguk a teológusok is különbséget tesznek gondviselés és kísértés között? Vagy ki ítélné el, míg nyugodtan ül a maga szőlőlugásának árnyékában, egy ilyen szegény, üldözött kutyát, amilyen a mi John Nicholsonunk volt, telve szolgai félelemmel és szolgai lázadással, ezen a szerencsétlen vasárnapi délelőttön? A keze már benn volt a fiókban, mielőtt még reményének teljes tudatára ébredt volna; és fölemelkedve új helyzetének a magaslatára, megírta, apja székében ülve, apjának tollát és tintáját használva, nyomorúságos bocsánatkérő és búcsúzó-levelét.

»Kedves apám,

elvittem a pénzt, de vissza fogom fizetni, mihelyt módomban lesz. Rólam többé hírt nem hallasz. Nem akartam semmi bajt okozni, remélem, hogy megérted a szerencsétlenségemet és megbocsátasz. Ha nem okoz fájdalmat, add át üdvözetemet Alexandernak és Máriának. Nem tudtam megvárni a visszatéréseidet. Kérlek, ne vedd rossz néven és bocsáss meg. Szerető fiad,

John Nicholson.«

Miután zsebre vágta a pénzt és megírta a levelet, egy pillanatig sem tudott tovább maradni újabb vétkeinek a színhelyén. Eszébe jutott, hogy atyja egyszer a második zsoltár közepén hazatért, mert kissé rosszul érezte magát, s így még egy kis ruhát és fehérneműt sem mert magának összecsomagolni. Úgy ahogy volt, kiosont a szülői ház kapuján, s nagyot lélekzett, mihelyt kiért a friss tavaszi levegőre, a gyöngye tavaszi napfényre és elterült előtte a város vasárnapi békés nyugalma, melyet csupán a varjak károgása zavart meg. Egyetlen élő lelket nem látott a Randolph-köröndön, sem egyetlen élő lelket a Queensferry-utcán. Ez a nagy elhagyatottság és a szökés érzése megint lelket öntött John barátunkba. És a búcsúzás patétikus érzésével fölmerészkedett a székesegyházhoz vezető útra s egy darabig úgy állt ott a Szent György-templom nyugati bástyáján, mint egy bukott angyal, akit kivertek a leggyönyörűbb paradicsomból. A templomból kihallatszott az énekszó és különös véletlen folytán épen a város védőszentjének, Szent Györgynek a himnuszát énekelték a kóruson. »Ki a dicsőség királya?« dalolták a hangok odabenn, és John úgy érezte, hogy most hall utoljára keresztény szózatot, mert ezentúl olyan lesz sorsa a vadonban, mint Hágár fiának, Izmaélnek, s az életét keserves száműzetésben, istentelen népek között fogja tölteni.

Igy történt, hogy John barátunkat nem az ébredő kalandvágy, hanem a pusztító kétségbeesés és reménytelenség hajtotta el szülővárosából, el Kalifornia felé. Egyelőre azonban a legközelebbi célja a glasgowi kikötő volt.

IV. FEJEZET, amelyben John ismét szelet vet.

Nem az én feladatomban, hogy elmondjam John Nicholson összes kalandjait, amiknek nem volt se szeri, se száma, csupán csak nevezetesebb viszontagságairól és bajairól akarok beszámolni. Ezekből is kivette alaposan a maga részét; valójában ennyi nyomorúságot sem nem kívánt magának, sem emberi mértékkel számítva, meg nem érdemelt. Hosszadalmas volna elmesélni, mint jutott el Kaliforniába, hogyan csalták, lopták, verték, éhezették s végre mint szedte föl és segítette meg egy irgalmas lélek, hogyan szerezte vissza némiképen önelégültségét és került mint tisztviselő egy sanfranciscói bankba. Ezekben az epizódokban hiába keresnők különben is a különös nicholsoni végzet ismertetőjeleit, olyan dolgok ezek, amelyeken keresztülment ezer meg ezer más fiatal kalandor ugyanabban az időben, ugyanazonokon a helyeken. De amint bekerült a bankba, egyszerre rámosolygott a szerencse, bár ez, amint látni fogjuk, csak egy újabb katasztrófának a csiréit hordta magában.

Johnnak az volt a szerencséje, hogy összehozta a sors egy fiatalemberrel, akit egy kártyabarlangban egyszer kíséretet a nála levő havi fizetéséből s így megmentette őt pillanatnyi szorult helyzetéből s ki tudja, milyen más súlyos következményektől. Ez a fiatalember az unokaöccse volt egy nobhilli pénzarisztokratának, azok közül, akik a sanfranciscói értéktőzsde urai, bár tulajdonképpen nem több hozzáértéssel játszanak, mint azok a szegény csirkefogók, akik nálunk a városliget egyik zugában a »fej vagy írás« egyszerű művészetének a mesterei: a fontos mindennekfölött a saját hasznuk, s a közérdekkel igen keveset törődnek. Így hát ez a fiú könnyen megtehetette, - s mivel hálás természetnek bizonyult, szívesen is tette - hogy John barátunknak megmutatta a meggazdagulás útját. Ne gondoljuk azonban, hogy ez nagyobb erőfeszítést vagy szorgalmat kívánt volna tőle, még csak az sem kellett, hogy tisztában legyen azzal a játékkal, amelyet űzött, egyszerűen vett és eladott, amint ajánlották neki, s így csakhamar egy kis vagyonkára tett szert, amely tíz-tizenkétezer font körül lehetett, vagy ahogyan most számított, körülbelül hatvanezer dollárra rúghatott.

Hogyan szerezte a vagyont, ez olyan probléma, melyet nem lehet megoldani semmiféle filozófiával, épúgy mint azt sem, hogy mint érdemelte a sorsból azt a balszerencsét, amely odahaza érte. Igaz, hogy szorgalmasan dolgozott a bankban, bár nem szorgalmasabban, mint például a pénztáros, akinek hét apró gyermeke volt és sohasem tudott kivergődni a nyomorúságból. Sőt az a lépése, amely ehhez a szerencséhez vezette, - egyszer a hó elsején, egész fizetésével a zsebében betévedt egy játékbárlangba - mondom, ez a lépése sem minősíthető olyan kiválóan erényes vagy bölcs cselekedetnek, hogy megérdemelte volna vele az istenek jóindulatát. Talán ő maga is sejtette ezt és érezte, hogy egy rendkívül szédületes hintán ül - ma fönt az égből, holnap lent a pokolban -, amelybe hiába kapaszkodnak görcsös erővel az emberek; talán attól is félt, hogy a rossz nyelvek álnokul azt fogják költeni róla, hogy szerencséjének a gyökerei holmi apróbb sikkasztásokra mennek vissza - annyi bizonyos, hogy nyugodtan tovább folytatta mesterségét; nem szólt senkinek egy szót sem hirtelen gazdagságáról és a pénzt is egy olyan bankban helyezte el, amely a város túlsó végén feküdt. Ez a titkolódzás, bármilyen ártatlannak látszik, volt az első lépés John életének második tragikomédiája felé.

Az egész idő alatt egy levelet sem írt haza. Lehet, hogy bátortalanságból vagy szégyenkezésből nem mert írni, lehet, hogy némi harag is élt még benne, vagy pusztán halogatás volt az oka; lehet, hogy azért, mert (amint láttuk) nem nagy tehetséget mutatott az íráshoz vagy azért, mert (amint néha hajlandó vagyok föltenni) van egy törvénye az emberi léleknek, mely megakadályozza a fiatalemberket - olyanokat is, akik különben nem ostobák -, hogy elvégezzék a

gyermeki kegyeletnek ezt az egyszerű aktusát, - elég az hozzá, hogy múltak a hónapok, múltak az évek és John barátunk nem írt. El kell azonban ismerni, hogy ez a szokása gyökeret vert benne, még mielőtt belecsöppent volna a gazdagságba; és valóban csak az tartotta vissza attól, hogy rövidesen megtérítse az ellopott, vagy ahogyan ő szerette nevezni, a kölcsön vett pénzt, mert nehezebb esett megszakítani a hosszú hallgatást. Hiába ült neki a levélírásnak, hiába várta az ihletést, az isteni múzsa csak annyit sugallt neki: »Kedves atyám«, egyébként makacsul hallgatott. És John hamar összegyúrta a papírost és elhatározta, hogy amint a »jó szerencse« engedi, személyesen viszi haza a pénzt. És ez a halogatás, amit szintúgy nem lehet menteni, volt a második lépés, mely a balszerencse hálójába vitte.

Tíz év elmúltott és John közel járt a harminchoz. Testileg megtartotta gyermekkori ígéretét, köpcös fiú volt és hajlott az elhízásra. Kedves arcvonásai, nyájas tekintete, előkelő modora, elpusztíthatatlan jókedve, hosszú szőke barkója, kissé amerikaias kiejtése, egy híres amerikai humoristával való rokonérzése, és hasonlósága egy bizonyos királyi személyiséghez, akit nem akarok megnevezni - mindez olyan külső megjelenést biztosított neki, amelyet szívesen láttak volna a legjobb társaságban. Belsőleg, vaskos testalkata és katonás barkója ellenére, inkább egy aggszűzhöz hasonlított, mint egy huszonkilencz éves férfihoz.

Egy nap, amikor épen a Market Streeten ballagott, kétheti szabadsága előestéjén, a szemébe tűnt egy vasúti hirdetés és pusztán szórakozásból kiszámította, hogy épen karácsony napján érhetne haza, ha másnap reggel fölülne a vonatra. Ez az ötlet csakhamar vággyá erősödött benne és egy pillanat alatt elhatározta, hogy hazautazik.

A dolog azonban nem volt olyan egyszerű: be kellett csomagolnia, pénzt kellett fölvennie abból a bankból, amelynek előkelő kliense volt, viszont bizonyos ügyeket elintéznie annak a banknak a részére, amelyben mint egyszerű tisztviselő dolgozott. És így történt, az emberi természetnek megfelelően, hogy az utóbbi kötelességéről szinte teljesen megfeledkezett. Késő éjjel vette észre, hogy nemcsak a saját pénze van nála, hanem (mint akkor tíz évvel ezelőtt) egy jelentékeny összeg, amely más emberek vagyonát képviselte.

Nos, történetesen ugyanabban a penzióban, ahol ő volt szálláson, egy tisztviselőtársa is lakott, egy tisztességes fiatalember, akinek egyetlen gyöngéje az ivás volt, - bár ebben az esetben nem annyira gyöngeségnek, mint inkább erőnek lehetett volna nevezni, mert a jó lélek néha heteken keresztül ittas volt, anélkül hogy egy percre kijózanodott volna. Erre a boldogtalan emberre bízta John azt a borítékot, melybe a nála maradt értékpapírokat zárta, azzal az utasítással, hogy adja át másnap a bank igazgatójának. Igaz, hogy nem kerülhette el a figyelmét most sem, milyen bizonytalan volt barátjának a tekintete és zavaros a beszéde, de John sokkal vérmesebb természetű ember volt, semhogy ez visszatarthatta volna; egyszerűen elnyomta a szívében az intő szózatot és ugyanazzal a mozdulattal, mellyel átadta a pénzt Kirkman barátjának, önmagát is kiszolgáltatta a végzet önkényének.

Bocsássák meg nekem, hogy annyit időzök John apróbb hibáinál s kiteszem magam annak, hogy unalmasnak fognak találni, de el kell ismerni, hogy az eset a legtapasztaltabb moralistát is zavarba ejtheti. Különbösen most egyszersmindenkorra végeztem e fejtegetésekkel, a mérték betelt, az olvasó megtudta a legrosszabbat, amit szegény hősömről elmondhattam, s most maga megítélheti, vajjon ő vagy John érdemelt-e kevesebbet. Ezentúl egyszerűen követni fogom egy olyan ember sorsát, aki labda volt a végzet kezében és akinek meg nem érdemelt bajait még a humorista sem nézheti sajnálkozás nélkül s még a filozófus sem megdöbbenés nélkül.

Még ugyanazon az éjszakán John társa úgy lerészegedett, hogy meglepte vele még legbizalmasabb barátait is. Ennélfogva kora reggel kitették a szűrét a penzióból, csomagostul rábízták egy teljesen idegen emberre, akinek Kirkman még a nevét is elfelejtette, ő maga hosszas hánykódás után végre bekerült, úgy ahogy volt, egy sacramentói kórházba. Itt a derék iszákos egy ágyzámnak rejtélyes jeliséje alatt néhány napig öntudatlanul hevert, megfedkezve

mindenről és nem is sejtve, hogy a rendőrség kétségbeesetten keresi mindenfelé. Két hónap is eltelt, míg a sacramentói kórház betegében fölismerték Kirkman urat, a sanfranciscói eltűnt bankhivatalnokot s még vagy két hétbe került, míg föl tudták hajszozni azt az idegent, akinél a csomagja le volt téve, s így John levele végre eljuthatott a rendeltetési helyére, teljesen sértetlen pecsétjével és érintetlen tartalmával.

John pedig azzal kezdte a szabadságát, hogy szó nélkül elutazott, ami már magában véve szabálytalan volt; s vele együtt eltűnt egy bizonyos pénzösszeg, amit még kevésbé lehetett menteni. De tudták róla, hogy hanyag, bár becsületes ember; a bankigazgató különben is a pártfogásába vette. Így keveset beszéltek, bár kétségtelenül sokat gondoltak az ügyről, míg végre a két hét letelt és John még mindig nem jelentkezett. Ekkor azonban kezdett a dolog kellemetlenné válni, s mikor rövid nyomozás után rájöttek, hogy a pénztelen tisztviselőnek ezerszámra voltak dollárjai egy konkurrens banknál letétben, anélkül hogy erről bárkinek sejtelmé lett volna, a legjobb és legbizakodóbb barátai is elpártoltak tőle. Átvizsgálták az üzleti könyveket, hátha valami régi és ravaszul kieszt csalásnak a nyomára jutnak, és bár semmit sem találtak, mégis az volt az általános benyomás, hogy sikkasztás történt. Rögtön sürgönyöztek és mivel megtudták, hogy John Edinburghbe utaltatta át a pénzét, megbízták ottani levelezőjüket, hogy lépjen érintkezésbe a rendőrséggel.

Ez a levelező pedig véletlenül Nicholson apának volt a jó barátja, aki tudta, hogy miért tűnt el annak idején John olyan hirtelenül Edinburghból. S most a két ügyet összevetve, rögtön gyanút fogott és elsietett a botrányos hírről nem a rendőrségre, hanem Nicholson barátjához. Az öreg úr régóta leszámolt azzal, hogy fia nincs az élők sorában; lassanként megfeledkezett róla és bűneinek az emléke már olyan régi fájdalmak sorába süllyedt, melyek hébe-korba az eszébe jutnak ugyan az embernek, de némi akaraterevével mindig el lehet terelni róluk a figyelmet. De most, hogy a rég eltűnt fiú föltámadt s új bajokat hozott a házra, ezzel csak még nagyobb fájdalmakat okozott.

- Macewen, - szólt az öreg Nicholson - ezt az ügyet, ha lehet, agyon kell hallgatni. Mondd, ha adok neked egy utalványt arról az összegről, amely a fiúval eltűnt, akkor el tudnád igazítani a dolgot úgy, hogy nyilvánosságra ne kerüljön?

- Megteszem, - szólt Macewen - magamra vállalom az ügyet.

- Tudod, - folytatta Nicholson úr nyugodt hangon, bár fakóvá vált ajakkal - tudod, csak a családom kedvéért teszem, nem azért a szerencsétlen fiatalemberért. Ha azonban kiderülne, hogy a többi gyanúsítások is alaposak és a fiú nagyobb összegeket sikkasztott volna, akkor leveszem róla a kezemet: ki mint veti ágyát, úgy aludjon!

És az apa fölnézett Macewenre azzal a furcsa fejbólintással és kesernyés mosollyal, amelyet jól ismerünk.

- Isten veled, köszönöm, - szólt és Macewen belátván, hogy a dolog sokkal súlyosabb, semhogy bármi vigasztalásnak helye lehetne, elbúcsúzott és áldotta magában az Uristent, hogy neki nem adott gyermekeket.

V. FEJEZET, amelyben a tékozló fiú hazatér.

Karácsony napján történt, rövidebb a déli harangszó után, hogy John barátunk letette kofferjét a ruhatárba és kilépett a pályaudvarról a Princes Streetre, gyönyörűségtől duzzadó kebelével, mint akinek végre teljesülnek régóta táplált vágyai. Hazaérkezett tehát, inkognitóban és gazdagon; nála volt a kapukulcs, amelyet gondosan megőrzött összes viszontagságain keresztül s egy-kettőre benyithat vele az apai házba, odadobhatja a kölcsönvett pénzt s akkor semmi sem lesz útjában a kibékülésnek. A viszontlátás minden apró részletét előre kigondolta s elképzelte magát a következő hónapokban mint szívesen látott vendéget a legelőkelőbb házakban, gondolatban résztvett a tiszteletére rendezett ebédeken és vacsorákon, elvegyült a társalgásba azzal a fölényrel, amely egy sokat utazott embert jellemez, és bizonyosságot tett pénzügyi tudásáról azzal a tekintéllyel, mely egy szerencsés üzletembert megillet. De ezt a programot nem akarta megkezdeni az éj beállta előtt, amikor majd a családjában ott ül a vacsoránál rózsás arccal és a legjobb borokat bontják föl a tiszteletére, mint ahogyan hajdan a tékozló fiút a legkövetőbb borjával fogadta az apja.

Addig is bejárta az ismerős utcákat, kedves emlékeket idézve föl mindenfelé a lelkében, néha szomorúakat is, de mindkettőt ugyanazzal a meglepő szívbeli ujjongással. A metsző, fagyos levegő, az alacsonyan járó, rózsaszínű téli nap, a kastély, mely régi ismerősként üdvözölte, barátainak a nevei a kapuk címtábláin, maguk a barátok, akiket fölismert, de kiknek tekintetét óvatosan elkerülte az utcákon, az északi hangsúlynak kellemes zenéje, Szent György székes-egyháza, amely eszébe juttatta az utolsó, bűnbánó búcsúperceket és a »dicsőség királyának« a neve, amely annyiszor visszhangot vert emlékezetének legbánságosabb zugaiban, az utcai csatornák, ahol először tanult csuszkálni, a bolt, ahol az első korcsolyát vásárolta, a gyalogjáró kövei, miket annyiszor koptatott, a kerítések vasrácsai, melyeken megzörgette a léniját, mikor iskolába ment, és mind a sok száz meg száz névtelen apróság, amiket a szem lát, anélkül hogy észrevenne, és amiket az emlékezet megjegyez, anélkül hogy az ember tudna róla, és amik egyenként összerakva kiteszik a szemünkben azt a helyet, amelyet szülővárosnak nevezünk: mindez gyönyörrel és fájdalommal töltötte el a lelkét, amint az utcákon szerte kóborolt.

Első látogatásával Houstont akarta megtisztelni, aki a Királybástyán lakott egy házban, amelyet egyik nagynénjétől örökölt. A kopogtatásra (legnagyobb meglepetésére) nem nyitottak ajtót, csupán egy hang kérdezte belülről, hogy kit keres.

- Houston urat keresem... Alan Houston urat, - felelt John.

- És kicsoda maga? - kérdezte a hang.

- Furcsa dolog, - gondolta magában John, aztán hangosan megmondta a nevét.

- Csak nem a John ifjúr? - kiáltott a hang hirtelen skót akcentussal, amely rögtön barátságosabb fogadásról tanuskodott.

- De én volnék, - szólt John.

Erre az öreg komornyik kinyitotta az ajtót azzal a megjegyzéssel: »Attól féltem, hogy megint az az úr gyűtt.« Sajnos azonban, a gazdája nem volt odahaza, hanem úgy látszik künn járt a murrayfieldi villájában. S bár az öreg komornyik szívesen betessékelte volna John-t és a gazdája helyett elbeszélgetett volna vele a fontosabb családi eseményekről, de John fázott és sietve távozott. Csak mikor már a kapu bezárult mögötte, sajnálta, hogy nem kérdezte meg, ki is »az az úr«, akire az öreg célzott.

Több látogatást nem akart tenni, mielőtt haza nem jutott és mindent elintézett az édesapjával. Alan lett volna az egyetlen kivétel, de viszont arra nem ért rá, hogy kimenjen Murrayfieldre. Azonban, ha már itt járt a Királybástyán, miért ne kerülne egyet a domb túlsó oldalára, hogy legalább kívülről megnézzék a Mackenzieék házát. Útközben arra gondolt; hogy Flóra is már közel járhat a harminchoz, sőt nem lehetetlen, hogy férjhez is ment; de ezt a méltatlan és ellenszenves gondolatot rögtön elfojtotta.

Ott volt előtte a ház, az bizonyos; de az ajtónak más színe volt és aztán mit jelentett ez a - két névtábla? Közelebb lépett, a felsőn előkelő egyszerűséggel csupán ennyi állott:

MR. PROUDFOOT.

Az alsó kissé bőbeszédűbb volt és arról értesítette a járőkeket, hogy ugyanitt lakik:

MR. J. A. DUNLOP PROUDFOOT
ügyvéd.

Ezek a Proudfooték gazdag emberek lehettek, mert egy ilyen magányos városrészben alig akadhatott sok dolga egy ügyvédnek. És John meggyűlölte őket a gazdagságukért és a nevükért és amiért ezt a házat az ottlétükkel megszenteltetni merték. Eszébe jutott, hogy iskolásfiú korában ismert egy kis Proudfootot; bár nem kötött vele barátságot; apró, sajtóképű fickó volt, valamelyik alsóbb osztálynak megvetésre méltó tagja. És most ez a kölyök fölvitte volna annyira, hogy ügyvéd lett belőle, sőt itt élt, abban a házban, ahol Flóra született s amelyhez John a leggyöngédebb emlékek fűzték? A hideg, amely először megremegtette, mikor arról értesült, hogy Alan Houston nem volt odahaza, most még jobban erőt vett rajta és szinte a szívéig lopódzott. Amint ott állt az elidegenült ház kapuja előtt és maga körül nézett az elhagyatott Királybástya gyalogjáróján, ahol egy kiveretett kutya sem volt látható, egy pillanatig megmarkolta a torkát a magányosság és a sivárság érzése és visszakívánta magát San-Franciscóba.

De hamar rájött a tudatára annak, hogy ő egészen más emberré vedlett mutatós megjelenésével, szőke barkójával, pénztől duzzadó erszényével és a kitűnő szivarral, amelyre rágyújtott, s azzal vigasztalódott, hogy össze sem lehet őt hasonlítani azzal a bolond gyerekekkel, aki egy tavaszi vasárnapon, tíz évvel ezelőtt, fölhasználva az istentiszteleti idő csöndjét, kilopódzott a városból a Glasgow felé vezető úton. Ha az ember meggondolja, mi minden történt azóta, istentelenség volna panaszt emelni a sors ellen. Hiszen nemsokára minden jóra fordul, Mackenzieék elő fognak kerülni, Flóra fiatalabb lesz, szebb lesz és kedvesebb lesz mint azelőtt, Alan barátjára is rá fog akadni s az egykori lump bizonyára annyira megjavította a viselkedését, hogy talán azóta igen jó barátja az öreg Nicholsonnak, anélkül azonban, hogy a hajdani kedélyes cimborá bármit is veszített volna azokból a jeles tulajdonságokból, miket John megkívánt a barátaitól. És John megint maga elé idézte a boldog jövő képeit: mint fog először megjelenni a templomban a családi padban, mint fogja meglátogatni Greig nagybátyját, aki nagy pénzembernek tartotta magát és akinek rövidlátó edinburghi szemeit majd el fogja kápráztatni egy kissé az amerikai aranyfény vakító csillogásával, szóval nem volt se vége, se hossza annak a pazar átalakulásnak, melynek tanuja lesz az egész skót főváros: mint lett a kinevetett kis szőkevényből tekintélyes és vagyonos gentleman.

Közeledett az időpont, amikor az édesapja haza szokott térni a hivatalából és a tékozló fiúra is rákerül a sor, hogy megjelenjen a színpadon. Elballagott a város nyugati részébe az Albany Streeten, szembenézve a parázsló napnyugtával és nem tudni miért, pompásan érezte magát a hideg levegőn, a kék alkonyatban, melyet csillaggal beszórtak az utcai lámpák. Pedig még egy csalódás várározott reá, amelyen keresztül kellett esnie.

A Pitt Street sarkán megállott, hogy rágyújtson egy új szivarra és a gyufa olyan erős világot vetett az arcára, hogy egy ember, aki körülbelül az ő korában lehetett, megállt előtte, amint rápillantott.

- Ha nem csalódom, Nicholson úrhoz van szerencsém, - szólt az idegen.

Ezt a találkozást nem lehetett többé elkerülni; egyébként is John már közel járt a szülői házhoz s így nem nagyon bánta a dolgot, hanem szabadon átadta magát érzéseinek.

- Nagy isten! - kiáltotta - te vagy az Beatson! - és melegen kezét szorította vele, bár az elég hűvösen viszonzta az üdvözlést.

- Hát hazakerültél? - kérdezte Beatson. - Hol jártál annyi ideig?

- Amerikában, - válaszolt John - Kaliforniában. Szereztem egy kis pénzecskét és hirtelenül az jutott az eszembe, hogy jó volna hazajönni karácsonyra.

- Ühüm, - dünnyögte Beatson. - Hát akkor még fogjuk egymást látni.

- Remélem, - felelt John, kissé lehűtve.

- Nos akkor, szervusz, - fejezte be Beatson a párbeszédet, kezét szorította és elment.

Ez volt az első kellemetlen csalódás. John hiába igyekezett szépíteni a tényeket: végre annyi év után találkozott Beatsonnal - Beatsonnal, az öreg pajtással - s az épen hogy kezét szorít és elszalad. Pedig milyen jó cimborák voltak ők - milyen vidám és ragaszkodó fiú volt ez a Beatson - s eszébe jutottak közös örömeik és bajaik, mint törtek be csúzlival egy ablakot az India-téren, mint mászták meg a kastély szikláját és sok egyéb kaland, mely oly megbecsülhetetlenné teszi a gyermekkori barátságot. John fájó meglepetést érzett. Végül is nem marad más, mint az ember családja, amelyre számíthat; eszébe jutott a közmondás: a vér nem válik vízzé, s az a szomorú tapasztalat csak arra volt jó, hogy még gyöngédebb és melegebb érzések keljenek a szívében, mikor az apai ház küszöbére ért.

Beesteledett. A félköralakú ablak a kapu fölött fényesen meg volt világítva, míg az ebédlő két és a nappali három ablakán csak halványan szűrődött át a világosság a sárga redőnyökön keresztül; az előbbiben bizonyára már terítettek, míg az utóbbiban Mária huga várta a vendégeket. Mintha egy látomás lett volna a multból. Míg ő távol volt, milyen egyformán telt itt az élet, betüzeltek a kandallóba és fölgyújtották a gázt és fölhordták az ételeket a megszokott órában. A megszokott órában hangzott el a kettős csengetyűszó is, amely a családi imádságra hívta össze a háznépet. És erre a gondolatra a szívébe nyilallott valami Johnnak, érezte, hogy megérdemelte a büntetést. Eszébe jutott a sok jó dolog, amit elhanyagolt és a sok gonosz, amit elkövetett, és imát rebegő ajakkal haladt föl a pár lépcsőfokon és halkán a zárba illesztette a kulcsot.

Belépett a megvilágított előcsarnokba és csendesen behúzta maga mögött az ajtót. Elcsodálkozva nézett körül. Ha csupa idegen tárgyat lát maga előtt, bizonyára nem ámul el annyira, mint most, hogy semmi sem változott körül. Ott állott Chalmers, a híres skót pap-filozófus mellszobra, közel a lépcső karfájához, ott volt a szokott helyén a ruhakefe és a fogas is, amelyen a kalapok és kabátok lógtak, bizonyára ugyanaz lehetett, amelyet ő használt. Tíz év úgy elmúlt az életéből, mint ahogy egy tű kihullik az ember ujjai közül, és az ocean, a hegyek, a bányák, San-Francisco nyüzsgő terei és keverék népfajai, a saját balsorsa és szerencséje egy pillanatig úgy tűntek föl előtte, mint egy rossz álom, amelyből végre fölébredt.

Levette a kalapját és gépiesen a fogas felé indult. Itt vett észre először egy kis változást, amely azonban nagy hatással volt rá. Azt a kampót, amely az övé volt gyermekkora óta, amelyre odavágta a diáksapkáját, mikor megérkezett az akadémiáról és amelyre az első cinderét akasztotta, amikor jókedvűen hazajött az egyetemről vagy a hivatalából - azt a kampót

más bitorolta. »Legalább a fogasomat tartották volna tiszteletben!« gondolta magában és egy kissé meghatódott, mert érezte, hogy ő csak úgy besurrant ide, ebbe az idegen házba, mint egy tolvaj, akit bármilyen pillanatban szégyenszemre elkergethetnek.

S anélkül, hogy a kalapot letette volna a kezéből, odalépett atyja szobájának az ajtajához, kinyitotta és belépett. Az öreg Nicholson ugyanazon a széken ült, ugyanabban a helyzetben, mint azon az emlékezetes vasárnapi délelőttön. Csupán egy kissé megöregedett, a haja jobban megőszült és az arca szigorúbb lett. S most, amikor fölpillantott és észrevette a fiát, hirtelen megindulást érzett és a sötét vér az arcába szökött.

- Apám, - szólt John rendületlenül, sőt elég vidám hangon, mert erre a jelenetre régóta készült
- apám, itt vagyok és itt a pénz, amit elvittem tőled. Eljöttem, hogy bocsánatot kérjek és a karácsony estéjét veled töltssem és a gyerekekkel.

- Tartsd meg a pénzedet, - szólt az apa - és eredj!

- Apám! - kiáltott John - az isten szent szerelméért, ne utasíts el magadtól. Azért jöttem...

- Érts meg engem, - szakította félbe az öreg Nicholson - te nem vagy többé az én fiam, és az Úristen a tanum, hogy mosom miattad a kezeimet. Egy utolsó szóm van hozzád, egy utolsó intésem: minden föl van fedezve és a rendőrség keresni fog a gazságaidért. Hogy még szabadon vagy, azt csak nekem köszönheted, de én megtettem mindent, amit módomban volt megtenni. Ezentúl nem fogom az ujjamat sem megmozdítani az érdekedben - az ujjamat sem - hogy megmentselek az akasztófától! És most - s az apa ellenállhatatlan tekintélyével fölemelte súlyos ujját s ajtót mutatott neki; csak annyit téve hozzá halk hangon - és most... eredj!

VI. FEJEZET, amelyben megismerkedünk a murrayfieldi házzal.

Hogy John mint töltötte az estét, micsoda viharok dúltak a keblében, hogyan követte a haragos fölháborodás rohamát az ájult csüggedés szélcsöndje, hogyan rohant utcáról-utára, kocsmáról-kocsmára, mindezt nehéz volna elmondani. A nyomorúsága, ha nem is emelkedett, viszont sehogy sem akart csökkenni; mert amilyen mértékben sikerült elcsitítani magában a bánat és méltatlankodás érzéseit, olyan mértékben kezdett a félelem erőt venni a lelkén. Először nem is gondolt atyja fenyegető szavaira, ezek emlékezetének valamelyik biztos rekeszében lappangtak, várva a pillanatot, amikor előtörhetnek. Először John nem érzett mást, mint elutasított gyermeki szeretetének és megsemmisült reményeinek a fájdalmát; majd lenyűgözött büszkesége vágta föl a fejét a ráért halálos csapások érzetével: és most ő tagadta meg épúgy az apját, amint az megtagadta a fiát. Hát mi becsülni való van egy ilyen gépiesen berendezett életen? Mit érnek ezek az órarúgóra járó erények, melyekből hiányzott minden szeretet? Pedig a szeretet az ember értékének igazi próbája, a szeretet a lélek egyetlen célja; és ezzel a mértékkel mérve, az elkergetett tékozló fiú - aki bánatát és eszét már nagyon mélyen italba fojtotta - sokkal rokonszenvesebb erkölcsű lénynek tartotta magát, mint szenteskedő apját. Igen, ő volt a külön ember, ezt határozottan érezte, ez forrón tüzelt a tudatában és belépve egy kocsmába a Howard-tér sarkán (ahová isten tudja, hogyan került), ismét egy pohár borral tett tanubizonyságot saját erényei mellett, hogy hányadszor, azt talán ő sem bírta volna megmondani. Minderről nem is tudott semmit, sejtelve sem volt róla, hogy mit tett és merre járt; annyira föl volt dülva az idegzete, hogy még az ittasság sem igen vett erőt rajta. Valóban nehéz volna eldönteni, vajjon igazán fokozódott-e a mámora vagy pedig ellenkezőleg, a szeszital kijózanító hatással volt rá. Mert épen, amint az utolsó poharat fölhajtotta, jutottak az eszébe apjának kétértelmű és fenyegető szavai - hirtelen előtörve lelkének egyik rejtett zugából - és úgy megijesztették, mintha egy kezet érzett volna a vállára nehezedni.

»Gazságok, rendőrség, akasztófa« - csúnya szavak voltak, s egy ártatlan embernek a fülében talán még csúnyábban hangzottak. Mert ha egy bírói tévedés folytán üldözte a rendőrség, ki tudja, milyen bűnnel vádolták és ki fog-e valaha derülni az ártatlansága? John nem bízott benne; ő már nem tudott hinni az ártatlanság hatalmában, multjának borzasztó tapasztalatai egészen másra tanították. S amint egyszer fölébredt benne a félelem, óráról-órára erősödött és végighajszolta a város utcáin.

Kilenc óra tájban lehetett. Dél óta egy falat sem volt a szájában, csupán nagymennyiségű szesz folyt le a torkán, az izgalom is teljesen kimerítette, mikor megint az eszébe jutott Alan Houston. Nála nemcsak baráti fogadásra számíthat, hanem a házat menedékkül is használhatja. A veszély, amely fenyegette, olyan bizonytalan volt, hogy sem azt nem tudta, hol fogja élni, sem azt, hogy mitől kell tulajdonképpen félnie. Annyi azonban kétségtelen volt, hogy egy magánlakásban sokkal biztonságosabban érezheti magát, mint egy vendéglőben vagy szállóban. Mikor ennek nagynehezen a tudatára ébredt, rögtön visszafordult a caledóniai pályaudvar felé, nem minden aggodalom nélkül besurrant a fényesen megvilágított csarnokba, kiváltotta a kofferját a ruhatárból és nemsokára egy bérkocsi robogott el vele a glasgowi út mentében. Az éber öntudat és a halálos szédülés percek különös módon váltakoztak benne, amint a gyors mozgás fölrázta, a kétfelől eltűnedező lámpafények elkápráztatták és a kocsihoz tapadó rohadt szalma dohos párái elkábították.

- Többet ittam a kelleténél, - jött rá végre a bajára - rögtön ágyba kell feküdnöm és aludnom.

Hálát adott az égnek, hogy az álmoság mind gyorsabb időközökben és mind hatalmasabban erőt vett rajta.

Egy ilyen szendergéséből riadt föl épen, amikor a kocsi megállott. Kiszállt és a sötét országúton találta magát, a külváros utolsó lámpása a domb alján pislogott meglehetősen távolságban, előtte a homályban egy kert magas falai emelkedtek. A Zugoly (így hívták a helyet) valóban nagyon elhagyatott vidéken volt. Délfelől még egy ház következett utána, de az egy nagy park közepén állott, úgyhogy odáig semmi kiáltás el nem hallatszott; minden más oldalról nyílt mezőség vette körül, fölfelé a Costorphine-dombon levő erdőig, lefelé a Leith völgyéig és ellenkező oldalt a ravelstoni szakadékig. A magányosság érzését még növelték a magas kertfalak, melyek egy zárdának is megfeleltek volna, s amelyeket lehetetlen volt megmászni, amint ezt John diákkorából nagyon jól tudta. A bérkocsi lámpása megvilágította a kaput és a csengetyű rozsdás fogóját.

- Becsöngessek? - kiáltotta a kocsis, leszállva a bakról és a karjait néhányszor meglóbálva, mert cudar hideg volt az éjszaka.

- Legyen olyan szíves, - szólt John és kezével a fejéhez kapott, mintha hirtelen megszédült volna.

A kocsis megrázta a csengetyűt és az éles csilingelés visszhangot vert belül a kertben; kétszer-háromszor meghúzta a zsinort, elég hosszú időközökben. Az éj nagy, fagyos csöndjében metsző ridegségben csendültek meg a hangok.

- Várják az urat? - kérdezte a kocsis azzal a barátságos érdeklődéssel, mely olyan jól illett borvirágos képéhez.

S mikor John megvallotta neki, hogy nem várják, a kocsis ezzel a jóindulatú tanáccsal állott elő:

- Hát akkor azt ajánlom az úrnak, hogy forduljunk inkább vissza! Nekem úgyis vissza kell mennem, mert az istálló a glasgowi úton van.

- De a cselédség csak meghallja a csengetyűszót! - vélte John.

- Ugyan! - szólt a kocsis. - Ez az úr nem tart semmi cselédet itten. A cselédei mind a városi házában vannak. Gyakran kiviszem őt ide. Ez tetszik tudni, olyan remeteségféle.

- Hol az a csengő? - kiáltott föl John és kétségbeesetten megrángatta a fogantyút.

Még alig halt el a csilingelés visszhangja, mikor John lépteket hallott a kavicsos ösvényen és egy különös, izgatott hang azt kérdezte belülről:

- Ki az odakünn és mi a kívánsága?

- Alan, - felelt John - én vagyok... én, a Döndi... John; nem ismered? Most érkeztem haza és szeretnék nálad megszállni.

Egy pillanatig semmi válasz nem hallatszott s aztán megnyílt az ajtó.

- Hozza be kérem a kofferomat! - parancsolta John a kocsisnak.

- Ne bántsa! - kiáltott rá Alan s John felé fordulva így folytatta: - Gyere be egy percre, szeretnék veled beszélni!

John belépett a kertbe s Alan becsukta mögötte a kaput. A kavicsos ösvényen egy gyertya állott, amelynek lángját a szellő gyöngén meglibegtette; imbolygó fények táncoltak a sötét magyalbokrokon, s a világosság és a homály fátyolként lobogott Alan arca körül, míg az árnyéka félelmesen reszketett a háta mögött. Azon túl áthatolhatatlan feketeség borított el mindent és John szédülő agya együtt rezgett az árnyékkal. Mégis észrevette nagy megdöbbenésére Alan rendkívüli halványságát és hangjának természetellenes csengését.

- Mi hozott ide ezen az éjszakán? - kérdezte tőle Alan. - Isten látja a lelkemet, nem akarok barátságtalan lenni veled szemben, de nem engedhetlek be, Nicholson, nem tehetem!

- Alan! - kiáltott föl John - meg kell tenned. Te nem tudod, hogy micsoda bajba kerültem, az öregem kivert a házából és én nem merem betenni a lábamat semmiféle szállodába, mert gyilkosságért vagy ilyesvalamiért hajszol a rendőrség.

- Miért? - kiáltott Alan visszahőkölve.

- Gyilkosságért, legalább azt hiszem, - mondta John.

- Gyilkosságért! - ismételte Alan és a kezével a homlokához kapott. - Mit beszélsz te? - kérdezte még egyszer.

- Hajszol a rendőrség, - felelte John. - Gyilkossággal vádolnak, amennyire ki tudtam venni a dolgot az apámból. Borzasztó egy napom volt, elhíhated Alan és csak nem aludhatok az út szélén egy ilyen fagyos éjszakán, legalább is nem a kofferom mellett - tette hozzá magyarázatul.

- Csitt! - szólt Alan és fejét ijedten elfordította - nem hallottál semmit?

- Nem én, - szólt John, összereződve, mert Alan ijedelme akaratlanul rá is átragadt. - Nem, semmit sem hallottam; miért kérde? - de minthogy nem kapott feleletet, tovább kérlelte a barátját: - Hallgass meg Alan, be kell hogy fogadj! Rögtön lefekszem aludni és nem zavarlak többet. Úgy látszik, egy kicsit felöntöttem a garatra; nagyon a lelkemre vettem a dolgot. S ha te kerülnél hasonló bajba, Alan, hidd el, nem tudnák elutasítani.

- Jól van, - szólt végre Alan. - Én sem akarlak téged elutasítani. Gyere be, szólj, hogy tegyék le a kofferodat!

A kocsi kifizették és az elhajtatott a hosszú, gyéren megvilágított országúton; a két barát ott állott a kapu alatt a koffer mellett, míg a kerékcserés elenyészett a messzeségben. John úgy vette észre, mintha Alan nagy jelentőséget tulajdonítana a kocsik távozásának, és mivel nem volt abban a lelkiállapotban, hogy mások tetteit bírálja, ő is igazat adott magában barátjának.

Mikor a csend újra helyreállt, Alan vállára emelte az útiládát, bevitte, becsukta és elrekesztelte a kerti kaput s aztán, mintha megint elgondolkozott volna valamin, ott állott mozdulatlanul, kezében a kulccsal, mialatt a hideg majd lefagyasztotta John ujjait.

- Mit állunk itt? - kérdezte végre tőle.

- Mi az? - szólt Alan zavartan.

- De az istenért, mi bajod ember? - szólt a másik.

- Mi bajom, azt magam sem tudom, - felelt Alan és leülve a ládára, arcát kezeibe temette.

John ott állott mellette dűledezve és elnézte a lobogó árnyékokat és a libegő gyertyafényt, s feje fölött a mozdulatlan csillagokat, míg végre a hideg beévedt a ruhái közé és marni kezdte a meztelen bőrét. Még ködös elméjében is csodálkozást ébresztett Alan különös viselkedése.

- Hallod, talán bemennénk a házba, - szólalt meg végre.

- Igen, gyerünk be a házba, - ismételte Alan.

Megint fölállt, vállára lódította a koffert és másik kezébe véve a gyertyát, megindult a ház felé. Ez hosszú, alacsony épület volt, teljesen befuttatva repkénnyel; csak az ebédlő ablakainak a redőnyeinek keresztül szűrődött némi világosság, különben sötétségbe és némaságba volt burkolva.

Az előcsarnokban Alan meggyújtott még egy gyertyát, kezébe nyomta Johnnak és kinyitotta neki az egyik hálószoa ajtaját.

- Ide, ide, - tuszkolta be - fekjüd le mindjárt aludni. Velem ne törödj. Nem akarlak megijeszteni, azért inkább nem mondok el semmit.

- Megállj egy percre, - ellenkezett John - nagyon megfáztam a sok álldogálástól. Gyerünk be egy pillanatra az ebédlőbe. Csak egy pohárka pálinkát akarok fölhajtani, Alan, hogy egy kis meleghez jussak.

Az előcsarnok asztalán egy tálcán egy pohár állott és egy palack whisky. A palackot csak az imént bonthatták ki, mert mellette hevert a dugó és a dugóhúzó.

- Fogd ezt, - szólt Alan és átadva Johnnak a whiskyt, erőszakkal belökte barátját a hálószoába és behúzta mögötte az ajtót.

John ámult-bámult egy darabig; aztán megrázva a palackot, nem kis csodálkozására félig üresen találta. Legalább három-négy pohárral hiányzott belőle. Valószínűleg Alan bontotta ki a palackot az előcsarnokban és egymásután három-négy pohárral fölhajthatott belőle, anélkül hogy leült volna, mert John az asztal körül nem látott széket. És mindez abban a hideg hallban történt, ezen a fagyos éjszakán! Ez megmagyarázza teljesen különös viselkedését - gondolta bölcsen John - és egy kis grogot készített magának. Szegény Alan! ő is ittas volt, és micsoda borzalmas ittasság ez, amelynek rabja volt ez a fiú, ilyen magányos, barátságtalan és kényelmetlen helyen! Egy ember, aki magában iszik, ha csak nem az egészsége kedvéért, - amint most John tette - az előtte elveszett ember volt. Kiitta a grogot, még ködösebb lett előtte a világ, de mégis némi meleget érzett. Nehéz dolog volt kinyitni a koffert és kikeresni belőle a hálóinget meg miegymást, ami kellett. S mire levetkőzött, megint rázta a hideg.

- No még egy csöppet, - szólt John - annyi baj van úgyis a nyakamon, hogy nem volna jó, most még ráadásul megbetegedni.

Aztán végigvágódott az ágyon és nemsokára mély álom nyomta el.

Mikor fölébredt, fényes nappal volt. Az alacsony téli nap fölnejárt az égen, de John órája megállott s így nem tudhatta pontosan, mennyi idő lehetett. Talán tíz, gondolta magában és gyorsan felöltözködött, mialatt kellemetlen emlékek kezdtek megszállni az agyát. Most azonban nem annyira a félelem, hanem a szomorúság gyötörte, s ebbe a szomorúságba csakhamar belevegyültek a bűnbánat fájdalmai. Súlyos, sőt kegyetlen csapás érte, az igaz, de nem érdekelte-e meg vajjon régi vétkeiért? S íme ő föllázadt és újabb bűnökbe vetette bele magát! A vessző arra való volt, hogy megfenyítse, s íme ő megharapta a fenyítő kéz ujjait. Igaza volt az apjának, John igazat adott neki, hiszen ő nem jelenhetett meg becsületes emberek házában és nem barátkozhatott becsületes emberek gyermekeivel! És ha hatékonyabb intésre volt szüksége, itt állott előtte régi barátjának az esete. John maga sohasem volt iszákos, bár hébe-korba szeretett kirúgni a hámból, s most, mikor az emlékezetébe idézte ezt az Alant, amint víz nélkül issza a pálinkát az előszobája asztalánál, elfogta valami, ami hasonlított az undorhoz. Szerette volna elkerülni a barátjával való találkozást, azt kívánta magában, bár föl sem kereste volna és mégis, ki máshoz fordulhatott?

Igy eltűnődött magában öltözködés közben és elgondolkozva lépett ki az előcsarnokba. A kertre nyíló ajtó tárva-nyitva állott, kétségtelenül Alan kinn járhatott és John elhatározta, hogy utána megy. A talaj keményre volt fagyva, mint a vas, a fagy nem enyhült s amint a magyalkokrok közé ért, a jégcsapok megzördültek és a napfényen sziporkázva a földre hullottak. Amerre járt, éhes verebek csapata követte. Igen, ez volt az igazi karácsonyi idő, az igazi karácsony ünnepe, amelynek annyira örülnek a gyerekek. Ezen a napon gyűlnek össze a meleg szobákba a családok, erre a napra áhítozott ő annyira. Azt hitte, hogy a Randolph-köröndi

házban fog fölébredni a saját ágyában, kibékülve mindenkivel és visszaélve ifjúsága napjait. S most itt járt egyedül, ennek az elhagyatott kertnek hóborított ösvényein ödöngve és bűnbánó gondolatoktól kínozva.

Majd az eszébe jutott, miért is van ő olyan egyedül? Hol lehet az az Alan? Az ünnepi délelőtt és a szokott üdvözlések gondolata fölébresztette benne a vágyat barátja után és kezdte a nevét kiáltani. Amikor a szava elhangzott viszonzás nélkül, akkor kapott csak észbe, micsoda nagy némaság veszi körül. Csak a verebek csiripelése hallatszott és lépteinek a ropogása a megfagyott havon; egyébként a nagy szélcsendes levegő úgy borult rá, mint egy varázslat, az elhagyatottság a lelkére nehezedett a magányosság minden borzalmával.

Időről-időre még néven szólította a barátját, de sokkal tompább hangon. Sietve körüljárta a kertet, de embernek még a lábnyomát sem találta, sem a kanyargó ösvényeken, sem az örökzöld lugasokban. Végre visszafordult a ház felé. A ház körül a csönd különös módon még mélyebbnek látszott. Az ajtó ugyan nyitva állott, mint azelőtt, de az ablaktáblák be voltak téve, a kémények semmi kormot nem leheltek a tiszta levegőbe, nem hallatszott semmi abból a halk neszből (mit talán nem is a testi, hanem a lelki fülünkkel szoktunk észrevenni), mely elárulja, hogy a házban emberi lakók vannak. Pedig Alannak itt kell valahol lennie, minden bizonnyal részeg álomba merülve, megfeledkezve arról, hogy a nap már fölkel, hogy itt a szent ünnep és a jó barát, akit olyan hidegen fogadott és olyan rútul elhanyagolt. John undora még erősebb lett, de az éhség hamar elfojtotta benne az utálatot, mert belátta, ha nem akar tovább koplalni, először is meg kell keresni az álomszuszékot és fölverni szendergéséből.

Körüljárta először a hálósobákat. Valamennyi le volt zárva kívülről és meglátszott rajtuk, hogy régóta nem járt bennük senki, míg végre Alanéhoz ért. Ez használatban volt, azt mindjárt észrevette: telve volt ruhákkal, könyvekkel, levelekkel, mindenféle apróságokkal és mi-egymással, amire egy magányos embernek szüksége van. A kandallóban is éghetett valamikor a tűz, de rég kialudt és csak hideg hamu borította a tűzhelyet. Az ágy meg volt vetve, de senki sem aludt benne.

John rosszat sejtett; Alan alighanem ültében borulhatott föl s most bizonnyal ott fekszik az ebédlő padlóján, mint egy állat.

Az ebédlő hosszú terem volt, amelybe egy folyosóról lehetett bejutni. Amikor John belépett, csak igen kevés világosság szűrődött be az ajtón keresztül, úgyhogy kiterjesztett kezekkel igyekezett az ablakok felé, tapogatódzva és beleütközve a bútorokba. Hirtelen megbotlott és keresztülbukott egy emberi testen. Bár a dolog nem lepte meg, mégis nagyon megütődött rajta és csodálkozott, hogy ilyen erős lökésre még csak meg sem nyekkent az ittas ember. Eszébe jutott, hogy hány ember ölte így meg magát, nem tudva magáról holt részegségében, s most ez a szörnyű és gyalázatos vég megremegettette John összes tagjait. Hátha ez a szegény Alan meghalt! Szép karácsony volna, az igaz!

Ezalatt kitapogatta kezével az ablaktáblát és egy lökéssel kitárva beeresztette a szobába az áldott napfényt. De még így is nyomott hangulat uralkodott a szobában. A székek nagy összevisszaságban állottak s az egyik fel volt döntve; az asztalterítő egyik vége le volt rántva s egypár tányér összetörve a földön hevert. Az asztal mögött feküdt az elázott ember, John csak az egyik lábát láthatta.

De most, hogy világosság volt a szobában, John úgy érezte, hogy túl van a legrosszabbon. Csúnya ügy volt, de hát át kell esni rajta. John nagyot sóhajtva nekiszánta magát és megkerülte az asztalt; ez volt az utolsó nyugodt perce ezen a napon. Mert alighogy az asztal sarkához ért, alighogy a tekintete ráesett a testre, fojtott, rekedtes kiáltás tört elő a torkából és mint egy örült kirohant a szobából.

Nem Alan volt, aki ott feküdt a szoba padlóján, hanem egy idősebb ember, zordon arckifejezéssel és deres hajfürtökkel. Nem is volt részeg, mert a teste egy fekete vértócsában hevert és nyitott szemei a mennyezetre meredtek.

John izgatottan föl-alá járkált az ajtó előtt. De a fagyos, metsző levegő lecsillapította az idegeit és csakhamar magához térítette. Bár nem hagyta abba a zavart futkosást, a körülötte levő tárgyak képei mind világosabb és határozottabb alakot öltöttek elméjében, majd visszatért a gondolkodóképessége és helyzetének minden borzalmára és veszedelmére eszmélve, végre megállott. Szinte gyökeret vert a lába.

Odakapott a homlokához és a kerti ösvény kavicsaira szegezve a tekintetét, kezdett némi fogalma kialakulni mindabból, amit tudott és amit gyanított. Alan meggyilkolt valakit, talán éppen »az az úr« volt, aki előtt a komornyikja nem akart ajtót nyitni a Királybástyán levő házban; lehet azonban, hogy másvalaki volt. Annyi bizonyos, hogy egy ember volt, akit itt agyonvertek és akinek a vére kiomlott az ebédlő padlójára. Ez volt az oka, hogy Alan pálinkába fojtotta a lelkifurdalását a hideg előcsarnokban, ezért nem akarta befogadni a barátját, ez a magyarázata furcsa viselkedésének és különös szavainak. Most már értette John, hogy miért döbbsen meg annyira Alan, mikor kiejtette előtte ezt a szót: »gyilkosság«, s miért ismételtette olyan rémült arckifejezéssel. Igen, ezért állt ott a sötét éjtszakában és rezzent föl minden neszre, ezért ült le és temette arcát a kezeibe. Most pedig eltűnt innen, gyáván megszökött s itt hagyta Johnn annyira baj és veszedelem között.

- Csak nyugalom, nyugalom, - mondta hangosan, türelmetlenül, sőt kérő hangon, mintha valaki állandóan zavarta volna a gondolkodásában. Háborgó lelkiállapotában ezernyi ötlet, remény, fenyegetés és félelem zúgott állandóan a füleiben, mint annak, aki egy lármás csödület kellős közepébe sodródik. Hogyan juthatott volna az eszébe - neki, kinek nem volt egyetlen fölösleges és ép gondolata -, hogy az egész zavarának ő maga volt az okozója és egyszersmind áldozata? De a megpróbáltatás óráiban az ember lelki rendje fölbomlik és az anarchia lesz úrrá benne.

Annyi világos volt előtte, hogy itt nem maradhat tovább ezen a helyen, mert különben egy újabb bírói tévedésnek eshetik áldozatul. Csak azt nem tudta, merre menjen, mert a régi bírói tévedés, mely bizonytalan volt mint a köd, úgy látszik az egész lakható világot betöltötte előtte. Bár nem sejtette, mi volt ez a vád, mégis ott várt rá, mint egy fenyegető óriás, Edinburghben s valószínűleg San-Franciscóban is, ahol tulajdonképpen megszülethetett. Bizonyára sárkányként lesett rá annál a banknál, ahol föl akarta venni a pénzét, és bár ezenkívül még számtalan más hely volt ezen a világon, ki tudja, hol fog beleesni a kelepcébe? Nem, azt senki sem tudta volna megmondani, hogy merre menjen, és John nem is akarta idejét ilyen megfejtetetlen problémákra tékozolni. Vissza kell térni a kiindulópontba - döntötte el magában, mert itt tovább nem maradhat. Az is világos volt előtte, hogy nem indulhat meg rögtön, mert nem cipelheti magával a kofferjét, viszont hogy otthagyja és nélküle vágjon neki az útnak, ez annyi volna, mint még mélyebbre sülyedni az iszapban. Igen, észrevétlenül el kell hagynia a házat, keresni egy bérkocsit és visszatérni a kofferért. Visszatérni - de addig mi minden történhetik? Vajon lesz-e bátorsága hozzá?

És éppen ekkor észrevett egy tenyérnyi foltot a nadrágja szárán. Odanyúlt az ujjával, hogy meglássa, mitől van? Az ujja véres lett tőle. John undorral szemlélte, ijedség, sőt rémület vett erőt rajta s ennek az új érzésnek a metsző kínja rögtön cselekvésre készítette.

Megtisztította ujját a hóban, visszarohant a házba, lábujjhegyen odaosont az ebédlő ajtajához, becsukta és lezárta. Erre egy kissé szabadabban föllélekzett, mert most legalább itt volt ez a tölgfakorlát közötté és a szörnyű gyilkosság között, aztán a szobájába sietett, leráncigálta magáról a vérfoltos nadrágot, amely földézte a szemei előtt az akasztófa képét, s elhajította

az egyik sarokba, fölvelt egy másik nadrágot, lihegve belegyúrte holmiját a ládjába, lezárta, némi erőlködéssel fölemelte a földről és nagy lélekzetet véve kiszaladt vele a szabad ég alá.

A koffer, mint amerikai készítmény, nem volt könnyű jószág. Hiszen tegnap a vállas és izmos Alan is megérezte a súlyát. John pedig valósággal meggörnyedt alatta és az izzadság vastag csöppekben hullott le róla. Kétszer is le kellett tenni a koffert és pihenni, mielőtt elérte volna a kaput. S mikor végre odaért, neki is azt kellett tennie, mint Alannak: letette a földre és leült az egyik sarkára. Így ült itt egy darabig és lihegett, de a gondolatai észrevehetően megkönnyebbülttek. Itt a kapu alatt a saját kofferjén már elég távol érezte magát a szörnyű háztól, hiszen a kocsisnak még csak a lábát sem kell betennie a kertbe. Ez az eszme rendkívül megnyugtatta, mert meg volt győződve róla, hogy ez a ház még a legfigyelmetlenebb nézőben is gyanút fog ébresztetni, mintha az ablakairól is lerítt volna a gyilkosság.

De ez a kis nyugalom nem sokáig tartott, a végzet ezt is megirigyelte tőle. Amint itt ült a kertfal árnyékában és a verebek körülötte ugráltak, a pillantása véletlenül rátévedt a kapu zárjára. S amit látott, az annyira megrémítette, hogy rögtön talpra ugrott. Az ajtókilincs rugóra járt, ha valaki az ajtót berántotta maga mögött, az magától zárult és kulcs nélkül lehetetlen volt ismét bejönni rajta.

John látta, hogy két kellemetlen és veszélyes alternatíva között kell választania. Vagy berántja maga mögött az ajtót és a kofferjét kiteszi az út szélére, ami bizonyára fölkelte a járókelők csodálkozását és gyanuját; vagy nyitva hagyja az ajtót, úgyhogy valami tolvaj csavargó vagy kíváncsi iskolásfiú betéved és fölfedezi a ház rettentő titkát. John mégis az utóbbira határozta el magát, mert kevésbé kétségbeesettnek találta, de előbb meg akart bizonyosodni róla, vajjon észrevétlenül elhagyhatja-e a házat. Kikukkant az ajtón és óvatosan kikémlelte a végtelen országutat, de egyetlen élő lelket nem látott. Elment a mellékút sarkáig, mely Dean felé vezetett, de itt sem látott semmi utast. S az eszébe nyilallott: most vagy soha, itt a cselekvés pillanata! Behúzta az ajtót, amennyire merte, de a biztonság kedvéért egy követ tett a szűk nyílásba, aztán megindult a lejtőn, hogy bérkocsit keressen.

A félúton lefelé kinyílt egy kapu s egy csomó gyermek, vidám, karácsonyi hangulatban, robogott ki rajta, mögöttük a boldog és mosolygós anya.

- És ez az én karácsonyom! - gondolta John és szeretett volna fölnevetni szívének gyászos keserűségében.

VII. FEJEZET, amely leírja a bérkocsiban lejátszódott tragikomédiát.

Szerencséjére John a Donaldson-kórház tájékán észrevett egy bérkocsit, mely jó távol volt ugyan tőle, de sok kiabálás és kézlóbálás után mégis sikerült magára vonni a kocsis figyelmét. Szerencséjére, mert már messze járt a Zugolytól, pedig szeretett volna egyszersmindenkorra végezni vele; attól félt, hogy ha még sokáig nem akad bérkocsira, közben föl találják fedezni a gáztettét s mire visszatér, a kert már tele lehet izgatott szomszédokkal. Mikor azonban a kocsi fölrobogott hozzája, nagy bánatára észrevette, hogy ugyanaz a vörösképu ember ül a bakon, aki tegnap éjjel kivitte. »No tessék« - gondolta magában John - »most igazán nem csodálkozom, ha valóban egy bírói tévedésnek kellene áldozatul esnem.«

Annál jobban örült azonban a kocsis, hogy megint ráakadt erre a bőkezű »pasas«-ra; és mivel ökelme - amint az olvasó már minden biztonnyal észrevette - igen közlékeny, sőt barátkozó természetű ember volt, rögtön bizalmas beszédbe ereszkedett, elmondta véleményét az időjárásról, a karácsonyi ünnepről, mely főként azért érdekelte, mert ilyenkor jó borra valóra számíthat az ember, kifejezte örömét, hogy egy ilyen kedves utassal hozta össze a jó sorsa s végül megállapította egy szakmájába vágó kifejezéssel, hogy John tegnap éjjel bizonyára alaposan »kirúgott a hámból«.

- Mondhatom, az úr nagyon rossz színben van máma, - folytatta - és ha megfogadja a tanácsomat, akkor elsőbbben is fölhajt egy pohár vörös bort. De meg aztán karácsony napja lévén, hát instálom alássan, én se bánám, - tette hozzá atyai mosollyal - ha egy pohárkával fölhajthatnék az úr egészségére.

John rosszkedvűen hallgatta a jóindulatú biztatást.

- Jól van öreg, amint túl leszünk mindenen, megisszuk az áldomást, - tette hozzá színlelt élénkséggel, amely azonban sehogy sem illet kesernyés ábrázatához. - Addig azonban egy csöppet sem engedélyezek. Először jön a munka, azután a szórakozás.

Ezzel az ígérettel sikerült a konflis-tulajdonost rávenni arra, hogy visszamásszon a bakra és elhajtasson csalódott képpel a Zugoly kapujáig. Itt még semmi nyoma nem látszott annak, hogy a szomszédság összezsúrdult volna; csupán két ember állott nem messze a kaputól, de Johnnak elég volt, hogy messziről meglássa őket s máris örült szívdobogást kapott. Pedig fölösleges volt a nagy rémület, mert a két ember valami bonyolult vallási kérdés felett vitatkozott és szigorú arccal számlálták elő egymásnak az ujjaikon az érveket, nem is hederítve Johnra és a bérkocsira.

Annál több baj volt azonban a kocsisal. A világért sem maradt volna a bakon ülve; leugrott, észrevette a követ az ajtóban és elmondta róla a véleményét (a módszert felette elmésnek, de veszélyesnek találta), felsegítette a koffert a kocsira s közben folyt belőle a szó és ontotta a kérdéseket, melyek rövidre fogva a következőképen hangzottak:

- Hát már elment hazulról a gazda? El? Mondom, hogy furcsa ember - afféle rigolyás - már mi úgy nevezzük. Sok baja van a bérlőivel, aszongyák. Sokat vittem én őket, az egész familiát. Az apját is ösmertem. Hát az urat hogy hívják, ha nem sérteném meg a kérdésemmel? - mintha a képe ösmerős volna! Baigrey a neve, azt tetszik mondani? Lakott itt egy Baigrey-család Gilmerton körül, azok közül való volna az úr? Ez meg úgy-e egy barátjának a kofferja, úgy-e? Hogy miért? Hát azért, mert ezen az áll, hogy Nicholson! Hogy azt tetszik mondani, hogy siet az úr, a' már más. A waverley-bridgei állomáshoz? Jól van; el tetszik utazni, úgy-e?

Igy fecsegett a derék iszákos, mialatt John tűkön ült. De nincs az a kellemetlenség, amely véget ne érne, s utoljára is a kocsis felkapaszkodott a bakra és a szerencsétlen Johnt döcögve vitte a rozoga konflis a waverley-bridgei állomás felé. Útközben, amint ott ült a jégvirágos ablakok mögött a hideg és dohos kocsiban, úgy bámult ki az ünnepies hangulatú utcákra, a bezárt boltokra és a békés járókelőkre, mint akit akasztani visznek és nézi a vesztőhely felé tóduló sokaságot.

A pályaudvarhoz érve megint összeszedte a bátorságát; menekülésének egy újabb szakasza ezzel szerencsésen lezárult - és kitisztult előtte a láthatár. Odahívott egy vasúti hordárt és meghagyta neki, hogy vigye a kofferját a ruhatárba. Ezt nem azért tette, mintha nagyon ráért volna, hiszen egyébire sem gondolt, mint szökni, menekülni a legelső vonattal, bánta is ő merre. De nem akarta, hogy a kocsis megtudja, merrefelé akarja venni az útját; el akarta bocsátani, mielőtt még maga kiszemelte volna utazásának a célját. Ezzel is tévútra akarta vezetni az üldözőket és lehetetlenné tenni azt a bírói tévedést, amelynek áldozataként tekintette magát. Ilyen ravaszul eszelte ki a dolgot, s egyik lábával már a gyalogjárón, a másikkal még a kocsilépcsőn, sietett túlesni a legnehezebbjén, és a nadrágzsebébe nyúlt, hogy kifizesse a viteldíjat.

De hiába kotorászott benne, nem találta a pénztárcáját.

Ó jaj, ezúttal ugyan elhibázta a dolgot! Hogy nem jutott az eszébe, amikor elhajította a vérfoltos nadrágot, hogy előbb kivegye belőle az erszényét! Tessék valamit csinálni egy ilyen ostobaságból! Hát nem érdemli meg az ilyen ember a legkeményebb büntetést! Tessék elképzelni ezt a helyzetet, amelybe került, amelynek leírására hiába keresnék szavakat! Vissza kell térnie abba a szörnyű házba, amelynek még az emlékezetétől is remegni kezdett minden tagja, és még egyszer ki kell tennie magát annak a lehetőségnek, hogy elfogják ott a gaztett színhelyén! Bele kell ülnie megint ebbe a dohos konflisba és beszédbe ereszkednie ezzel a fecsegő kocsisal. John szidni kezdte magában mind a kettőt, amikor az eszébe jutott, hogy mégsem kellene kiengedni a kezéből a kofferját; legalább ez maradjon nála, ha már az erszény elveszett. Vissza akarta hívni a hordárt, de az elmélkedései ezúttal, bármilyen kurtáknak látszottak, mégis hosszabb időt vehettek igénybe, mert az ember már vissza is jött kezében a cédulával.

No, ezt ugyan jól elintézte, most a koffer is elveszett. Az utolsó hatosait, amelyek véletlenül a mellényzsebében voltak, a murrayfieldi vámnál adta ki, és ha nem sikerül hozzájutni abban a szörnyű házban az erszényéhez, akkor a koffer örök zálogban marad a ruhatárban, mert nincs egy hatosa sem, amivel kiválthassa. Azután meg itt volt ez a szerencsétlen hordár, aki várakozó arckifejezéssel állt mellette, köszönésre kész ajkakkal.

John izgatottan kotorászott a zsebeiben; végre ráakadt még egy pénzdarabra - magában kérte az Úristent, bárcsak volna arany - s mikor kihúzta, egy hatos volt. Odaadta a hordárnak.

A jó embernek leesett az álla.

- Hiszen ez csak egy hatos! - kiáltott fel meglepedve a vasutas illendőségről.

- Tudom, - szólt John szánalmas ábrázattal.

Mire a hordárban felébredt emberi méltóságának a tudata.

- Köszönöm, uram! - szólt és vissza akarta adni a hitvány borravalót. De John sem akarta elfogadni, és amíg így huzakodtak, ki lép eléjük, ha nem a derék bérkocsis?

- Mi az, Baigrey úr, - mondotta - ön bizonyára elfelejtette, hogy ma milyen nap van?

- Mondom magának, hogy nincs nálam aprópénz! - kiáltott fel John.

- Hát aztán? - kérdezte a kocsis. - Egy ilyen napon én inkább odaadnék egy shillinget, sem-hogy így csúffá tegyek egy szegény embert. Mondhatom, hogy nem ismerek az úrra, Baigrey úr!

- Az én nevem nem Baigrey! - tört ki Johnból az elkeseredés szinte gyerekes haraggal.

- De hiszen maga mondta, hogy így hívják, - szólt a kocsis.

- Mondtam, amit mondtam; mi joga van magának ahhoz, hogy így faggasson engem? - ripakodott rá John a szerencsétlen teremtésre.

- Jól van, jól, - dünnyögte a kocsis - tudom én, mi az illendőség, csak azután az úr se feledkezzék meg róla! csak azután az úr se feledkezzék meg róla, - ismételte meg a szavakat, mintha súlyos kétségei volnának affelől, amit mondott. Majd egypár káromkodást dörmögött el magában, de, úgy látszik, hiába idézte a pokolbeli nagyurat, az csak nem akarta elvinni, akit neki szánt.

Ó, csak szabadulni tudna valahogyan ettől a szörnyetegtől, gondolta magában John, és csak most vette észre, késő éleslátással, hogy az embere az ünnepnap tiszteletére már korán benyakalhatott a kulacsból! De hiába, semmi biztató reménysugár, semmi segítőtárs a közelben. A kofferja elzárva egy helyen, a pénztárcája elhagyva egy másik helyen s még hozzá egy halott ember őrizetére bízva, ő maga, bár vágyva vágyott a magány után, itt állott mindenkinek a szeme láttára az állomás előtt; és nem elég mindez, még hozzá ráadásul összeveszett ezzel a barommal, akihez hozzáláncolta a pénztelensége! Összeveszett vele, gondolta magában elkeseredetten, összeveszett egy tanuval, akinek vallomásától talán az élete függhet! De nem volt idő az elmélkedésre, nem szabad tovább itt időznie egy ilyen nyilvános helyen, s akár sértett méltósággal, akár békülésre kész leereszkedéssel, bele kellett nyugodnia sorsába. Szerencsére, maradt még benne annyi méltóság, hogy az előbbi eszközhez folyamodjon.

- Elég legyen mindebből! - szólt John szigorúan és fellépett a kocsira. - Gyerünk vissza, ahonnan jöttünk!

Nem akarta megnevezni a Zugolyt, mert egy csomó ember álldogált a kocsi körül és John egyik szemével egyre a törvényszék felé kacsintott s igyekezett elkerülni minden lehető szem-és fültanut. De ez a fatális bérkocsis megint túljárt az eszén.

- Mit, vissza a Zugolyba? - kiáltott fel kétségbeesett hangon, mintha minden erejével tiltakozni akart volna ellene.

- Rögtön induljon! - ordított rá John és bevágta maga után az ajtót, úgyhogy a rozoga konflis megingott és nagyot recsegett.

A kocsi eldöcögött az ünnepi utcákon, az utas a legsötétebb kétségbeesésben, közel az eszméletlenséghez, a kocsis meg a bakján azon rágódva, hogy ilyen goromba meg kétszínű pasasra akadt. Nem szeretném a két ember lelkiállapotát összehasonlítani egymással, John esete felülmúlt minden emberi mértéket. Bár a belátásos olvasó szemében a kocsis is rokonszenvre érdemes; hiszen kedélyes természetű fickó volt és nagy mértékben kifejlődött benne a személyes önérzet, melyet az ital még fokozott, most pedig az előzékenységét ilyen gorombán és ennyi ember szeme láttára visszautasították. Amíg így eltűnődött a bakon a világ hálátlansága felett, egyszerre csak megszomjazott, érezte, hogy szimpátiára és italra van szüksége. Volt pedig neki egy barátja, egy kocsmáros, a Queensferry Streeten, akitől a szent nap tiszteletére talán kaphatna egy kis potya pálinkát. A Queensferry Street kissé félreesik ugyan a Murrayfieldre vezető úttól. De összeköti vele egy hepehupás keresztút, amely elhalad a Leith-völgye és a deani temető mellett. Mi akadályozhatja meg tehát a derék kocsist, hogy rátérjen erre a keresztútra és beszéljon egy percre a barátjához? A lovának csak nincs kifogása ellene,

különben sem tud szólni! Megrángatta hát a gyeplőt és máris jobb kedvre derülve befordult a mellékutcaiba.

John egész bódultan ült a kocsiban, a feje a mellére hanyatlott, nem tudott magáról. Nem érzett mást, mint némi dohos szalmaszagot és valami ólmos hidegséget a lábai körül. Minden egyéb összeolvadt előtte a kétségbeejtő szerencsétlenség tudatában, mely lassan-lassan eszméletlenségbe ment át. Dél felé járhatott az idő - huszonkét óra óta nem volt egy falat kenyér a szájában és közben átélte a bánat és aggodalom minden kínját, nem is szólva az ittasságáról. Bár nem lehet azt mondani, hogy elszenderedett volna, mégis, mikor a konflis megállott és a kocsis bedugta fejét az ablakon, mintha valami mély, kábult álomból riadt volna fel.

- Ha már az úr nem akar megtisztelni egy pohárka pálinkával, - szólt a kocsis jogos szigorúsággal a hangjában és a modorában - remélem, nincs kifogása ellene, hogy a magam pénzéből hajsak fel egy pár korttyal?

- Mi? Még az kéne! tegyen, amit akar! - válaszolt John, és amint kinézett az ablakon és látta, hogy a kínzója felmegy a lépcsőkön és belép egy pálinkásbolt ajtaján, hirtelen valami régi elfelejtett érzés vett erőt rajta. Erre azután egészen felébredt és kibámult az utcára és a boltok kirakataira. Igen, ezt a helyet ismerte, de honnan? Mikor járt erre? Valamikor, régesrég, az bizonyos. És mikor kinézett az elül levő ablakon, melyen a kilátást eddig a kocsis zömök alakja zárta el, észrevette a Randolph-körönd fáinak az ormait a rajtuk levő varjufészekkel. Közel járt az apai házhoz, az otthonhoz, ahol ilyenkor ott ülhetne az ebédlőben barátságos beszélgetésbe merülve testvéreivel; és ahelyett íme!

Szerette volna levetni magát a kocsi fenekére, majd az arcát a kezeibe temette. Így ült ott, mialatt a kocsis ráköszöntött a kocsmárosra és a kocsmáros visszaköszöntött a kocsisra és mind a ketten meghányták-vetették az ország állapotát; így ült ott John, mikor a kocsis úr végre rászánta magát, hogy tovább menjenek és megindult a lejtőn a Lynedoch-tér kanyarulata mentében. De így is, amint a kocsi elhaladt az ő utcájuk mellett, John kitekintett az ujjai között és észrevette a házuk kapuja előtt az orvos kocsiját.

- Még ez kellett! - riadt fel benne az ijedt gondolat - megöltem az édesatyámat! Ez az én karácsonyom!

Igen, ha atyja valóban meghalt, akkor ugyanerre kell megtennie utolsó útját a sír felé. Ugyanezen a lejtős úton vitték esztendőkkel ezelőtt a temetőbe az édesanyját és a városnak annyi előkelő polgárát, kiket díszes hintók serege és nagyszámú közönség kísért el végső nyughelyükre. És vajjon most, ebben a hideg, kellemetlen szagú, szalmagyékényes; ütött-kopott konflisban, melynek üveglakaihoz odafagyott a lehellete, Johnt magát merre vitte a sorsa? Nem ez lesz-e az ő végső állomása?

Erre a gondolatra ébredezni kezdett benne a képzelet és csakhamar ezernyi apró, ragyogó és tünékeny kép csillant fel előtte, mint egy kaleidoszkóp csodái. Látta magát, mint kis fiút, amint kipirult orcákkal és vidám sikoltozással csuszkál a fagyos utcákon, majd amint elszontyolodva, meleg könnyeket hullatva, gyászfátyolos kalappal és fekete karkötővel gyalog lépked ugyanezen a lejtős úton a halottaskocsi mögött, amely édesanyja holttestét vitte; azután megint nagyot ugrott az évek rohanó árában előre s ott állott azon a végzetes helyen, az elhagyatott ház mellett, a lanyha téli napsütésben, míg a verebek körülötte ugráltak és bent a szobában a meggyilkolt ember üveges szemeivel bámulta a mennyezetet; - majd megint változott a szín: sápadt arcú, sopánkodó szomszédok szorongtak az előcsarnokban és az orvos utat tört magának közöttük és hallgató-csővét odaszorította a holttest melléhez, míg mellette a rendőr reménytelenül rázta a fejét. Attól félt, hogy ez a jelenet fogja várni, mire odaérkezik a kocsival, s már látta is magát, amint közrefogják s ő néhány bizonytalan mentegető szót hebeg s egyszerre a rendőr keze ránehezedik a vállára. Úristen! mennyire szerette volna most, ha a

férfiasabb szerepet vállalta volna; mennyire megvetette magát, hogy elszökött a végzetes házból, amikor még minden nyugodt és néma volt s íme most kénytelen akarva nem akarva visszamenni, mikor a környék hangos a bosszúlok fenyegető szavaitól.

Minden nagy szenvedély, még a legostobább emberben is, erőt ad a képzelet szárnyainak. Így történt, hogy John, amint maga elé idézte az összes bajokat és veszedelmeket, amelyek útja végén reá váraakoztak, bár azelőtt alig figyelt meg valamit, még kevesebbre emlékezett, és egyáltalában semmit sem tudott volna elmondani abból, amit tapasztalt, e pillanatban a lelki szemei előtt látta a Zugoly kertjét, kiterítve mint egy térképet; látta magát, amint fel-alá rohant benne egyre növekvő rémülettel; látta a magyalbokrokat, a hóborította virágágyakat; az ösvényeket, melyeken Alant kereste, a magas, zárdai falakat, a bezárt kaput - ó jaj! a bezárt kaput! Igen, igen, hiszen a saját kezével rántotta be maga mögött a kaput - bezárta vele a pénzét, a menekülés lehetőségét, egész jövőendő életét - lezárta ezekkel a kezekkel és most nem tudja kinyitni újra!

A fülében megcsendült a rúgós zár csattanása, mintha valami megszakadt volna az agyában. Kővé meredve ült a kocsiban.

De hamar felriadt fásultságából és a rémület a szívébe nyilalt. Nem volt ideje a tétlenségre, rögtön cselekednie, gondolkodnia kell. Mi lesz, ha odaér ennek a nevetséges utazásnak a céljához, a Zugoly kapujához? Nem tehet egyebet, mint hogy visszafordul a kocsival és megint eldöcög vele a pályaudvarhoz. De akkor minek még tovább menni? Minek még növelni a gyanut, mikor ez az eset már magában véve annyira gyanus? Miért nem fordul vissza rögtön? Könnyű volt ezt mondani; de merre menjen? Hol van az a hely ezen a széles világon; ahová ő most mehetne? Sohasem tudja majd kifizetni ezt a konflist - ezt véres betűkkel látta felírva; örökre ennek a mozgó börtönnek lesz a rabja. Ó, az a konflis! A vágy majd kiegészítette a lelkét és a szíve dobogott az epekedéstől, hogy megszabaduljon tőle. Elfelejtett minden más gondot. Először ettől a bűzös kocsitól és a gazdájától, ettől az állati embertől kell megszabadulnia - ez a legelső teendője, ez a legkevesebb, amit meg kell tennie és pedig haladék nélkül!

És épen ebben a pillanatban megállt a konflis és a szörnyű kocsis kopogtatott az elül levő ablakon. John leengedte az üveget és látta, hogy a borvirágos ábrázaton diadalmas öröm ömlött el.

- Tudom már, kicsoda az úr! - kiáltotta rekedtes hangján. - Az urat Nicholsonnak hívják. Vittem én az urat egyszer Hermistonba egy karácsonyi mulatságra, s mikor visszafelé jöttünk, az úr a bakon ült és én engedtem, hogy hajtsen.

Ezt nem lehetett letagadni. John is ráeszmélt, hogy ismeri ezt az embert, sőt egyszer jó barátok voltak. Akit az ellenségének vélt, az valaha nagyszerű pajtásnak bizonyult, nagyszerű pajtása volt neki, mint kis fiúnak - és most, miért volna most az ellensége? Miért ne appelláljon a jobbik természetéhez? Görcsösen megkapaszkodott ebben az új reménysugárban.

- Nagy Isten! Hát maga az? - kiáltott fel, túlárado örömet tettetve, bár a hangja hamisan csendült meg a saját fülében. - Ha így vagyunk, akkor szeretnék magának valamit mondani. De előbb hadd szálljak ki! Hol is járunk most?

A kocsis épen meglobogtatta a céduláját a vámnál levő finác előtt és azon túl elterült előttük a keresztút legmagasabb és legelhagyatottabb része. Baloldalt a szántóföldeket szegélyező faszorvetette rájuk árnyékát; jobboldalt csupasz, hepehupás ugar húzódoott el a domb lejtőjében egészen le a Queensferry Roadig; előttük a Costorphine Hill emelte az égnek hótakarta, sötétlő lombjait. John körülnézett és kéjjel szűröcsölte magába a tiszta levegőt; majd a tekintete ismét rávetődött a kocsis arcára, aki most jobb hangulatban várta, mit akar vele John közölni, s az ábrázataról le lehetett olvasni az asznap felhajtott poharak számát.

De ezekből a vonásokból nehéz lett volna kiokosodni, az ital felduzzasztotta, tarkára festette, a téglavöröstől a szederjesig semmi árnyalatot el nem felejtve róla. Apró, hunyorgó szürke szemeiben, remegő ajkain megcsillant a mohó vágy. A mohóság volt az egyetlen és legfőbb szenvedélye. És bár alapjában véve romlatlan természet volt, bár sok ösztönszerű kedvesség és igazi emberi vonás lakozott az öreg iszákosban, a mohóság most tüzet fogott benne és egyéniségének minden más vonását homályba borította. Ebben a percben úgy ült a bakján, mint a mohó kapzsiság szobra.

John nagy hideget érzett a szíve körül. Kinyitotta a száját, de csak állt, szó nem jött ki belőle. Meríteni akart bátorsága kútjából, de az kiszáradt. Belemarkolt szavai kincsházába, de az ki volt fosztva. A némaság ördöge a torkát fojtogatta; a rémület démona a fülébe sugdosott; azután hirtelen, szó nélkül, szinte akaratlanul és minden határozott szándék nélkül sarkon fordult, átvette magát az utat szegélyező alacsony falon és elkezdett rohanni az ugaron keresztül, mintha a hóhér kergette volna.

Még nem járt messze, alig az első tábla közepén, amikor az agyába nyilalt egy mentő gondolat: »Te örült! hiszen itt van a zsebórád!« Mintha fejbe kólintották volna, megállott és visszafordult a konflis felé. A kocsis épen felkapaszkodott a fal tetejére, ostorát suhogtatva, bíborpiros arccal, akkorákat bögve, mint egy elszabadult bika. És John látta (vagy legalább gondolta), hogy ezt a játszmát végképen elvesztette. Semmiféle zsebóra le nem csillapíthatja többé ennek az embernek a haragját; ez nem fog nyugodni addig, amíg bosszúját ki nem töltötte rajta. Ez egyenesen a rendőrségre fogja vinni, ott ki fogják hallgatni; a sötét titkot ki fogják deríteni és akkor azután örökre beteljesedik rajta a végzet.

John nagyot sóhajtott; ugyanakkor a kocsis is megemberelte magát és át akart mászni a falon, azonban a fizetésektelen »pasas« megint elkezdett rohanni és csakhamar eltűnt a szántóföldek között.

VIII. FEJEZET, amelyből kitűnik, hogy milyen hasznos jószág a kapukulcs.

Hogy merre futott először John, azt maga sem tudta volna megmondani; arról sem volt sejtése, mennyi idő telhetett el, míg egy mellékösvényre nem került, mely a ravelstoni Zugoly közelében húzódott. Nekiámaszkodott a magas kertfalnak, a tüdeje zihált, mint egy fujtató, a lába nehéz volt, mint az ólom, a lelkét egyetlen kívánság töltötte be: lefeküdni, ahol van, és eltűnni a föld színéről. Eszébe jutottak a sűrű bokrok a kőbánya tava körül, egy ember nem járta szegelete ennek a világnak, ahol biztos rejtekhelyet fog találni, míg az éjtszaka rá nem sötétedik. Elballagott hát ebben az irányban az ösvényen. De amikor odaért; majd elállt a lélekzete, a befagyott víztükör telve volt korcsolyázó fiatalsággal és a partmenti bokrok között bámész emberek szorongtak. Megfeledkezett a jégről! John maga is elnézte egy darabig a korcsolyázókat. Különösen egy karcsú, bájos leány vonta magára a figyelmét, amint egy fiatalemberrel összekapaszkodva siklott el előtte a jégen és ragyogó szemeit talán kissé tüntetően szegezte rá a gavallérjára. John furcsa harag fogta el. Szeretett volna átkozódni, odarohanni, mint egy nyomorék csavargó és az öklét rázva szabad folyást engedni a dühének. Egy pillanatig legalább ez járt az eszében, de a következő másodpercben már a szíve vérzett a leányért.

- Szegény teremtés; ez ugyan keveset ért a korcsolyázáshoz! - sóhajtotta John. - Hadd örüljön szegényke, ameddig jól esik neki!

Eszébe jutott Flóra, mikor az órá mosolygott korcsolyázás közben a Braid-tavon. Vajon az is ilyen kellemetlen érzéseket kelthetett egy boldogtalan nézőben?

Erről a kőbányáról eszébe jutott fagyos agyában egy másik kőbánya s rögtön elbaktatott Craigleith irányában. Északnyugat felől erős szellő támadt, mely kegyetlenül metsző szélle erősödött és tűzként égette az arcát és megmerevítette ujjait. Az eget felhők borították el, sápadt, gyors, sietős felhők, melyek komor félhomállyal árasztották el a földet. John felkapaszkodott a mogyoróbokrok és kötörmelékek között, amelyek körülfogják a kőbánya katlanát és lefeküdt az egyik sziklára. A szél végigsöpörte a földet, a kövek jéghidegek voltak és felvérezték a kezeit, a csupasz mogyoróbokrok hajlongtak és süvítettek körülötte. És nemsokára az esti szürkületben megpendültek azok a különös hangok, amelyek a havazás közeledését jelzik. A fájdalom és elkeseredés annyira erőt vett John barátunkon, hogy a tagjai reszkettek a türelmetlenségtől. Nem tudott többé egy helyen maradni; szeretett volna végighemperegni a kemény fekvőhelyen, míg az éles kavicsok le nem nyúzzák a bőrét; szeretett volna a mély szakadék szélére kúszni és lebámulni a szédítő sötétségbe. Láta a lejtőn a kocsuiút kanyarulatait, a meredek szirteket, a hegyoldalon megkapaszkodó bokrokat, a hófúvás elszórt koszorúit és lent a mélységben az emelődaru kicsinyített alakját. Itt hamar véget vethetne összes bánatainak. De valahogyan nem érzett hozzá semmi kedvet.

Aztán hirtelen rájött az éhség, a szörnyű éhség. Elfelejtette a kínzó hideget, a kétségbeesés fagyasztó lehelletét s rettenetes, elkeseredett epekedés támadt benne valami táplálék után; nem bánta volna, bármi legyen is és bárhogyan jusson hozzá, csak valami étel kerüljön a gyomrába. Hátha elzalogosítaná az óráját? De az lehetetlen volt, hiszen karácsony napján (ez aztán karácsony!) csukva vannak a zálogházak. De hátha betérne egy kocsmába itt a közelben, Blackhallban és fölajánlaná az óráját, amely legalább tíz fontot ért, fizetésül egy darab kenyérért és sajtéért? De ez viszont nagyon feltűnő lenne; a jó emberek vagy kitennék a szűrét az ajtón vagy pedig rendőrért küldenének. Megint kiforgatta egymásután az összes zsebeit, talált bennük néhány sanfranciscói villamosjegyet, egy szivart, de egyetlen szál gyufát sem, a szülői ház kapukulcsát, egy zsebkendőt, melyen még volt némi nyoma a parfümnek - de mindebből

nem lehet pénzt előteremteni. Nem marad más hátra, mint éhenhalni és végre is, mit bánta volna, ha éhen kell vesznie? Ez is egy útja a menekülésnek!

A földhöz lapulva kúszott a bokrok között, a szél suhogott és csattogott körülötte, mint egy oroszlán; a hideg áthatott a ruháján, mintha papirosból lett volna, az ízületei égtek, a bőr keményre fagyott a csontjain. Eszébe jutott egy magasan fekvő, hegyi legelő Kaliforniában, egy kiszáradt folyó ágya, ahol egy megmaradt iszapos tócsa körül táborot ütöttek a kaliforniai gulyások, a vaquerók: ragyogó verőfény árasztott el mindent, hatalmas pásztortűz ropogott és a nyáron nagy húsdarabok sülték és gőzölögtek; milyen jó meleg volt ottan, milyen kellemesen csiklandozta az orrát a pecsenye illata! Aztán eltűnt ez a látomás és megint a sokféle baj foglalkoztatta a képzeletét, a szegény és gyalázat marta és emésztette. Majd megint Kaliforniában volt, épen a Frank-féle vendéglőbe lépett be a Montgomery Streeten, San-Franciscóban; rendelt egy adag vadhúst és palacsintát, amit nagyon szeretett, és amíg ott ült várva a vacsorát, Munroe, a derék pincér, hozott neki egy whisky-puncsot; látta a pompás italban úszkáló számocákat és hallotta, amint a jégdarabocskák szétpattannak a szalmaszálak között. De ez a vízió sem tartott sokáig, megint fölébredt az átkos valóra, amint ott ült, meggémberedve, a kőbánya szellős peremén s körülötte egyre sűrűbb lett a sötétség, apró hópelyhek röpködtek szerteszét, mint tépett papírszeletek, a testét rázta a hideg és a fogai összevérödtek, mintha csuklás rángatta volna.

Láttuk Johnt a legviharosabb lelkiállapotában, láttuk őt jókedvében és láttuk a legnagyobb kétségbeesésben, amikor csaknem összeroppant a sors súlyos csapásai alatt; de mindennapi életéből, vidám, rendes, semmit magától meg nem tagadó énjéből még alig láttunk valamit. S így talán meg fogja lepni az olvasót, ha eláruljuk, hogy John nagy gondot fordított az egészségére. Ez a kedvenc foglalkozása most fölébredt benne. Ha most itt marad és megfagy a hidegtől, mi haszna lesz belőle? Ennél többet ér egy cella a rendőrségen és egy törvényszéki tárgyalás minden esélye, mint itt a biztos és nyomorúságos halál az árok szélén egy téli alkonyatban vagy valamivel később egy kórház gázfényű betegszobájában.

Föltápáskodott és fájt minden tagja, ide-oda botorkált a kötörmelékek között, folyton a kőbánya tátongó kráterének a szélén vagy legalább ebben a hitben volt mindig, mert a sötétben alig láthatott, a havazás mind sűrűbbé vált és John úgy ödöngött, mint egy vak ember, egy vak embernek minden ijedelmével. Végre átmászott egy kerítésen, azt hitte, hogy kiért az országútra, holott egy szántóföld kőkemény barázdái közé tévedt, melyek nem akartak véget érni. Majd egy erdőben találta magát, s beleütközött a fiatal fába, aztán egy házat vett észre megvilágított ablakokkal, a kapuja előtt várakozó karácsonyi hintókkal és karácsonyi kocsisokkal (milyen furcsa karácsony!), kiket hamar elborított fehér süvegével a hó. Az emberi vidámságnak ettől a ragyogásától úgy menekült, mint egy második Kain; belevetette magát az éjtszakába, nem törődve az útiránnyal, nem bánva, merre fog kibukkanni. Elesett, föltápáskodott, tovább baktatott, végre is, mint egy tündéri színváltozásnál, a kivilágított város kellős közepén találta magát, és épen egy lámpát bámult, amely fölvette hóból szőtt hálósipkáját. Valóságos hóvihar kerekedett; míg hunyorogva nézte a lámpát, a lábát eltemette a hó. Eszébe jutott egy hasonló jelenet a múltból, egy utcai lámpa, melyet a viharverte oldaláról megkoszorúzott és belepett a hó, míg a szél fájdalmasan süvöltözött, ő maga pedig épúgy bámult, mint mostan. De a hideg nagyon megdermesztette az agyát és az emlékezete elhagyta, nem tudta, hol és mikor történhetett a dolog.

Következő világos percében a Dean-Bridge-en találta magát, de vajjon ő volt-e John Nicholson, a sanfranciskói banktisztviselő, vagy pedig valami régebbi John, egy úrnok apja hivatalában, azt teljességgel elfelejtette. Megint ráborult az öntudatlanság s íme az apai ház ajtaja előtt állott és a kapukulcsot a zárba illesztette.

Óráknak kellett közben eltelniük. Hogy mennyi ideig gunnyasztott a hideg kövek között és mennyi ideig vándorolt a szántóföldeken a hófúvásban, azt sohasem tudta volna elmondani; csak annyi bizonyos, hogy órák teltek el. Az előcsarnok órájának a mutatója közel járt a tizenkettőhöz; a gázcsap fölött egy kis lángocska táncolt és megremegtette az árnyékokat; és a hátsó szoba ajtaja - atyjának a szobája - nyitva volt és meleg fényt árasztott. Ilyen késő órában mindez rendkívülinek látszott; ilyenkor rendszeren az összes lámpák le vannak oltva, az ajtók zárva és a derék emberek a meleg ágyban pihennek. John elcsodálkozott ezen a rendetlenségen és nekitámaszkodott az előcsarnok asztalának; elcsodálkozott rajta, hogy ő is itt van, s amint ott állt a fűtött házban, lassankint nekimelegedett és még jobban érezte az éhség kínjait.

Az óra egy intő kattogást hallatott, öt perc múlva ez a karácsony napja is elköltözik a multba. - Karácsony!... micsoda egy karácsony! De most nem volt idő az elmélkedésre. John itt volt az apai házban, maga sem tudta, hogy került ide. Ha megint ki akarják kergetni, akkor legjobb mindjárt túlesni rajta. Azzal megindult a hátsó szoba felé és belépett az ajtón.

Nem tudta, ébren van-e vagy álmodik, vagy pedig elment-e az esze, amint sokáig maga is hitte.

Ime az apja szobájában, éjfél tájban, ropogott a tűz és ragyogott a gázfény; az iratok, a szent iratok - mikhez csak bűnös kéz mert hozzányúlni - le voltak takarítva az íróasztalról és halomba rakva a szoba padlóján. Az íróasztal le volt terítve fehér abrosszal és rajta párolgó ételek. Az apja karosszékeben pedig egy asszony ült, egy apáca és evett. Amint John belépett a szobába, az apáca fölkel, halk hangon fölsikoltott és meglepődve nézte az idegent. Megtermett, erős asszony volt, kissé férfias vonásokkal, melyeken bátorság és értelem tükröződött. És amint John hunyorogva vizsgálta az arcát, valami halvány emlék kezdett derengeni benne, mint mikor egy dallam kísért a lelkünkben, anélkül hogy pontosan vissza tudnánk rá emlékezni.

- Istenem, hisz ez John! - kiáltott föl az apáca.

- Félek, hogy elment az eszem, - szólt John, önkénytelenül idézve Lear királyt. - De szavamra, azt hiszem, hogy maga nem más, mint Flóra.

- Persze, hogy én vagyok, - felelt a nő.

Pedig ez mégsem a régi Flóra, gondolta John. Flóra karcsú, félénk teremtes volt, akinek hamar az arcába szökött a vér és könnybe borult a szeme, s aztán milyen másképpen csengett a hangja! De John mindezekből semmit sem árult el, amit talán jól is tett. Amit mondott, az csak ennyi volt:

- De hát miért lett maga apáca?

- Micsoda csacsi beszéd! - felelt Flóra. - Nem vagyok én apáca, hanem ápolónő. Azért vagyok itt, hogy a maga nővérét ápoljam, akinek - magunk között legyen mondva - semmi komolyabb baja nincsen. De most nem erről van szó. Most ez a kérdés: hogyan jött maga ide? és nem szégyelli magát az emberek szeme elé kerülni?

- Flóra, - szólt John síri hangon - egy falat nem volt a számban három nap óta, vagyis egyáltalában nem tudom, mióta. De érzem, hogy éhen halok.

- Oh, maga boldogtalan! - kiáltott föl Flóra. - Hát üljön le tüstént ide és költse el az én vacsorámat! Én addig fölszaladok és megnézem a betegemet. Bár meg vagyok győződve róla, hogy mélyen alszik, mert Mária igazi *malade imaginaire*.

Ezzel az irodalmi műveltségre valló francia szólással¹ Flóra otthagya Johnt atyja szentélyében. Az meg rögtön nekiesett az ételnek és föl kell tennünk, hogy Flóra mégis csak ébren találta betegét és egy ideig el volt foglalva az ápolásával, mert John azalatt mindent fölfalt az utolsó harapásig, kiitta a teáskannát, sőt újból megtöltötte az üstből, amely szeszélyes nótákat zümmögve gőzölgött az apai tűzhely fölött. Aztán eltompultan, zavartan és mégis jóleső érzéssel hátravetette magát a karosszékekben, a balsorsát máris elfelejtette és az eszében az járt, nem minden sajnálkozás nélkül, hogy ilyen banális módon kellett találkoznia régi szerelmével.

Épen ezen tünődött, amikor a serény leányzó nesztelenül belépett a szobába.

- Megvacsorált? - kérdezte Johntól. - Akkor hát meséljen el szép sorjában mindent.

Hosszú és (amint az olvasó tudja) szomorú história volt. De Flóra szótlanul, összeszorított ajkakkal hallgatta. Nem tartozott azok közé, kik folytonos kérdésekkel és megjegyzésekkel kísérik az emberi sors minden különös lépését, mint sajnos az én tollam, melynek akadékoskodó természetét tapasztalhatta az olvasó. Mert az olyanfajta asszonyok, mint amilyen ő volt, nem szeretik a filozofálást, hanem megelégszenek a pusztá tényekkel. És az ilyen asszonyok bizony nagyon szigorúak a tökéletlen férfiakkal szemben.

- No, nem baj, - szólt végül, mikor John mindent elmondott - most pedig rögtön térdre és imádkozzon az Úristenhez, hogy bocsássa meg a vétkeit!

És John, a nagy gyerek, térdre esett és teljesítette a leány kívánságát, ami még nem lett volna baj. Hanem amint így, mondhatni igaz szívből, bocsánatért esdekelt, eleget téve az általános erkölcsi elveknek, viszont föltámadt benne az okoskodó természete és azon töprengett, vajjon vele szemben nem tartozik-e valaki szintén bocsánatkéréssel? S mikor teljesítette, amit az illendőség kívánt és fölkelt, először habozva tekintett régi szerelme arcára, majd fölbátorodva a következő kérdést intézte hozzája:

- Mondhatom azonban, Flóra, hogy én az egész ügyben nem látom, mi vétket követtem el tulajdonképpen?

- Ha írt volna haza egyetlen levelet, - felelte a leány - akkor megkímélhette volna magát az egésztől. Sőt, ha kissé józanabb lett volna, mikor Murrayfieldbe ment, akkor nem aludt volna ott és elkerülte volna a legrosszabbat. Különben az egész baj eredete sokkal régebb időkre megy vissza. Mikor elkövette azt a fiataalkori ballépését és az édesatyja, ez a talpig becsületes ember, nagyon a szívére vette a dolgot, akkor maga csupa daczból vagy ijedségből megszökött a büntetés elől. Nos hát, most megkapta a magáét, John, és nem tehet érte szemrehányást senkinek.

- Az igaz; sokszor beláttam, hogy milyen nagy bolond vagyok, - sóhajtott John.

- Kedves John, - szólt Flóra - én azt hiszem, hogy ilyenkor majdnem igaza van.

John a lányra nézett és aztán lesütötte a szemét. Kezdett némi haragot érezni, íme itt van ez a Flóra, akire nem ismer rá: milyen kemény vele szemben és nem rezdül meg a szempillája sem, nyugodt az arca, határozott, érett, férfias a viselkedése; nincs semmi nőies a beszédében, a ruházkozásában, sőt majdnem azt mondta, az arcában sem. És ez a megváltozott teremtség ugyanazt a nevet viselte, mint az egykori iruló-piruló, szerelmes leányka, aki olyan édesen tudott kacagni és olyan kedvesen sóhajtani, és olyan titkos, epedő pillantásokat vetni az emberre. És ami a legrosszabb, most úgy bánt vele, mint egy gyerekkel, bár John jól tudta, hogy

---

¹ *Malade imaginaire* (Képzelt beteg) Molière egyik vígjátékának címe. (Ford.)

régen egészen más viszony volt közöttük. John elhatározta, hogy megkeményíti a szívét ezzel az ápolónővel szemben.

- És hogy kerül maga ebbe a házba? - kérdezte John a leánytól.

Flóra elmesélte neki, hogyan ápolta a saját édesapját hosszú betegsége alatt és mikor az meghalt és ő magára maradt, hogyan ápolta másokat, részben megszokásból, részben, hogy valami munkája legyen ezen a világon, részben talán szórakozásból is. - Az ember hamar megszokja ezt a foglalkozást, - mondotta s aztán elmesélte, hogyan járt régi ismerőseinek a házaiba, ha szükség volt rá és hogy milyen szívesen látták olyankor, nemcsak mint jó barátot, hanem mint tanult ápolónőt, akire az orvosok rábízhatják legsúlyosabb betegeiket is.

- És el kell árulnom, hogy kész komédia, ha Mária végett itt vagyok, - folytatta Flóra - de az édesapja annyira a szívére veszi a leány panaszait és olyan szépen tud nekem könyörögni, hogy nem utasíthatom el a kérését. Nagyon jó barátok vagyunk mi ketten, Nicholson úr és én; nagyon kedves volt az öreg úr énhozzám, egyszer régen - tíz évvel azelőtt.

John különös nyugtalanságot érzett a szíve tájékán. Tíz év múlt el s ő azalatt csupán magára gondolt. Miért nem írt egyetlen egyszer Flórának? És bűnbánó ellágyulásában megragadta a leány kezét és az, a fiú nagy ijedelmére és zavarára, húzódás nélkül átengedte neki. Egy hang azt súgta neki, hogy mégis csak ez volt a régi Flóra - először csak súgta, majd hangosan, ujjongva sikoltotta:

- És maga nem ment férjhez? - kérdezte John.

- Nem, John; nem mentem férjhez, - felelt a leány.

Az előcsarnok órája kettőt ütött és figyelmeztette őket, hogy az idő múlik.

- Most pedig, - szólt Flóra - miután jóllakott és fölmelegedett, én pedig meghallgattam a maga történetét, itt a legfőbb ideje, hogy fölkeltem az öccsét és ide hívjam.

- Oh, - kiáltott föl John, elszontyolodva - azt hiszi, hogy ez föltétlenül szükséges?

- Persze, hogy szükséges. Nekem elvégre nincs jogom ahhoz, hogy magát itt tartsam, hiszen én idegen vagyok. Vagy megint el akar rohanni az éjszakába? Azt hittem, elég volt már belőle.

John lehajtotta fejét a szemrehányás súlya alatt. Ez a leány lenézi őt, gondolta magában, mikor ismét magára maradt. Szörnyű dolog, ha egy nő lenéz egy férfit, és ami a legfurcsább, John úgy érezte, hogy Flóra mégis szereti őt. Vajjon az öccse is lenézi-e? Vajjon az öccse fogja-e szeretni?

És íme az öccse megjelent az ajtóban Flóra kíséretében és onnan a küszöbről kitágult szemekkel bámult regényünk hőisére.

- Így, hát te vagy az? - tört ki belőle végre a szó.

- Igen, Sanyi, én vagyok... én vagyok, a bátyád, John, - szólt amaz halk hangon.

- És hogy kerültél be a házba? - kérdezte tovább Alexander.

- Oh, hát nálam volt a kapukulcs! - mondja John.

- Milyen jó volt neked! - szólt a fiatalabbik. - Te még jobb világban éltél. Nekem bezzeg nem adnak kapukulcsot.

- Bizony, apa sohasem szerette, - sóhajtott John.

És azzal megszakadt a társalgás fonala és a két testvér szótlánul nézett egymásra, de csak úgy félszemmel.

- Nos, hát mi az ördögöt tegyünk most? - kérdezte az ifjabbik. - Ha a rendőrség tudomást szerez róla, hogy itt vagy, hamar hűvösre tehetnek.

- Ez attól függ, vajjon megtalálták-e a holttestet vagy nem, - válaszolt John. - Aztán meg ott van a bérkocsis, az is igaz!

- Ah, ördög vigye a holttestet! - szólt Alexander. - Én a másik dologra gondolok, az sokkal komolyabb.

- Amire az édesapám célzott? - kérdezte John. - Az igazat megvallva, azt sem tudom, miről van szó.

- Arról van szó, hogy pénzt sikkasztottál a sanfranciscói bankból, mi másról lenne szó, - felelte Alexander.

Flóra arcán meglátszott, hogy most hall először erről a dologról, de még jobban lerítt John arcáról, hogy őt is meglepte a vád.

- Én! - kiáltott fel. - Hogy én pénzt sikkasztottam a bankomból! Uram, isten! Flóra, ez több a soknál! Ezt magának is el kell ismernie!

- Azt akarod mondani, hogy nem tudsz róla? - kérdezte Alexander.

- Soha életemben nem nyúltam senki pénzéhez, - kiáltott John - kivéve az apáméhoz, ha ugyan azt sikkasztásnak lehet nevezni. Különben is visszahoztam a pénzt, visszahoztam ide, ebbe a szobába, de az apám tudni sem akart róla.

- Ide hallgass, John, - szólt az öccse - ne értsük félre egymást. Macewen a napokban itt járt az apámnál és elmondta, hogy az a bank, amelyben szolgáltál, átsürgönyözött a földgömbön keresztül San-Franciscóból, hogy csípjenek rögtön nyakon, amint Edinburghbe teszed a lábad, mert azzal gyanúsítanak, hogy több ezer fonttal odébb álltál; annyi pedig holtbizonyos, hogy háromezret sikkasztottál. Macewen így mondta el a dolgot és kérlek, vigyázz, hogy mit felelsz erre! Azt is elmondhatom, hogy az édesapád rögtön lefizette helyetted a háromezret fontot.

- Háromezret fontot? - ismételte John. - Háromezret font, azt mondod? Az annyi, mint ezeröttszáz dollár! Hát persze, Kirkman az oka mindennek! - tört ki belőle a méltatlankodás. - Hála az égnek, most már tudom, miről van szó. Aznap éjjel, mielőtt elutaztam volna San-Franciscóból, átadtam Kirkmannak ezt az összeget, hogy fizesse be a bankba, ezeröttszáz dollárt és egy levelet az igazgatónak. Mit gondolnak azok, hogy én elsikkasztok rongyos ezeröttszáz dollárt; én, aki akkora vagyont szereztem a tőzsdén. Ez a legbutább vád, amit valaha hallottam. Meg kell sürgönyözni az igazgatónak, hogy Kirkmannál van az ezeröttszáz dollár, Kirkmannál kell keresni, ennyi az egész. Ez a Kirkman a kollégám volt; súlyos egy eset, ami az ivást illeti, de meg kell vallanom, hogy nem tételezek fel róla semmi rosszat.

- És mit szól maga mindehhez, Sanyi? - kérdezte Flóra.

- Még ma éjjel el kell küldeni a kábelsürgönyt! - kiáltott fel Alexander erélyesen. - A választ is megfizetjük. Ha ezt az ügyet tisztázzuk, és szavamra mondom, én hamar tisztázni fogom, akkor megint fent hordhatjuk a fejünket az emberek között. Ül le, John, és rögtön írd le a bankigazgatód címét! Maga, Flóra, dugja be Johnt az én ágyamba, mert nekem nincs többé szükségem rá ma éjszaka. Ami engem illet, rögtön sietek a postára és onnan a High Streetre, a kapitányságra, a holttest ügyében. A rendőrségnek tudomást kell szereznie róla és a legjobb, ha John révén szerez tudomást róla, majd én beadom nekik, hogy az én John bátyám milyen szörnyen ideges ember satöbbi, csak bízzátok rám! De még valamit, kedves John, megjegyeztet a bérkocsi számát?

John megmondta, sőt a kocsi nevét is tudta, amit én azonban elfelejtettem.

- Jól van, - fejezte be mondókáját Alexander - elmegyek a bérkocsiállomásra, mielőtt hazatérnék és lerovom helyetted a tartozásodat. Remélem, még reggel előtt mindent rendbe hozok s neked nem kell semmitől tartanod.

John zavartan köszönetet rebegett. Rendkívül megindította, hogy az öccse ilyen energikus módon fekszik neki az ő ügyének, s ha nem is tudta kifejezni azt, amit érzett, elég érthetően le lehetett olvasni az arcáról. És Alexander le is olvasta és sokkal jobban megörült ennek a néma hálának, mint bármilyen áradozó köszönetnek.

- Azonban egyről megfeledkeztünk, - szólt később - egy kábelsürgöny nem olcsó dolog és talán te is emlékszel, hogy az öreg úr nem nagyon pazarul mérte ki a zsebpénzünket.

- Baj, baj, - szólt John - mert az egész dohányom abban a borzalmas házban maradt.

- Micsodád maradt ott? - kérdezte Alexander.

- A dohányom... hát a pénzem - magyarázta John. - Így mondják Amerikában; félek, hogy több efféle szolás ragadt rám.

- Van nálam egy kevés pénz, - szólt közbe Flóra - azt hiszem, van egy font odafönt a kabátzsebemben.

- Kedves Flóra, - válaszolt Alexander - egy fonttal nem sokra megyünk; különben is ez az ügy az apámat érinti legközelebből és így nagyon csodálkoznám, ha az apám nem volna hajlandó a költségeket fizetni, hogy megint a pénzéhez jusson.

- Én bizony nem fordulnék még most hozzá; nem hinném, hogy okosan tennők, - figyelmeztette őt Flóra.

- Magának sejtelve sincs arról, hogy én milyen hamar tudok segíteni magamon és milyen vakmerőséggel fogok eljárni, - szólt Alexander. - Tessék ide nézni!

Alexander félretolta John-t az útból, kiválasztott egy kést az asztalról és meglepő ügyességgel feltörte az apja fiókját.

- Nincs ennél könnyebb, csak meg kell próbálni, - jegyezte meg, zsebreágva a szükséges pénzt.

- Jobban szerettem volna, ha nem tesz ilyet, - szólt Flóra. - Az édesatyja folyton szemrehányásokat fog érte tenni.

- Ah, mit bánom én, - szólt a fiatalember - az én apámban is van emberi érzés. És most John, add elő azt a nevezetes kapukulcsot! Te pedig feküdj le az ágyamba és ki ne mozdulj a szobámból, míg vissza nem térek. Azzal ne törődj, ha kopogtatnak az ajtón; én sem szoktam.

IX. FEJEZET, amelyben Nicholson úr elfogadja az apanázs elvét.

A napközben átélt szenvedések és az éjjél után elfogyasztott tea ellenére John a boldogok álmát aludta. Csak akkor ébredt föl, mint valamikor tíz évvel azelőtt, mikor a cseléd bekopogtatott az ajtón. A téli napkelte sárgára festette a keleti égboltozatot s minthogy a sugarak ferdén érték az ablakot, a szoba megtelt különös színű, tört visszfényekkel. Odakünn a háztetők szűzi fehérségben ragyogtak; a kertfalat lábnyi magasságban belepte a hó, a repkény zöldje csillogott a verőfényben. De bármilyen különös és szokatlan látvány volt John számára a hó, a sanfranciscói öbölben eltöltött évek után, mégis a szoba belseje érdekelte leginkább. Hiszen ez az ő szobája volt, amelybe most előléptették Alexandert, ráismert a régi papírkárpitra a virágmintával, melyekben ravasz szemével fölfedezte az öreg Cingár Jimnek az arcát (ez volt John tanára az akadémián). Aztán ott volt az öreg fiókos szekrény, a székek - egy, kettő, három - igen, három, mint azelőtt. Csak a szőnyeg volt új és Alexander ruhái, könyvei meg rajzszerkei és egy ceruzarajz a falon, mely (John szemében) a művészet tetejét képviselte.

Amint így feküdt és szemlélődött és álmodozott, életének két korszaka között a semmiségben függve, Alexander halkan bekopogtatott az ajtón és suttogva kérte, hogy eressze be. John ajtót nyitott, aztán sietve visszabujt a meleg ágyba.

- Kedves bátyám, - szólt Alexander - elküldtem nevedben a kábelsürgönyt és kifizettem a húsz-szavas választ. Voltam a bérkocsiállomáson, kifizettem az adósságot, beszéltem az öreg kocsissal és kellő módon bocsánatot kértem tőle. Az öreg nagyon békülékenynek mutatkozott és azt a véleményét fejezte ki, hogy bizonyára felöntöttél a garatra. Aztán föl-zavartam az öreg Macewent az ágyából és elmagyaráztam neki az egész esetet, mialatt ott ült dideregve a hálóköntösében. Igaz, előbb a High Streeten is jártam, ahol még semmit sem tudtak a te halott emberedről, úgy hogy én azt hiszem, talán csak álmodtad az egészet.

- Akasszanak föl, ha nem igaz, - dünnyögte John.

- Hát hiszen tudjuk, hogy a rendőrség értesül mindenről a legkésőbb, - vélte Alexander - egyébként elküldtek egy embert, hogy nézzon utána a dolognak és hozza el a nadrágot meg a pénzedet. Ezzel az ügyet minden tekintetben tisztáztam, csupán egy nagy akadály van még az utunkban s ez az édesapánk.

- Megint ki fog zavarni a házból - szólt John elborulva.

- Nem hinném, - felelt a másik; - nem fogja megtenni, ha mindent úgy teszel, ahogy Flórával elrendeztük. Most csak annyit kell tenned, hogy felöltözzél és ne vesztegesd az idődet. Jól jár az órád? Nos, van még egy negyedórát. Öt perccel félkilenc előtt ott kell ülnöd az asztalnál, a régi helyeden, Duthie nagybácsi képe alatt. Flóra majd a segítségedre lesz, hogy el ne veszítsd a bátorságot, és majd meglássuk, amit meglátunk.

- Nem volna okosabb, ha ágyban maradnék? - kérdezte aggódva John.

- Ha a magad esze szerint akarod elintézni az ügyedet, tégy úgy, amint jónak látod, - felelte Alexander - de ha nem leszel lent a helyeden öt perccel félkilenc előtt, akkor én mosom a kezeimet. Én meg tettem, amit tettem.

Azzal eltávozott. Bármilyen biztonsággal beszélt is, be kell vallani, egy kissé meg volt zavarodva a szívében. És amint a karfa fölé hajolt és leste az apját, mikor fog kilépni az ajtón, nem kis fáradságába került, míg a bátorságát össze tudta szedni, hogy a kellő hidegvérrel nézzon szembe a történendőkkel.

- Ha az öreg nem haragszik meg a tegnapi éjjeli betörésért, akkor minden rendben lesz, - gondolta magában - de ha megharagszik, akkor az csak újabb bajt jelent John számára. De majd csak túlesünk azon is. Szerencsétlen egy flótás ez az én bátyám, bár úgy látszik tisztes ember.

E pillanatban ünnepélyesen kitárult egy ajtó és megjelent Nicholson úr; méltóságteljes léptekkel ment le a lépcsőn, aztán belépett a saját szobájába. Alexander követte, belsőleg remegve, de állhatatos arccal. Kopogtatott az ajtón s mikor a »tessék!« szóra belépett, ott látta az atyját a fölfeszített íróasztal előtt, s a bűntény nyomaira mutatva így szólt hozzája:

- Furcsa egy eset, - mondotta - valaki betört!

- Féltém, hogy észre fogod venni, - jegyezte meg a fiú - nagyon ügyetlenül csináltam a dolgot.

- Féltél, hogy észre fogom venni? - ismételte Nicholson úr - kérlek, magyarázd meg, mit jelentsen ez?

- Azt jelenti, hogy én voltam a betörő, - válaszolt Alexander - elvittem minden pénzt, nehogy a cselédség hozzáférközhessen, itt van, ami megmaradt és a kiadásaim jegyzéke. Úgy történt, hogy te már ágyban voltál, amikor szükség volt rá és nem mertelek fölzavarni, de azt hiszem, ha meghallgatod az összes körülményeket, nem fogsz megharagudni érte. Ugyanis meggyőződtem róla, megvolt minden okom rá, hogy igaznak higgyem, hogy az én John bátyám valami szörnyű tévedésnek esett áldozatul. S így azt gondoltam, minél előbb tisztázzuk a dolgot, annál jobb valamennyiünkre. Az ügy sürgős volt, apám, s így elhatároztam saját felelősségemre, hogy rögtön sürgönyözök San-Franciscóba. Az én gyorsaságomnak és erélyemnek fogjátok köszönhetni, ha még az este megjön a válasz. Semmi kétség, apám, hogy John-t ártatlanul meghurcolták.

- Mikor történt ez a dolog? - kérdezte az apa.

- Az éjjel, apám, mikor te már aludtál, - hangzott a felelet.

- Nagyon különös, - szólt Nicholson úr. - Azt akarod mondani, hogy te egész éjjel künn jártál?

- Egész éjjel, amint mondd, apám. Voltam a postán, a rendőrségen és Macewen úrnál. Oh, sok mindent kellett elintéznem, - mondotta Alexander.

- Nagyon helytelenül tetted - szólt az apa. - Te csak mindig magadra gondolsz.

- Pedig nem tudom, mi hasznom lesz belőle, ha visszahozom a bátyámat, - válaszolt Alexander, ravasz hangon.

A felelet tetszett az öreg úrnak, mosolygott.

- Jól van, jól, - mondotta - majd elintézzük reggeli után.

- Nagyon sajnálom, hogy így tönkretettem az asztalt, - szólt a fiú.

- Hagyjuk az asztalt; az ugyan nem jelent semmit, - mondá az apa.

- De ez is mutatja, - folytatta a fiú - milyen kényszerhelyzetbe kerülhet az ember, ha nincs nála elég pénz. Ha nekem kellő apanázsom volna, mint más fiatalembereknek az én koromban, akkor az egész dolgot elkerülhettük volna.

- Kellő apanázsod! - ismételte az öreg úr metsző gúnnyal a hangjában, mert ez a kifejezés nem volt új előtte. - Mikor tagadtam meg tőled valami pénzt, ha bármilyen rendes célra kellett?

- Szó sincs róla, szó sincs róla, - ismerte el Alexander - de viszont te nem állhatsz minden pillanatban a rendelkezésemre, ha szükségem van rá. Az éjjel például...

- Az éjjel például fölkelhettél volna, - szakította félbe az apa a fia szavait.

- És nem ilyesforma eset történt, mikor John először bajba került? - kérdezte a fiú, ügyesen kikerülve az apai érvelést.

De az apa sem volt ügyetlenebb a fiánál.

- És kérlek, fiam, hogy tudtál kimenni és visszajönni a házba? - kérdezte.

- Úgy látszik elfelejtettem bezárni a kaput, - válaszolta Alexander.

- Sokszor tettem már neked emiatt szemrehányást, - szólt Nicholson úr. - De még mindig nem értem teljesen a dolgot. Ébren maradt talán a cselédség?

- Azt ajánlom, hogy halasszuk az egész ügy tárgyalását későbbre, a reggeli után! - felelt Alexander. - Már félkilenc van, ne várakoztassuk tovább Mackenzie kisasszonyt!

És egy merész elhatározással kinyitotta az ajtót.

Az olvasó már észrevehette, hogy Alexander sokkal kevésbé feszélyeztette magát az apja előtt, mint John, de azért ő sem merete még eddig soha ilyen kurtán-furcsán végét szakítani az apai kihallgatásnak. A dolog úgy esett, hogy az öreg úr az első pillanatban elképedt a fia vakmerőségén. Mint akinek fölborították a szekerét, - tanácstalanul meredt maga elé. Hogy ez az Alexander feltörte az asztalát, elvitte a pénzét, künn járt egész éjjel s aztán mindent bevallott a legnagyobb hidegvérrel, - ez olyan eset volt, amelyről sohasem álmodott a nicholsoni filozófia és amire nem talált semmi kommentárt. A visszahozott pénz, melyet az öreg úr még egyre a kezében szorongatott, olyan volt a szemében, mint az arcátlanság netovábbja; úgy érezte magát, mintha bunkóval főbe verték volna. Aztán az a célzás John első szökésére, - erre az eseményre Nicholson úr szerette a feledés fátyolát borítani, mert ő olyan ember volt, aki nem szívesen követ el tévedéseket és ha mégis megtörtént vele, akkor hamar lezárta a hallgatás pecsétjével. Mind e meglepetések és emlékek, továbbá fiának nyugodt és felsőbbbséges viselkedése valami rossz sejtelem érzését keltették benne. Sehogy sem találta meg a régi biztonságát, attól félt, hogy olyasmit talál tenni vagy mondani, amit később meg fog bánni. Ez a fiatalember különben, amint az öreg Nicholson határozottan észrevette, némiképen a nagylelkű szerepét játszotta. S ha valakivel igazságtalanság történt, - még pedig olyasvalakivel, aki mindennek dacára mégis csak egy Nicholson volt, - akkor azt föltétlenül jóvá kell tenni.

De mindent tekintetbe véve, bármilyen fölháborítónak tetszett is az első pillanatban, hogy a fia ilyen szemtelenül kibújt a kérdései alól, az öreg úr zsebrevágta a pénzzel együtt a sérelmet és követte Alexandert az ebédlőbe. Néhány lépésről volt szó mindössze, de azalatt még egyszer lázadni kezdett benne a sértett tekintély és még egyszer s ezzel utoljára, lerakta a fegyvereit; mert valami benső hang azt suttogta neki, hogy ki tudja, miért, fél ettől a fiútól. S az volt a furcsa, hogy nem is haragudott meg érte, hanem szinte örült neki. Büszke volt a fiára; büszke is lehetett rá, mert ebben a fiúban jellem lakozott és bátorság, és tudta, hogy mit cselekszik.

Ezek a gondolatok motoszkáltak benne, mikor belépett az ebédlő ajtaján. Miss Mackenzie foglalta el az asztalfőt és épen a teáskannával és a melegítővel vesződött, de íme, ott ült mellette még valaki, egy vállas, jó húsból levő, pofaszakállas úriember, nagyon tekintélyes és önelégült arckifejezéssel, aki e pillanatban fölkel a székéről, elébe ment és kezét nyújtotta.

- Jó reggelt, apám, - mondotta.

Hogy az érzelmek micsoda harcot vívtak Nicholson úr vértezett keblében, azt semmi külső jel el nem árulta; nem is sokat habozott, hogy mit cselekedjen. Egy másodperc alatt a lehetőségek rengeteg területét tekintette át a múltban és a jövőben: hátha nem egészen bölcsen járt el, mikor olyan szigorúan bánt a fiával, hátha ez a John mégis csak ártatlan, hátha ezúttal, ha még

egyszer ki akarná űzni a fiát a házából, nem lehet elkerülni a nyilvános botrányt, és hátha esetleg Alexander is föllázad, ha ehhez a végső eszközhöz folyamodik.

- Hüm, - szólt Nicholson úr, és lankatagon, hidegen kezét nyújtott a fiának.

Aztán zavart csönd következett és mindnyájan helyet foglaltak; és ezúttal még a reggeli újság is, - amely az öreg úrnak naponként annyi keserűséget okozott, megállapítván a híreiből a nemzet nagy intézményeinek lassú és állandó züllését - még az újság is fölbontatlanul és érintetlenül hevert a csészéje mellett.

De Flóra egy-kettőre megtörte a jeget. Először azt a gyakorlati kérdést intézte Johnhoz, vajjon még mindig annyi cukrot tesz-e a teájába, mint régen. Innen már csak egy lépés volt a leg-életőbb napi kérdések felé és Flóra kissé remegő hangon kijelentette, hogy mekkora idő mult el azóta, amikor legutoljára teát készített a tékozló fiúnak és örömét fejezte ki azon, hogy végre megint visszatért az apai házba. Aztán az öreg Nicholsonhoz fordulva, neki is gratulált, olyan kedves hangon, hogy az apának lassanként eloszlott a rossz kedve; majd következett John viszontagságainak a története, persze a kellő elhallgatásokkal.

Alexander is elvegyült a társalgásba; olykor-olykor Johnból is sikerült kicsikarni egy-két szót. De ezeket olyan remegő hangon mondotta, s olyan ékesen tanuskodtak az ijedségtől megzavart lelkiállapotáról, hogy Nicholson úr szíve körül a fagy hamar oszladozni kezdett. És még a reggeli véget sem ért, már mind a négyen elég fesztelenül diskuráltak.

Következett a reggeli imádság és a cselédség ámulva nézte azt az idegent, aki nem tudni hogyan került a házba. De ütött az óra, amikor Nicholson úrnak hivatalába kellett mennie.

- John, - mondotta - természetesen itt maradsz nálunk! Vigyázz, hogy föl ne izgasd Máriát, ha Mackenzie kisasszony jónak látja, hogy megmutasd magadat előtte. Alexander, szeretnék veled négyszemközt beszélni!

És mikor ezek ketten átmentek a hátsó szobába, az apa így folytatta:

- Fölmentlek ma hivatalos teendőid alól; itthon maradhatsz a bátyád mellett és azt hiszem, illő volna Greig bácsit értesíteni. Igaz (s ezt - merjem-e elárulni? - némiképen szégyenkezve mondtam), nem bánom, hát elismerem a kedvedért az apanázs elvét; majd megbeszélem a dolgot Durie doktorral, aki világjáró ember és szintén van egy felnőtt fia, hogy mekkora összeget bocsássak a rendelkezésedre. Ezúttal nem mondhatod, hogy nem vagyok előzőkeny apa, te kis ravasz! - tette hozzá mosolyogva.

- Nagyon köszönöm. - felelt Alexander.

Még a délelőtt folyamán egy detektív visszahozta John nadrágját és pénzét, és egyúttal igen szomorú hírral jött. Alant megtalálták a saját házában, a Királybástyán, hol az ijedt komornyikja ápolta. A fiú elméje egészen megzavarodott és a börtön helyett bevitték a morningsidei örültek házába. A meggyilkolt ember úgy látszik egy bérlője volt, akinek fölmondott és aki egy éven keresztül üldözte a volt földesurát fenyegetésekkel és sértő levelekkel. Egyébként a tragédia közvetlen oka és részletei örök homályban maradtak.

Mikor az öreg Nicholson déltájban hazatért, a következő sürgönnyel örvendeztették meg:

»John V. Nicholson, Randolph-körönd, Edinburgh. - Kirkman eltűnt; rendőrség keresi. Minden rendben. Legyen nyugodtan. - Austin.«

Miután John ügye így a napnál világosabban tisztázódott, az öreg úr leakasztotta a pincekulcsot és fölhozott két palack 1820.-i portóbort. Az ebéden részt vett Greig nagybácsi és Robina néni, és különös véletlen folytán, Macewen úr is, s a vendégek jelenléte nagyban hozzájárult, hogy a reggel feszélyezett hangulatot eloszlassa. Mielőtt eltávoztak volna, a család ismét összeforrott a régi egyetértésben.

Április vége felé John oltárhoz vezette Flórát, - vagy helyesebben Flóra Johnt - ha ugyan oltárnak lehet nevezni az ebédlő kandallóját a Nicholson-házban, ahol főtisztelendő Durie doktor, nekitámaszkodva a márványlapnak, mint Hymen papja összeadta a boldog párt.

Legutoljára akkor láttam őket, mikor nemrégiben fönt jártam Skóciában és találkoztam velük régi barátom, Gellatly Macbride házánál. Ebéd után - hogy a klasszikus angol kifejezéssel éljek - »bevonulva a hölgyek után a szalonba«, alkalmam volt hallani Flóra beszélgetését egy másik férjes asszonnyal arról a régi témáról, mely a férjek dohányzása körül forog.

- Oh igen, - mondotta Flóra - én csak négy szivart engedélyezek naponként a férjemnek. Hármát meghatározott időben szív el, az egyes étkezések után, a negyediket meg, tudod, kedvesem, amikor neki tetszik vagy valami barátja jön látogatóba.

- Brávó! - gondoltam magamban - ilyen feleség kell az én John barátomnak.

A TETEMRABLÓ.

Az esztendőnek minden áldott napján ott ültünk esténként mi négyen a debenhami Szent György-fogadó alacsony, szűk ivószobájában - a temetési vállalkozó, a vendéglős, Fettes meg én. Néhanapján többen is voltunk, de egyébként lehetett vihar vagy szélcsend, eső, hó vagy fagy, mi négyen mindig ott tanyáztunk, kiki a maga kényelmes karosszékeiben. Fettes öreg, iszákos skót volt, szemmel láthatólag iskolákat végzett ember, némi vagyona is lehetett, mert semmittevésben élte le napjait. Évekkel ezelőtt jött Debenhambe, még mint fiatal ember, s mivel azóta ki nem mozdult a városkából, megtettük tiszteletbeli polgártársunknak. Kék teveszőr kabátja épolyan helyi nevezetesség volt, mint az öreg templomtorony. Mindenki ismerte Debenhamben, tudta, hogy esténként ott ül a Szent-Györgyben, hogy nem szokott templomba járni és az iszákosságon kívül egyéb megrögzött bűnei is vannak. Politikában elég radikális nézeteket vallott; ami a vallást illeti, azt suttogták róla, hogy hitetlen; hébe-korba kifejezést is adott nézeteinek s ilyenkor volt mit szenvednie az asztalnak ökle súlyos csapásai alatt. Egyetlen itala a rum volt - rendszeren öt pohárral ivott meg minden este, s amíg ott ült a törzsasztalnál, az időnek nagyobb részében mélabús alkoholikus jóllakottsággal bámult maga elé, jobb kezét állandóan a pohara talpán nyugtatva. Doktornak szólítottuk, mert azt hittük, hogy ért keveset az orvostudományhoz, és tudtuk, hogy szükség esetén hasznát lehet venni láb-töréseknél vagy ficamodásoknál. Ezzel aztán kimerült a róla való tudásunk és sejtelmünk sem volt róla, hogy egyébként ki és micsoda és hogyan került a városunkba.

Egy sötét téli éjszakán történt - a gazda csak kilenc óra után csatlakozott a társaságunkhoz és elmondta, hogy a Szent-Györgyben egy beteg ember fekszik, egy előkelő szomszédos földbirtokos, akit épen itt ért a gutaütés, mikor Londonba igyekezett, a felsőházba. Rögtön sürgönyöztek a kiváló férfiú még kiválóbb londoni orvosa után. Még ilyesmi nem történt, mióta Debenham ezen a világon áll, mert a vasutat csak nemrég építették ki, s így bizonyos izgalommal tárgyaltuk az eseményt.

- Meggyütt, - szólt a vendéglős, miután megtömte a pipáját és rágyújtott.

- Meggyütt? - kérdeztem én. - Kicsoda? Csak nem a doktor?

- De bizony az! - felelt a gazda.

- Hogy hívják azt a doktort?

- Macfarlanenek, - válaszolt a gazda.

Fettes már túl volt a harmadik poháron, buta mámorában hol nagyokat bólított, hol zavartan maga elé bámult, de az utolsó szónál mintha fölriadt volna s megismételte kétszer is a »Macfarlane« nevet, először egész nyugodt hangon, de másodszor hirtelen fölindulással.

- Igen, - szólt a vendéglős - ez a neve, Doctor Wolfe Macfarlane!

Fettes abban a pillanatban kijózanodott; a szemei fölcsillantak, a hangja kitisztult és keményen, biztosan csengett, a szava erélyes lett és komoly. Mindnyájunkat meglepett ez a hirtelen átalakulás, úgy éreztük, mintha ez az ember halottaiból támadt volna föl.

- Bocsánatot kérek, - mondotta Fettes - attól tartok, hogy nem figyeltem kellőképpen a szavaira. Ki az a Wolfe Macfarlane?

S miután még egyszer végighallgatta a vendéglős fölvilágosítását, hozzátette:

- Lehetetlen, lehetetlen! De azért szeretném azt az embert látni, szeretnék vele szemtől szembe kerülni!

- Talán ismeri a doktor urat? - kérdezte a temetésrendező, köhintve egyet.

- Isten ments! - volt a válasz. - Pedig ez nem mindennapi név, nem hinném, hogy két ember viselné. Mondja csak, gazduram, öreg ember ez az orvos?

- Hát ami azt illeti, - felelt a vendéglős - nem fiatal ember, az bizonyos; a haja ősz, de azért fiatalabbnak látszik önnél.

- Pedig idősebb nálam; több évvel. De - tette hozzá, öklével az asztalra ütve - maguk a rumot látják az én arcomban, a rumot és a bűnt. Annak az embernek falán könnyebb a lelkiismerete és jobb a gyomra. Lelkiismeret! Ide hallgassanak! Maguk azt hiszik, hogy én valami derék, öreg, tisztességes nyárspolgár vagyok, mi? Pedig nem, nem az vagyok. Sohasem dicsekedtem; Voltaire talán dicsekedett volna az én bőrömben, de az én agyam, - és a tenyerével nagyot csapott kopasz fejére - az én agyam mindig tiszta volt és munkára kész, és én láttam dolgokat és nem vontam le a következményeket.

- Ha ön ismeri ezt a doktort, - kockáztattam meg egy megjegyzést némi zavart hallgatás után - azt hiszem, egészen más véleménye lehet róla, mint a mi házigazdánknak.

Fettes figyelemre sem méltatta a szavaimat.

- Igen, - mondotta hirtelen elhatározással - látnom kell őt, szemtől szembe!

Ismét csend állott be, majd egy ajtó csattanása hallatszott az első emeleten és léptek zaja a lépcsőn.

- A doktor! - kiáltott a vendéglős. - Ha jól odanéz, akkor megláthatja az arcát.

A szűk ivószobát csak két lépés választotta el a vén Szent György-fogadó kapujától. A széles tölgyfalépcső szinte az utcára torkolt. A küszöb és az utolsó lépcsőfok között nem volt több hely, csupán egy kis perzsa szőnyeg számára; de ezt a kis benyílt ragyogóan megvilágította nemcsak a lépcsőház csillára és a kocsmacégér alatt függő nagy jelzőlámpa, hanem a sötét ablakán kiáradó meleg világosság is. A Szent György-fogadó kapuja tündéries fénnel hivo-gatta, csalogatta be a hideg utcáról a járókelőket. Fettes határozott léptekkel kiment és mi az ablakfüggöny mögül néztük, mi lesz, ha a két ember »szemtől szembe« kerül - ahogyan Fettes mondotta. Macfarlane doktor ruganyos, erőteljes léptekkel jött le a lépcsőn. Fehér haja jól illett sápadt és békés, bár energikus arc kifejezéséhez. Elegánsan volt öltözve, ruhája a legfinomabb gyapjúszövetből, az inge a legfehérebb vászonból, nagy aranylánc a mellényén és az inggombjai meg a pápaszeme ugyanabból az értékes anyagból készültek. Széles, fehér nyakkendőt viselt, lila pettyekkel és a karján egy kényelmes útibundát cipelt. Látszott rajta, hogy idősebb, gazdag és tekintélyes orvos, és mi nem kis meglepetéssel néztük az ellentétet közte és a mi iszákos barátunk között, aki kopasz fejével, piszkosan, ragyásan, öreg teveszőr kabátjába burkolva várta őt a lépcső alján.

- Macfarlane! - szólította meg kissé hangosan, inkább egy kikiáltó, mint egy jó barát hangján.

A híres orvos hirtelen megállott a negyedik lépcsőfokon, mintha kissé meglepte volna a bizalmas megszólítás és sértette volna a méltóságát.

- Toddy Macfarlane! - ismételte Fettes.

A londoni ember majdnem megtántorodott. Egy pillanatig az előtte álló emberre meredt, majd ijedten hátra tekintett, aztán megdöbbenve sutto-gta:

- Fettes! Maga az?

- Persze, hogy én vagyok, - szólt a másik. - Hát azt hitte, hogy én is meghaltam? A mi ismeretségünk nem olyan hamar ér véget!

- Csitt, csitt! - szólt a doktor. - Csitt, csitt! Egészen váratlanul ért ez a találkozás, látom, maga is zavarban van. Megvallom, alig ismertem első pillanatban magára, de azért nagyon örülök - nagyon örülök, hogy végre találkozhattunk. A jelen percben azonban sajnos, az »Isten hozott« után mindjárt az »Isten vele« következik, a kocsi künn vár rám, nem akarok lekésni a vonatról. Előbb azonban, - lássuk csak - igen - előbb azonban adja meg nekem a címét és biztos számíthat rá, hogy nem fogok megfélekezni magáról. Valamit kell tennünk magáért, Fettes. Félek, hogy csak úgy máról-holnapra él; de én majd kisegítem magát, nem feledkeztem meg a régi jó időkről, amikor együtt nótáztunk vacsora után jó bor mellett.

- Mi az? - ordított föl Fettes. - Pénzt akar nekem adni? Maga! A pénz, amit magától kaptam, talán még most is ott hever, ahová hajítottam az esőben.

Macfarlane doktor a beszédje közben már némiképen visszanyerte a nyugalmát és a felsőbbbségét, de most, hogy Fettes ilyen szokatlan eréllyel visszautasította az ajánlatát, ismét elvesztette hidegvérét.

A szinte tiszteletet gerjesztő arcon egy csúnya, gyűlölettel teljes pillantás futott végig.

- Jól van, kedves barátom, - mondotta - tegyen, ahogy tetszik. Én nem akartam magát megsérteni. Nem akarom senkire ráerőszakolni magam. Mégis itt hagyom magánál a névjegyemet.

- Tartsa meg magának! - Tudni sem akarok róla! - szakította félbe a másik. - Az imént véletlenül hallottam a nevét; kíváncsi voltam, hogy valóban maga-e az? Szerettem volna tudni, hogy van-e mégis isten? De látom, hogy nincs. És most pusztuljon innen!

Fettes ott állott a szőnyeg közepén, a lépcső és kapu között. És a híres londoni orvos, hogy megmeneküljön a szörnyű embertől, kénytelen volt kitérni előle. Látszott rajta, hogy habozott, mielőtt kitette volna magát ennek a megalázkodásnak. Az arca elfehéredett és a pápaszeme vészjóslóan megcsillant; de nem sokáig tartott a bizonytalansága, mert észrevette, hogy egy csomó kíváncsi szem nézi a jelenetet, a kocsis a kapu alól, mi hárman pedig a söntés ablakánál szorongva. Ennyi tanúnak a jelenléte arra készítette, hogy gyorsan egerutat vegyen. Behúzta a fejét a vállai közé s a faburkolathoz lapulva, mint egy felpattanó kígyó, egy szökéssel a kapunál termett. De a megalázása még nem ért véget, mert Fettesnek sikerült elkapnia a karját és halkán, de azért kínosan érthető hangon ezt kérdezte tőle:

- Látta azóta azt az embert?

A híres, gazdag londoni orvos felsikoltott és ellenfelét félrelökve, arcát a kezeivel eltakarva, kirohant a kapun mint egy tettenért tolvaj. Mielőtt még álmélkodásunkból föleszméltünk volna, a kocsi már elbogott vele az állomás felé. Az egész jelenet olyan volt, mint egy álom, de ennek az álomnak látható nyomai maradtak. Másnap a háziszolga megtalálta a finom aranykeretes pápaszemet összetörve a küszöbön; mi pedig még aznap este lélekzetfojtva álltunk a söntés ablakánál, míg Fettes ismét hozzánk csatlakozott, kijózanodva, sápadtan, elhatározott pillantással a szemében.

- Isten óvjon mindnyájunkat, Fettes úr! - szólt a vendéglős, aki először tért magához. - Mi az ördög történt magával? Micsoda furcsa dolgokat mondott annak az orvosnak?

Fettes felénk fordulva, sorban az arcába nézett mindenkinek.

- Aztán vigyázzanak és ne fecseggék ki a dolgot, - mondotta. - Jaj annak, aki ennek a Macfarlanének az útjába kerül; azok, akik idejében ki nem tértek előle, mind megbánták, amikor már késő volt.

Azzal, föl sem hörpintve, ami még a harmadik pohárban maradt, nemhogy még negyediket és ötödiket rendelt volna, jó éjszakát kívánt és a kapu lámpája alatt kilépve az utcára, eltűnt a sötétségben.

Mi hárman visszatértünk az ivóba, melyet négy gyertya világított meg, mialatt a kandallóban vígan pattogott a tűz. Miután meghánytuk-vetettük, amit láttunk, a meglepetés első izgalmaik csakhamar égő kíváncsiság váltotta föl. Sokáig együtt maradtunk, talán még soha olyan későn nem távoztunk a Szent-Györgyből. Mielőtt elbúcsúztunk volna, mindenki kifejtette a maga elméletét a történetekről s azon volt, hogy ezt a többiekkel is elhitesse. Másnap egyikünknek sem volt sürgősebb feladata, mint hogy fölkutassuk boldogtalan bajtársunk multját és kiderítsük a titkot, mely őt a híres londoni orvoshoz fűzte. Nem akarok dicsekedni vele, de azt hiszem, hogy én ügyesebb voltam, mint a többi társaim s ma talán már nincsen élő ember, aki el tudná mesélni a következő szörnyű és természetellenes történetet.

Fiatal éveiben Fettes orvostanhallgató volt az edinburghi egyetemen. Tehetséges fiú volt, abból a fajtából, mely hamar megérti azt, amit hall és gyorsan tudja értékesíteni a maga számára. Keveset dolgozott odahaza, de udvariasnak, figyelmesnek és értelmesnek mutatkozott tanárai előtt. Ezek hamar észrevették az érdeklődő és tehetséges tanulót, aki abban az időben határozottan közbecsülésnek örvendett és külső megjelenésével is jó hatást tett az emberekre - ami az első pillanatban, mikor erről értesültem, kissé furának tetszett. Volt akkortájt az anatómiának egy tanára, aki nem tartozott az egyetem kebelébe s akit egyszerűen a K. betűvel fogok megjelölni. A neve később nagyon is hírhedtté vált. Ő maga álruhában bujdosott Edinburgh utcáin, amikor a tömeg tapsolt Burke² kivégzésének és hangosan követelte gazdájának a vérét. De abban az időben, amelyről szólok, K. doktor népszerűségének virágában volt; hírért részben saját tehetségének és ügyességének köszönhetette, részben vetélytársa, az egyetemi anatómiai tanár tehetetlenségének. A diákok legalább az ő nevére esküdtek és Fettes maga is azt hitte és mások is azon a véleményen voltak, hogy megvetette sikerének az alapjait, amikor magára vonta ennek a nagy embernek a figyelmét. K. doktor amilyen kitűnő tanár volt, annyira értett az élet művészetéhez; egyformán szerette a ravasz hatásvadászást és a gondos előkészülést. Fettes mindkét tekintetben megállta a helyét s így történt, hogy gyakornokságának második évében már előlépett egy olyan félig rendszeres állásba, amilyen a segéd-asszisztensi vagy második demonstrátori volt.

Ebben a hivatalában az ő vállaira nehezedett az a föladat, hogy gondját viselje az előadó- és boncolótermeknek. Ő volt felelős e helyiségek tisztántartásáért és a diákok viselkedéséért, és részben az ő kötelessége volt, hogy gondoskodjék a boncolási anyag előteremtéséről, átvételéről és a diákok közt való fölosztásáról. Különösen az utóbbi nagyon kényes föladat volt abban az időben, és erre való tekintettel ugyanabban az utcában lakott, ahol K. tanár, sőt később ugyanabban a házban, ahol a boncolótermek voltak. Itt történt, hogy a dőzsöléssel eltöltött éjszakák után, még remegő kézzel és ködös, zavaros szemmel kiugrott az ágyból s ajtót nyitott a téli szürkületet megelőző sötét órákban azoknak a piszkos és kétségbeesett alakoknak, akik a boncolóasztalok anyagáról gondoskodtak. Három embert eresztett be ilyenkor, akiknek a nevét később gyalázattal emlegették az egész országban. Segített nekik a gyászos terhet becipelni, kifizette szennyes bérüket és mikor távoztak, egyedül maradt egy-egy emberi élet nyomorúságos maradványaival. Az ilyen jelenetek után még visszabújt az ágyba, hogy egy-két órai alvással kipihenje az éjjeli dorbézolást és fölfrissítse magát a nappali munkára.

A halál folytonos társaságában lassanként teljesen érzéktelenné vált az élet nemesebb jelenségei iránt. A magasztosabb eszméktől mindjobban eltávolodott, képtelen volt mások sorsával és haladásával rokonszenvezni, annyira rabszolgája lett saját vágyainak és alacsonyabb ösztöneinek. Amilyen hideg, könnyelmű és önző természetnek mutatkozott, mégis maradt benne annyi józan értelem, melyet ő tévesen erkölcsnek nevezett, hogy nem vált belőle közönséges

---

² Hírhedt gonosztevő, kit 1829-ben fölakasztottak, mert üzletszerűen gyilkolt, hogy a holttesteket anatómiai célokra eladhassa. (Ford.)

iszákos, sem alávaló gonosztevő. Egyébként vigyázott arra, hogy tanárai és diáktársai becsülését el ne veszítse, és ha belsőleg lezüllött is, legalább a külső látszatot megőrizze. Örült neki, hogy tanulmányaiban némi haladást tett, és nap-nap után arra törekedett, hogy tüntető igyekvéssel mindjobban beférközzék K. doktor kegyébe. A nappal végzett munkáért azzal kárpótolta magát, hogy a legrosszabb társaságban áttivornyázta éjtszakáit, és ha így az egyensúly helyreállott, akkor az, amit lelkiismeretének nevezett, szintén ki volt elégítve.

A hullanyag beszerzése okozott különben legtöbb gondot neki és mesterének. A nagyszámú és szorgalmas hallgatóság mellett a boncoláshoz szükséges matéria minduntalan kifogyott; s a szükségletnek a pótlása nemcsak kellemetlen feladat volt, hanem veszélyes következményekkel járhatott mindazok számára, akik a dologban érintve voltak. K. doktor azt a politikát követte, hogy a szállítóitól sohasem kérdezte, honnan teremtik elő árujukat. »Ők hozzák a hullát, mi fizetjük az árát, quid pro quo« - szokta volt mondani. Néha még azt is hozzátette kissé profán hangon: »Ne kérdezősködjének, ha azt akarják, hogy nyugodt legyen a lelkiismeretük.« Arra ugyan egyikük sem gondolt, hogy az anyag gyilkosság útján kerül hozzája. Ha valaki ennek a gyanújának kifejezést adott volna, akkor bizonyára ő maga is visszariadt volna a borzalomtól. Mégis az ilyen könnyelmű beszédek magukban véve is sértették az illetet és a jó erkölcsöket és könnyen kísértésbe hozhatták azokat az embereket, akikkel dolguk akadt. Fettes például nem egyszer észrevette, hogy milyen frissek a holttestek. Néha meg szinte megrettent azoktól a sötét pillantású, útalatos gazfickóktól, akik a szürkület előtt bekopogtattak az intézetbe az árujukkal. S így ha magában néha összevetette egymással ezeket a dolgokat, könnyen megtörtént, hogy nagyon is erkölcstelen és határozott jelentést tulajdonított mestere óvatatlan kijelentéseinek. Tudta azonban a kötelességét, amely röviden három teendőben merült ki: átvenni, amit hoztak, megfizetni az árát és nem venni észre semmi jelét a bünténynek.

Egy novemberi reggelen azonban a hallgatás taktikája nagyon is próbára lett téve. Egész éjjel kínos fogfájás gyötörte - föl-alá járt a szobájában, mint egy ketrecbe zárt vadállat vagy örült fájdalomában az ágyra vetette magát. Végre kimerültségében nehéz és mély álomba merült, amilyen az átkínlódott éjtszakát követni szokta, és csak arra ébredt, mikor kívül már háromszor vagy négyszer haragosan megismételték a szokott jelet. A hold fényesen és sápadtan besütött az ablakon, kegyetlen hideg volt, fujt a szél és fagyott. A város még nem ébredt föl, de valami határozatlan nesz már előre jelezte, hogy nemsokára bekövetkezik a nappali lármás sürgés-forgás. A zshiványok a rendesnél későbbben érkeztek és szerettek volna minél előbb szabadulni. Fettes, elkábulva az álomtól, fölvilágított nekik a lépcsőn. Mint egy álomban, úgy hallotta dörmögő hangjukat és míg leráncigálták a zsákot szomorú árujukról, Fettes álmosan nekidült vállával a falnak; szinte föl kellett magában rázni az akaratot, hogy megkeresse az érte járó bért. Amint odament a szekrényhez, a szeme véletlenül rátévedt a holttest arcára. Megriadt, odalépett az asztalhoz fölemelt gyertyával.

- Szent isten! - kiáltotta - hisz ez Galbraith Janka!

Az emberek nem feleltek, hanem az ajtó felé kotródtak.

- Ismerem ezt a nőt, mondom maguknak, - folytatta - még láttam tegnap, friss és vidám volt. Lehetetlen, hogy ilyen hirtelen meghalt volna, lehetetlen, hogy maguk tisztességes úton juthattak ehhez a holttesthez.

- Az úr biztosan téved, - mondta az egyik ember.

De a másik sötét arccal Fettes szemei közé nézett és követelte, hogy adja ki rögtön a pénzt.

Fettes megértette, hogy ezekkel nem jó kikezdeni: a bátorsága az inába szállott. Hebegve mentegetőzni kezdett, kifizette nekik a kívánt összeget és örült, amikor az undok gazfickók eltávoztak. Alighogy bezárult mögöttük az ajtó, visszasietett a hullához, hogy meggyőződjék

a való tényállásról. Egy tucat kétségbevonhatatlan jeltől megállapította, hogy nem lehet más, mint a leány, akivel még tegnap este eltréfált. Borzalommal látta a holttesten az elkövetett gyilkos erőszak nyomait. Vak rémület fogta el és visszaroht a szobájába. Egy darabig azon töprengött, hogy mitévő legyen; józanul meghányta-vetette magában, mit jelentenek K. doktor utasításai és milyen veszélyt rejt számára, hogy egy ilyen bajba keveredett. Végre kínos zavarban elhatározta, hogy tanácsot fog kérni közvetlen föllebvalójától, az első asszisztenstől.

Ez egy fiatal orvos volt, akit Wolfe Macfarlane-nek hívtak; nagy népszerűségnek örvendett az összes diákok között, nagyészű, de korhely ember volt és a végsőkig könnyelmű. Sokat utazott és tanult külföldön. Kellemes volt a modora, bár kissé hetyke. A szava tekintély volt, ha színházról, művészetről folyt a társalgás, ügyesen korcsolyázott és tagja volt a golf-klubnak. Kedves merészséggel öltözködött s ami a dicsőségét megkoronázta, volt egy könnyű kocsija és jó, ügető lova. Fettes bizalmas barátságába avatta, sőt hivataluk némi életközösségbe hozta őket. Megtörtént, néha annyira kifogyott a hullaanyag, hogy kénytelenek voltak Macfarlane kocsiján elhajtani valami közeli faluba, ott megszezteleníteni egy elhagyatott temetőt és hazahajtani prédájukkal Edinburghbe még a hajnali szürkület előtt.

A mondott délelőttön Macfarlane a szokottnál előbb érkezett. Fettes meghallotta, amikor feljött a lépcsőn, elébe ment és elmesélte neki a történetet és megmutatta neki a leány holttestét, amelytől annyira megrémült. Macfarlane megvizsgálta rajta az erőszak nyomait.

- Igaza van, - mondotta - az ügy nagyon gyanusnak látszik.

- Mit tegyünk hát? - kérdezte Fettes.

- Mit tegyünk? - ismételte a másik. - Maga csak nem akar valamit tenni? Ne szólj szám, nem fáj fejem, én csak annyit mondok.

- De hátha a diákok közül valaki ráismer? - vetette föl Fettes, - Hiszen ezt a leányt épúgy ismerte mindenki, mint az edinburghi kastély szikláját.

- Reméljük a legjobbat, - szolt Macfarlane - ha valaki ráismer is, fő az, hogy maga nem ismert rá s azzal vége az ügynek. Tény az, hogy itt már nem lehet segíteni a dolgon. Kavarjuk föl az iszapot s akkor maga K. kerül bele a legkellemetlenebb bajba s vele együtt én is, maga is, ha arra kerül a sor. Szeretném tudni, milyen képet fogunk vágni és mi a fenét fogunk elmondani védelmünkre, ha egy skót nyárspolgárokból álló esküdtszék elé kerülünk. Ami engem illet, én szentül meg vagyok győződve, hogy - röviden kifejezve magam - összes hulláink gyilkosság útján kerülnek ide.

- De Macfarlane! - kiáltott föl Fettes.

- Ugyan, ugyan! - gúnyolódott a másik. - Mintha maga nem sejtette volna ugyanezt!

- Más dolog sejteni...

- És más dolog bizonyítani. Úgy van, tudom. És én épúgy sajnálom, mint maga, hogy ez a kislány ide került, - szolt Macfarlane, pálcájával megütögetve a holttestet. - A legegyszerűbb, amit tehetek, az, hogy ne ismerjem föl és - tette hozzá hidegen - valóban nem ismerem föl. Maga megteheti, ha akarja. Nem akarom magára erőszakolni a véleményemet, de azt hiszem, hogy úriember nem is tehet másképen. És hozzátehetem, hogy K. is ezt várja el tőlünk. Mert az a kérdés, miért választott épen bennünket tanársegédül? A felelet ez: mert nem volt szüksége vénasszonyokra!

Valóban ez volt az egyetlen módszer, amellyel egy olyan fiúra, mint Fettes, hatni lehetett. Elhatározta, hogy követni fogja Macfarlane példáját. A boldogtalan leányzó holttestét rendesen szétboncolták a diákok és egyik sem ismert rá vagy legalább is egyik sem árulta el, hogy ráismert volna.

Egy délután, mikor Fettes elkészült a napi munkájával, betévedt egy népszerű lebujba, ahol ráakadt Macfarlanere, aki egy idegennel ült egy asztalnál. Ez alacsony termetű, sápadt, sötétképű ember volt, szénfekete szemekkel. Az arcvonásai értelmet és ízlést árultak el, de a modora rögtön megcáfolta ezt, mert a közelebbi ismeretségnél kitűnt, hogy műveletlen, durva és ostoba ember volt. Mégis nagyon különös befolyást gyakorolt Macfarlanere. Úgy rendelkezett vele, mint egy török basa, rögtön tűzbe jött a legkisebb ellenkezésre vagy vonakodásra és nem palástolta örömét afölött, hogy milyen szolgálai módon engedelmeskednek neki. Ez a hangos személyiség rögtön megkedvelte Fettes, koccintott vele az egészségére és szokatlan bizalmával tüntette ki. Feltárta előtte egész multját s ha csak a tizedrésze volt igaz annak, amit elmondott, akkor nagyon undok gazfickó lehetett. De Fettes hiúságának hízelgett, hogy egy ilyen sok hájjal megkenetetett gézengúzának a figyelmét magára vonta.

- Nagy bitang vagyok én is, - jegyezte meg az idegen - de Macfarlane, az nálam is különb kópé. Toddy Macfarlane, már én csak így szólítom. Toddy, rendelj barátodnak még egy pohárral!

Máskor meg így szólt rá Macfarlanere:

- Toddy, ugorj egyet és csukd be az ajtót!

Vagy:

- Toddy gyűlöl engem, - szokta mondogatni. - Oh igen, ne tagadd, Toddykám, beléd látok én!

- Ne szólíts engem azon a buta néven - dörögött Macfarlane.

- Hallja! Látott már diákokat bicskával játszani a padon? Olyan ember ez a Toddy, hogy szívesen játszana az én testemen - magyarázta Fettesnek az idegen.

- Mi orvosok jobb módját tudjuk ennek- mondotta Fettes. - Ha a nyakunkra nő valamelyik ismerősünk, egyszerűen szétboncoljuk.

Macfarlane felkapta a fejét, mintha ez a tréfa sehogy sem volna a kedvére.

Igy telt el a délután. Gray, mert ez volt az idegen neve, meghívta Fettes vacsorára, és olyan költséges lakomát rendelt, hogy valóságos felfordulást idézett elő a kis kocsmában és mikor mindent elköltöttek, Macfarlane-nel fizettette ki a számlát. Késő éjjel volt, amikor elváltak egymástól; Gray berúgott a sárga földig. Macfarlanet kijózanította a düh, némán kérődzött magában, hogy annyi pénzt kellett kidobnia és hozzá mindenféle gorombaságot zsebre vágnia. Fettes, a sokféle italtól zúgó fejjel, hazatért, meg-megtántorodva az úton és alig tudva magáról. Másnap Macfarlane nem jött be az előadásra és Fettes mosolygott magában, mert azt hitte, hogy még mindig kísérnie kell azt a kiállhatatlan Grayt kocsmáról-kocsmára. S mihelyt ütött a szabadulás órája, nyakába vette a várost és bejárta az összes ismerős helyeket, hátha valahol ráakad mult éjjeli cimboráira. De nem találta meg őket sehol; ennél fogva korán hazatért, tüstént le is feküdt és aludta az igazak álmát.

Négykor reggel felébredt a szokott kopogtatásra. Mikor kinyitotta az ajtót, legnagyobb meglepetésére Macfarlanet találta ott a kocsijával, amint éppen leemelt egy hosszúkás, kísérteties terhet, amelyet Fettes jól ismert.

- Mi az? - kérdezte meglepődve. - Maga egyedül járt odakünn? Hogy tudta ezt véghezvinni?

De Macfarlane nyersen rászólt, hogy hallgasson és lásson inkább a dolgához. Miután felcipeltek a holttestet a szobába és ráfektették a boncolóasztalra, Macfarlane először úgy tett, mintha mindjárt távozni akarna. De aztán megállott és egy darabig habozni látszott, majd Fetteshez fordult:

- Jól tenné, ha mindjárt megnézné az arcot, - szólt némi erőltetéssel a hangjában. - Nézze csak meg az arcot, - ismételte, míg Fettes elcsodálkozva meredt rá.

- De hol és hogyan és mikor jutott ehhez a hullához? - kérdezte tőle.

- Nézze meg az arcot! - válaszolt a másik.

Fettes tétovázott; különös kétségek szállták meg a lelkét. A szeme a fiatal doktorról a holttestre tévedt, majd vissza megint a kollégájára. Végre, elszánva magát, teljesítette Macfarlane kívánságát. Bár szinte előre sejtette, hogy mit fog látni, mégis ijedten hőkölt vissza. Hogy itt látta haláltól megmerevedett tagokkal, meztelenül kiterítve a durva zsákvászonon azt az embert, aki tegnapelőtt még jó ruhában, ételtől-italtól jóllakottan búcsúzott el tőle a kocsmaküszöbén, ez még a könnyelmű és gondtalan Fettesben is felébresztette a szunnyadó lelkiismeretet. A »ma nekem, holnap neked« gondolata vert visszhangot a lelkében, amint már a második ismerősét látta itt feküdni a jéghideg boncolóasztalon. De ezek csak másodlagos gondolatok voltak. Először Wolfe Macfarlane-nel kellett tisztába jönnie. Amilyen készületlenül érte ez a kihívás-szerű jelenet, nem tudta, milyen szemmel tekintsen bajtársa arcába. Először elkerülte a tekintetét és nem talált szavakat, amelyekbe érzelmeit önthette volna.

Macfarlane maga törte meg először a csendet. Odament hozzá nyugodtan, rátette a kezét Fettes vállára és nyájas, de biztos hangon így szólt:

- Richardsonnak adja a fejet!

Richardson egy diákjuk volt, aki már régóta vágyódott arra, hogy emberi fejet boncolhasson. Fettes nem felelt, mire a gyilkos így folytatta:

- Ha már üzletről van szó, el ne felejtse kifizetni a béremet, különben nem fognak egyezni a számadásai!

Fettes végre megszólalt, kísérteties, síri hangon:

- Kifizetni a bérét? - kiáltotta. - Ezért fizetés jár önnek?

- Természetesen, miért ne? Erre mindenképpen szükség van, - válaszolt a másik. - Én nem merem a holttestet odaadni ingyen, maga sem fogadhatja el ingyen; ez mindkettőnk gyanuba keverhetne. Ez éppolyan eset, mint Galbraith Jankáé. Minél kétesebb az ügy, annál inkább kell arra törekednünk, hogy úgy cselekedjünk, mintha semmi rosszról nem tudnánk. Hol tartja az öreg K. a pénzét?

- Ott, - felelt Fettes rekedtes hangon, a sarokban álló szekrényre mutatva.

- Ide a kulccsal hát! - szólt a másik nyugodtan, kinyújtva a kezét.

Fettes egy pillanatig habozott, de a kocka már el volt vetve. Macfarlane nem tudott visszafojtani egy ideges összerezdülést, mely alig észrevehető módon elárulta rendkívüli megkönnyebbülését, mikor a kezében érezte a kulcsot. Kinyitotta a szekrényt, kivett tintát, tollat és egy pénztári naplót, amely az egyik rekeszben volt, aztán a fiókban levő pénzből kiolvasott magának egy megfelelő összeget.

- Ide nézzen hát, - szólt Macfarlane - itt a szükséges pénzüsszeg, jelölje annak, hogy maga jóhiszeműen járt el és nem történhet semmi baja. Csupán arra van még szükség, hogy bevezesse a kifizetést a naplójába és akkor aztán a maga részéről megtett mindent, az ördögtől sem kell félnie.

Fettes néhány pillanatig halálos kétségbeesés környékezte; a sok aggodalom között, amely a lelkében küzdött, a bajtársától való félelem volt a legnagyobb. Úgy érezte, ha most símán elintézi az ügyet Macfarlane-nel, akkor semmi baja nem történhetik a jövőben. Letette a

gyertyát, amelyet még mindig a kezében tartott és biztos kézzel bevezette a könyvébe a kifizetés keltét, természetét és összegét.

- És most - szólt Macfarlane - úgy illik, hogy maga is zsebrevágja a jutalmát. Én már megkaptam a magam részét. Egyébként arra akarom figyelmeztetni, hogy ha egy úriembert ilyen véletlen szerencse ér, s egypár shilling mellékjövedelem kerül a zsebébe - resteltem, de meg kell mondanom, hogy ilyenkor jó lesz vigyázni. Kerülni kell minden fölös tivornyázást, feltűnő költekezést, nem kell mindjárt kifizetni az összes régi adósságokat. Inkább kölcsön kérni, mint kölcsön adni!

- Macfarlane, - szólt Fettes, még mindig rekedt hangon - én most a maga kedvéért kockára tettem az életemet.

- Az én kedvemért? - kiáltott fel Wolfe. - Ugyan hagyjuk! Maga ezt, amennyire én meg tudom ítélni a dolgot, önvédelemből tette. Tegyük fel, hogy én bajba kerülnék, mit fog akkor maga tenni? Ez az egész kis ügy az előbbiből ered, ezt nem lehet letagadni: Gray esete csupán a folytatása Galbraith Janka esetének. Itt nincs többé megállás, aki egyszer megkezdte, annak ki kell tartani. Ez az igazság. A gonosznak nincs nyugalma.

A boldogtalan diák előtt egyszerre feltárult az áruló végzetnek minden förtelme.

- Én istenem! - kiáltotta - mit tettem én? És mikor kezdtem? Hogy a tanársegédi állást elvállaltam - a józan ész nevében, mi rossz van abban?

- Kedves barátom, - szólt Macfarlane - micsoda gyerek maga! Mi baj történt magával eddig? Mi baja történhetik, ha befogja a száját? Hát maga még nem tudja, mi ez az élet? Kétféle emberfajta van - az oroszlanok és a bárányok fajtája. Ha maga a bárányok közé tartozik, akkor magát is ugyanaz a sors fogja érni, mint Grayt vagy Galbraith Jankát; ha azonban az oroszlanokhoz csatlakozik, maga is élvezni fogja az életet és hajthat egy olyan szép lovat, mint én, mint K. doktor, mint bárki, akiben van ész vagy bátorság. Maga először megijedt. De nézze K. doktort! Maga, kedves barátom, okos fiú és nem ijed meg a saját árnyékától. Én szeretem magát és K. is szereti. Maga arra született, hogy az elsők között legyen a vadászaton; mondom magának, becsületekre és tapasztalataimra mondom, három nap múlva úgy fog nevetni a gyerekijesztő kísérteteken, mint egy nagy diák egy jól sikerült tréfán.

Azzal Macfarlane elbúcsúzott és elrobogott kocsijával a szűk utcán, hogy még virradat előtt fedél alá jusson. Fettes egyedül maradt kétségeivel. Láta a fenyegető veszedelmet, amelybe belekeveredett. Láta kimondhatatlan bánatára, hogy gyöngeségének nincs határa és engedékenységből engedékenységbe esve, ahelyett hogy Macfarlane cselekedetének szigorú bírása maradt volna, íme egyszerre fizetett és tehetetlen bűntársává lett. Mindenét odaadta volna, ha csak egy kissé bátrabb lett volna, de ennek egyszersmindenkorra vége volt. Galbraith Janka titka és a mai átkozott tétel a pénztárkönyvben lakatot tett a szájára.

Órák teltek el, a diákok szállingózni kezdtek. A boldogtalan Gray tagjait szétszította köztük s kiki meg volt elégedve a maga részével. Richardson boldog volt, hogy megkapta a fejet; még a szabadulás órája nem ütött és Fettes remegett az örömtől, mikor látta, milyen szorgalmasan szedik szét a bűnjeleket, hogy senki többé rá nem ismerhetett.

Két napig tartott ez és Fettes egyre növekvő örömmel látta, mint halad a munka.

Harmadnapon megjelent Macfarlane. Azt állította, hogy gyengélkedett; de a mulasztást fokozott tevékenységgel pótolta és segítségére volt az összes diákoknak. Kivált Richardsont látta el megbecsülhetetlen tanácsokkal s a diák fölbátorítva a tanársegéd dicséretétől, égett a becsvágytól s már a markában érezte az évvégi kitüntetést.

Még a hét el sem telt és Macfarlane jövődölése teljesedett. Fettes ijedsége végképen elpárolgott és egészen elfelejtette megrökönyödését. Sőt végül rendkívül fölbátorodott és úgy alakította magában a történetet, hogy már némi beteges büszkeséggel kezdett rá visszatekinteni. A bűntársával keveset érintkezett. Az előadó- és boncolótermekben természetesen találkozott vele, együtt vették át K. doktor rendelkezéseit. Időnként váltottak egymással egy-két barátságos szót és Macfarlane mindvégig igen kedvesnek mutatkozott vele szemben. De látszott rajta, hogy kerül minden célzást, amely a közös titkukra vonatkozott. Sőt mikor Fettes egyszer a fülébe súgta, hogy fölesküdt az oroszánok közé és megtagadott minden közösséget a báránnyokkal, Macfarlane csak intett neki mosolyogva, hogy maradjon békén.

Végre azonban ismét megjött az alkalom, amely a két embert szorosabb barátságba fűzte. K. doktor megint kifogyott az emberanyagból, a diákok meg telhetetlenek voltak és a tanárnak az volt a törekvése, hogy soha semmi fönnakadás ne történjen. Ugyanakkor híre jött, hogy a glencorsei falusi temetőben egy új halottat elföldeltek. Az idő keveset változtatott ezen a helyen. Akkor is, mint most, egy keresztút mellett feküdt, messze minden emberi hajléktól, mélyen eltemetve hat vén cédrusfa árnyékában. A juhok bégetése a szomszédos dombokon, a két hegyipatak jobb- és balkéz felől, az egyik hangosan csörgedezve a kavicsai között, a másik hallgatagon szűrve a vizét tócsáról-tócsára, a szél zúgása a virágzó vad gesztenyefák lombjai között és hetenként egyszer a harang szava és a kántor ódon éneke, ezek voltak az egyetlen hangok, amelyek megzavarták a csöndet a magányos kápolna körül. A tetemrablót - vagy ahogyan akkor nevezték, a halottébresztőt - nem riasztotta vissza a hagyományos kegyeletnek a szentsége. Hozzá tartozott a mesterségéhez, hogy lemosolyogja a sírkövekre kifaragott virágfüzéreket és trombitákat, a gyászolók és templomjárók lábaitól letaposott ösvényeket, az árvák és özvegyek koszorúit és virágait. A falusi környezet, ahol a ragaszkodás erősebb szokott lenni, mint másutt, és a vér és barátság kötelékei a község egész lakosságát szoros egységbe fűzik, nem hogy elűzte volna a hullatolvajt, hanem ellenkezőleg éppen odavonzotta, mert itt biztosabban és könnyebben végezhetette dolgát. A halottakat a sírba fektették, hogy ott boldog reménységben várják az ébredést, de ezek a hiénák egészen másfajta föltámadásban részesítették, mikor éjnek idején, lámpavilág mellett, remegő sietséggel föltépték ásóval és kapával a földet. A koporsót fölfeszítették, a szemfedőket széjjeltépték és a szomorú maradványokat zsákba gyömöszölték s miután órákon át hurcolták sötét mellékutakon, végre kiterítették egy boncolóasztalra bámuló diákok tiszteletlen szemei előtt.

Két keselyű csaphat úgy le a haldokló báránnyra, mint ahogyan Macfarlane és Fettes nekiindultak annak a sírnak a békésen zöldelő temetőben. Egy majoros felesége volt ott eltemetve, akit hatvan éven keresztül nem ismertek másról, mint kitűnő vajáról és nyájas szavairól; őt akarták kiráncigálni sírjából éjfélkor és elcipelni halottan és meztelenül a távoli városba, melyet a jó asszony mindig vasárnapi ünneplőruhájában tisztelt meg; s míg a sírja üresen fog állani rokonaié mellett az utolsó ítélet harsonájáig, ártatlan és tiszteletreméltó tagjait a bonckésnek vetik oda prédául.

A két ember késő délután indult útnak, meleg bundákba burkolva és egy hatalmas pálinkás-butykossal felszerelve. Szünet nélkül szakadt az eső - hideg, sűrű, zuhogó eső. Néha-néha fölemelte a fejét a szél, de a kegyetlen zápor hamar lenyomta. Butykos ide, butykos oda, szomorú és hallgatag kocsikázás volt ez, egészen Penicuik-ig, ahol be akarták várni az éjszakát. Közben megálltak egyszer és elrejtették szerszámaikat egy sűrű bokorban, nem messze a temetőtől, aztán még egyszer megpihentek a Halászcsárdánál, ahol melengöztek egyet a konyhatűz előtt és a változatosság kedvéért a sok pálinka után fölhajtottak egy pohár sört. Mikor aztán beértek a faluba, tető alá hozták a kocsit, a lovat megabrakoltatták és pihenni hagyták, ők maguk meg beültek egy különszobába és a legjobb vacsorát rendelték a legjobb borral, amit csak azon a helyen kaphattak. A lámpafény, a tűz, az eső, mely kívülről csapkodta az ablakot, a hideg, kellemetlen munka, mely rájuk várt, fűszerként fokozta a

pompás étkeket. Minden pohárnál emelkedett a jókedvük. Macfarlane egyszerre csak a kezébe nyomott társának egy kis tekercs aranyat.

- Egy kis tiszteletdíj, - mondotta - barátok között az ilyen apró kedveskedés elkél, mint a fidibusz.

Fettes zsebrevágta a pénzt és helyeslően vette tudomásul barátja kijelentéseit.

- Maga igazi filozófus, - kiáltotta. - Én nagy számár voltam, míg magát meg nem ismertem. Magát és K. doktort, Krisztus uccse mondom; de maguk majd csak embert nevelnek belőlem!

- Majd rajta leszünk, - biztatta Macfarlane. - De erre már nincs is szükség! Ember volt maga a talpán, amikor a multkor hajnalban fölráztam! Nem tudom, melyik vén, hencegő tökfilkó bírta volna ki azt az átkozott látványt. De maga - maga nem vesztette el a fejét. Én megfigyeltem.

- Még az kellett volna, - kérkedett Fettes. - Elvégre nekem nem volt semmi közöm az üggyhöz. Mi mást tehettem volna. Egyfelől csak arra számíthattam, hogy a legnagyobb kellemetlenségbe kerülhetek, másfelől azonban biztosítottam magamnak a maga háláját. Nincs igazam?

És rácsapott a zsebére, hogy megcsördültek az aranyak.

Macfarlane egy kissé elképedt erre a kíméletlen beszédre. Kezdte magában sajnálni, hogy olyan sikert ért el fiatal bajtársa nevelésében, de nem volt ideje, hogy közbeszóljon, mert amaz hangosan folytatta hetykélkedését:

- Fődolog, hogy az ember meg ne ijedjen. Köztünk maradjon, bevallom magának, hogy nem szeretnék ugyan akasztófára jutni, az bizonyos. De egyébként nem törődöm sem erkölccsel, sem illendőséggel. Ördög, pokol, isten, igazság, hamisság, bűn, gazság és ki győzné felsorolni az egész litániát - csak arra való, hogy kis gyerekek ijesztgetésére szolgáljon, de olyan emberek, mint mi ketten, lenézzük az ilyesfélét. Hanem ürítsünk egy poharat Gray emlékezetére!

Az idő azonban már későre járt. A kocsi rendelkezésük szerint a kapu előtt várta őket, mindkét lámpása fényesen ki volt világítva, a két fiatalember kifizette a számláját és fölszállt. A kocsmában azt mondták, hogy Peebles felé igyekeznek s valóban el is hajtottak ebben az irányban, míg ki nem értek a községből. Aztán kioltották a lámpákat és egy mellékúton letértek Glencorse felé. Mély csönd borult a vidékre, csak a saját kocsijuk zörgése és a szakadó eső zaja hallatszott. Koromsötét volt; helyenként egy-egy fehérre meszelt kapu vagy egy fehér kő az utat szegélyző kerítésfalban vezette őket egy darabig az éjtszakában. Egyébként lépést haladtak, szinte tapogatódzva a visszhangzó sötétségben, komor és magányos céljuk felé. A temető közelében levő mély erdőbe érve, elvesztették az utolsó homályos derengést és kénytelenek voltak gyufát gyújtani és az egyik kocsilámpát kivilágítani. A csepegő fák között és a hatalmas mozgó árnyékoktól körülvéve, végre elértek szentségtörő munkájuk színhelyére.

Nem először akadt ilyen munkájuk, tudtak bánni az ásóval. Alig dolgoztak húsz percig, máris megcsendült az ásó a koporsó födelén. Ugyanekkor Macfarlane megsértette a kezét egy kövön, melyet meggondolatlanul kihajított a feje fölé a gödörből. A sír, amelyből már alig látszott ki a fejük, a temető fennsíkjának épen a szélén volt; a kocsilámpát, hogy megvilágítsa a munkájukat, odaállították egy fa tövébe a meredek lejtő peremén, amely lenézett a mély hegyipatak völgyébe. A kő véletlenül a lámpát érte. A törött üveg megcsördült, aztán rájuk borult az éjtszaka és csak tompa meg csörömpölő hangok jelezték, hogy a lámpa legurult a parton és beleütközött egy-egy fába vagy sziklába. Egy csomó kavics kimozdult a helyéből és zörögve gördült utána a szakadékba. Majd mély csönd és sűrű sötétség borult ismét a tájra; hiába erőltették füleiket, nem hallatszott más, mint az eső, melyet meg-meglobogtatott a szél, majd ismét csendesen hulldogált alá mérföldnyi kiterjedésben a nyílt tájékon.

A két ember már annyira előrehaladt a munkában, hogy legjobbnak vélték, ha befejezik a sötétben. A koporsót kiásták, feltörték, a hullát begyömöszölték a csuron-vizes zsákba és elcipelték a kocsához. Ott az egyik fölszállt és vigyázott, hogy le ne essen, míg a másik a zablánál vezetve a lovat, eltapogatott a kőfal és sövény mentében egészen addig, míg elértek az országútra, amely a Halászsárdához vezetett. Itt valami halvány, sugárzó derengés fogadta őket, melyet olyan örömmel üdvözöltek, mintha napfény lett volna. A lovat ügetésre noszogatták és csakhamar vígan robogtak a város felé.

Mindketten bőrig áztak munka közben s amint a kocsi nagyokat zökkent a mély kerékvágásban, a köztük levő teher majd az egyiknek esett neki, majd a másiknak. A borzalmas érintésre mindegyik ösztönszerűleg ellökte magától s bármilyen természetesnek látszott ez a dülöngölés, csakhamar az idegeikre kezdett menni a dolog. Macfarlane megkockáztatott egy-két illetlen tréfát a majoros feleségéről, de a szavai félszegen hangzottak és így csakhamar elhallgatott. A kelletlen teher meg egyre táncolt közöttük, majd a feje borult Fettes vagy Macfarlane vállára, mintha bizalmasan suttozni akarna valamit, majd a nyirkos zsákvászon jéghidegen belecsapott az arcukba. Fettes kezdte kirázni a hideg. Odasandított a teherre és úgy tetszett neki, mintha valamivel megnőtt volna. Az egész vidéken, amerre elhaladtak, a falusi ebek gyászos üvöltéssel fogadták őket; és lassanként erőt vett lelkükön az a gondolat, hogy valami természetellenes csoda történt, valami ismeretlen változás érte a holttestet és ez a borzalmas átalakulás késztette vonításra a kutyákat.

- Az isten szerelmére, - szólt Fettes, kinek alig volt már annyi ereje, hogy megszólaljon - az isten szerelmére, gyújtsuk meg a lámpát!

Macfarlanének ügylátszik valami hasonló járhatott az eszében, mert felelet nélkül megállította a lovat, átadta a gyepőlőt társának, leszállt és meg akarta gyújtani a megmaradt lámpát. Még nem jutottak messzebb az Auchenclynnybe vezető keresztútnál. Az eső még egyre zuhogott, mintha a vízözön akart volna megismétlődni, s így nem egykönnyen ment a gyufagyújtás ebben a záporban és sötétségben. Mikor végre egy remegő kék lángocska meglibbent a lámpabél fölött és kezdett terjedni és világosodni, majd széles és ködös fénykört vetett a kocsi körül, a két fiatalember megszemlélhette egymást és a terhet, amely köztük volt. Az eső átáztatta a durva vásznat, hogy rátapadt a holttestre és láthatóvá tette a körvonalait; a feje határozottan kivált és a vállak formái erőteljesen kidomborodtak; valami kísérteties és mégis emberi látvány odaigazte tekintetüket szörnyű útítársukra.

Macfarlane egy darabig mozdulatlanul állott, magasra emelve a lámpát. A névtelen rémület, mint egy szemfödél, ráborult Fettes testére és elsápasztotta arcán a bőrt; az agyát mind jobban elsötétítette a borzalom, s már-már felkiáltott, mikor a társa megelőzte.

- Ez nem asszony, - szólt Macfarlane suttozó hangon.

- Pedig asszony volt, mikor zsákba raktuk, - súgta Fettes.

- Tartsa a lámpát, - szólt a másik - meg kell néznem az arcát.

És mialatt Fettes fogta a lámpát, Macfarlane kibontotta a zsineget és lehúzta a zsákot a hullafejéről. A fénysugár tisztán megvilágította a sötét, markáns vonásokat, a símára borotvált állat egy ismerős arcon, melyet a két fiatalember sokszor látott álmaiban. Vad sikoly hasította meg az éjszakát, mindkettő leugrott a kocsiról az országútra, a lámpa leesett, összetört, kialudt és a ló, megrettenve a szokatlan zajtól, fölágaskodott, majd száguldva megindult Edinburgh felé, magával hurcolva a kocsin a halott és rég fölboncolt Gray hulláját.